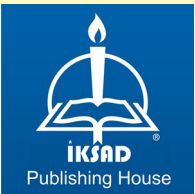

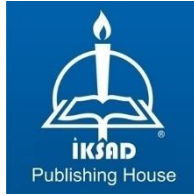
KADIN DERNEKLERİNİN KADIN SİYASAL YAŞAMA ETKİSİ, KA-DER ÖRNEĞİ

Gürcü KAYA

**KADIN DERNEKLERİNİN KADIN SİYASAL
YAŞAMA ETKİSİ, KA-DER ÖRNEĞİ**

Gürcü KAYA

Copyright © 2020 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic
Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2020©

ISBN: 978-625-7279-98-7
Cover Design: İbrahim KAYA
December / 2020
Ankara / Turkey
Size = 16 x 24 cm

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. TARİHSEL SÜREÇTE KADININ YERİ.....	5
2.1.KADININ SINIFSAK KUNUMU ÜZERİNE	5
2.1.1.ANAERKİL-ATAERKİL KAVRAMLARI	5
2.1.2.İSLAMİYETTEN ÖNCE VE ESKİ TÜRKLERDE KADIN.....	7
2.1.3.İSLAMİYETE GİRİŞTEN TANZİMAT’A KADAR TÜRK KADINI	10
2.1.4. TANZİMATTAN II.MEŞRUTİYET’E KADAR TÜRK KADINI	13
2.1.5.II. MEŞRUTİYETTEN ATATÜRK DÖNEMİNE KADAR TÜRK KADINI	16
2.1.6.CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK KADINI	19
2.1.7.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADININ STATÜSÜ KOMİSYONU’NUN ÇALIŞMALARI:.....	26
3. SİYASAL KATILMA	29
3.1.SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA	33
3.2.SİYASAL KATILMAYI BELİRLEYEN ETKENLER	35
3.2.1.BİREY VE SİYASET	36
3.2.2.CİNSİYET ROLLERİ VE SİYASİ KATILMA	37
3.2.3.YAŞ VE SİYASAL KATILMA	39
3.2.4.KENTLEŞME VE SİYASAL KATILMA.....	40
3.2.5.EĞİTİM VE SİYASAL KATILMA	42
4. FEMİNİZM.....	42
4.1.FEMİNİST HUKUK KURAMI.....	48
4.2.LİBERAL FEMİNİZM	49
4.3.KÜLTÜREL FEMİNİZM	55
4.4.RADİKAL FEMİNİZM	58
4.5.MARKSİST-SOSYALİST FEMİNİZM	62
4.6.POST MODERN FEMİNİZM	66
4.7.İSLAMİ FEMİNİZM	70
4.8.KEMALİST FEMİNİZM.....	72
5. DERNEKLER.....	75
5.1.ÜYELİK KAVRAMI	76

5.2.DERNEKLERİN TEMEL İLKELERİ.....	78
5.3.CUMHURİYET ÖNCESİ KADIN DERNEKLERİ.....	80
5.4.KADINLAR VE SİYASAL KATILIM.....	85
5.5.KADINLAR VE SENDİKAL SİYASET	86
6. KADIN ADAYLARI DESTEKLEME VE EĞİTME	
DERNEĞİ(KA-DER).....	88
6.1.FAALİYET ALANLARI.....	92
6.2.KA-DER 'İN ANAYASAYA ETKİLERİ VE ANAYASA KADIN PLATFORMU'NUN TALEPLERİ.....	95
6.3.KA-DER'İN SUNDUĞU İSTATİSTİKLER	105
6.4.KA-DER KADIN SİYASETİ PROGRAMI	110
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA	121
İNTERNET KAYNAKLARI	123

1. GİRİŞ

Söz konusu olan kadın çalışmaları olduğunda insanlık tarihini dönemlendirmenin akademik çalışmalarda rağbet gören adeta tek referansı anaerkil ve ataerkil şeklinde kategorize edile geldiği dikkat çekmektedir. Hemen hemen birbirinin zorunlu karşı tezi gibi anılan bu iki dönem yine birbirine zıt niteliklerle karakterize edilmiştir. Ataerkil dönem denildiğinde devletin tarih sahnesine çıktığı dolayısıyla sömürünün, sınıflı ve mülkiyetli toplumun analizinde kullanılan bütün kavramlar resmi tarih yazımının içini doldurur. Bunun karşısında muhalif yada eleştirel bir ton yükseltmek istendiğindeyse toplumsal hafızayı tazeleyen terimleri aracılığıyla mülkiyetsiz, sınıfsız ve pazar odaklı kaygılardan azade bir düzene işaret edilir. İşte bu düzen anaerkil düzendir. İnsanlığın kültür tarihinde aşama aşama kaydedilen gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda mağara resimlerinden eskatolojik metinlere kadar kadınla erkek birbirinin ötekisi olarak anlatılırken aynı zamanda araştırmacıya büyük resmi veren de yine bu kaynaklardan devşirilen bilgidir.

Başlangıçta ilkel insanın bilincinde toprağın bereketiyle özdeşleştirilen kadın doğurganlığı zaman içinde soyu devam ettirme misyonuna dönüşmüş, gizemli bulunan kadın cinselliği de tek tanrılı dinler açısından kışkırtıcı bulunarak bastırılmaya çalışılmıştır. İlk günahtan bu yana erkek egemen söylemin boyunduruğunda kadın özne, anlatının nesnesine dönüştürülmüştür. Bu dönüşümün kapsayıcı bir analizi ancak tarihsel ve sosyo-psikolojik almaşıklarla örülü bir ekonomi-politiği tanımlayabilmekten geçer. Köleli toplumdaki feodalizme ve buradan da kapitalizme geçit veren ilerlemeci tarih anlayışının eleştiriye tabi tutulmasıyla düzeni sorgulayan, sömürüye

başkaldıran kadın artık bir sorun olarak akademik çalışmaların odağındaki yerini almıştır. Böylelikle cinsiyet farkına dair bir fikir vermenin ötesinde, kadın, kendisine biçilen tarihsel toplumsal rolü anlatan bir kavram haline dönüşmüştür. İktidar yapılarının dinamikleri dikkate alındığında göze çarpan direniş, aynı zamanda, tarih boyunca kadınların mücadelesinde yine en önemli unsur olagelmıştır.

Kapitalist üretim biçiminin tarihsel evriminde yine aynı direniş güncel feminist çalışmalara da motivasyonunu veren en önemli değişken olarak fark edilmektedir. Böylece bireysel yada sosyal mücadelelerin öznesi olarak kadın, feminist söylemle girdiği girift ilişkisellik içinde bilinçlenme düzeyinden alınan verim sonucunda ve örgütlenmeden aldığı güçle, kamusal alanı kendisi için kullanışlı hale getirmeye çalışmıştır.

Tarihsel toplumsal momentte kadına bakışla ilgili tartışmaları arka plana alan bu çalışmada feminist söylemin dışında düşünülmesi mümkün olmayan bir olgu olarak kadının siyasal katılımı ve KA-DER'in bu katılıma etkisi anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda ilk olarak geçmişten bugüne kadının toplumdaki yeri ile belirlenen hakim siyasal kültürel motifler tanımlanacaktır. Daha sonra siyasal, toplumsallaşma ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının çarpışan evrenlerinde kadına biçilen rol irdelenecektir. Son olarak, postmodern siyaset pratiklerinin olmazsa olmazlarından sayılan sivil toplum kuruluşlarının tarih sahnesine çıkmasıyla kadının değişen kaderi, Türkiye özelinde KA-DER bünyesinde sergilenen faaliyetlerle bütünsellik içinde resmedilmeye çalışılacaktır.

*Bu kitap yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

2. TARİHSEL SÜREÇTE KADININ YERİ

2.1. KADININ SINIFSAK KUNUMU ÜZERİNE

2.1.1. Anaerkil-Ataerkil Kavramları

İnsanlığın temelini kadınların yeri çok önemli olmuş, binlerce yıl toplumun yapı taşlarını oluşturmuşlar, hak ve eşitliğe dayanan bir toplum düzeni kurmuşlardır. Üretilen bütün değerlerin eşit paylaşıldığı yada tüketildiği bu süreç Anasoylu toplum düzenini kapsamaktadır. Anaerkil kelimesi “soyda temel olarak anayı alan ve ailede çocukları ana klanına mal eden ilkel bir toplum düzeni” anlayışını karşılamaktadır. İnsanoğlu, anasoylu topluluk döneminde hiçbir emek harcamadan doğanın ürünlerinden yararlanmıştır. Her bireyi doğadan topladıklarıyla yaşamını sürdürdüğünden kimsenin kimseye şu veya bu şekilde baskı uygulamasına gerek kalmamıştır.¹

Anaerkil kültürün değerler sistemi; anneye doğaya ve dünyaya pasif bir teslimiyet ve bunların merkezi rollerine uygunluk göstermek olarak belirir. Sadece doğal ve biyolojik olan değerlidir, ruhsal, kültürel ve rasyonel olanlar ise, değersizdir. Bachofen bu düşünce çizgisini çok açık bir şekilde ve tümüyle kendi adalet kavramında da sürdürür. Kefaret dengesi yoktur; onda egemen olan “doğal” kısas ilkesi ya da benzere benzerle karşılık vermektir.²

Topluluk yaşamından toplumsal yaşama geçiş, insan emeğinin doğayı yeniden üretmek zorunda kalması sonucunda toplumsallaşan insan

¹ Hüseyin Kızılkaya, “Anasoyluluktan Günümüze”, İlyayayınevi, 2004, İzmir, s.11

² Eric Fromm, “Anaerkil Toplum ve Kadın Hakları”, Arıtan Yayınevi, 2002, İstanbul, s.22

emeğini, iş bölümünü koşullamış ve bunun sonucunda özel mülkiyet doğmuştur. İnsanlık tarihinde etkili bir kırılmaya yol açan nedenlerin başında, özel mülkiyetin ortaya çıkması etkilidir. Erkeğin egemenliğine dayanan, kadının ikinci plana itildiği özgürlüğü sınırlayan Ataerkil düzen böylece ortaya çıkmıştır.

Ataerkil düzenin başlamasıyla, çoğalmadaki rolün belirginleşmiş, üreme amacı güden cinsiyete dayalı iş bölümü ortaya çıkmıştır. Erkek dölleyen kadınsa döllenen rollerini üstlenmiş ve böylece cinsiyet sınıfları ortaya çıkmıştır.

Kadının ikincil konuma itilmesiyle başlayan dünya düzeni ataerkildir. Ataerkilliğe geçişle ortaya çıkan toplum düzenlerinin hiçbirisi, kadının ikincil konumdan kurtulması için çaba harcamamış, tersine kadının sömürülmesi ve kadın üzerinden sömürünün sürdürülebilmesi için düzenlemeler yapmıştır ve üstyapı kurumları oluşturmuştur.

Anaerkil prensipler; kanbağı, gelenek, karşılıksız sevgi ve verme şeklinde özetlenebilirken, bu anlayışta sadece doğal ve biyolojik olanlar değerli adledilir. Ataerkil ilklere ise; akıl disiplini ve soyut düşünce hakimdir. Ancak ataerkil ilkelerin kapitalist anlayış ile birleşmesi sonucunda, günümüzde zorbalık, otorite ve sömürü düzenine dayalı toplum yapıları ortaya çıkmıştır. Ama bu insanın gelişimine ters oluşumlara duyulan tepkiler sonucunda, bu kez de anaerkil özelemler toplumlarda belirginleşmeye yüz tutmuştur.³

³ Forumm, s.2

2.1.2. İslamiyetten Önce ve Eski Türklerde Kadın

Eski kavimlerde kadının durumu görmezden gelinemeyecek kadar acıklı idi. Mesela Hint, Moğol, Çin ve Arap toplumlarında babanın otoritesine dayalı “pederşahi” aile sistemi ve poligami hakimdi. Ailenin mirası ve yönetimi daima babadan oğula geçer, kız çocuklarına her hangi bir söz hakkı verilmezdi. Kadın zengin ve seçkin bir aileden değilse, saygı görmez, bir ticaret metası gibi değerlendirilirdi. Eski Roma, Yunan ve Sparta gibi topluluklarda da pederşahi bir aile düzeni vardı; fakat çok evlilik yasaktı. Bununla birlikte kadın ticareti söz konusu idi.⁴

Buna karşı, Türk’ün kadın anlayışı oldukça zarif ve bugünün toplumlarına kıyasla daha ileri seviyedeydi. Oğuz Kaan destanında kadının yeri geniş, Orhun hitabelerinde ise kurtuluşun simgesi olarak görülen bereketli Bozkurt Asena’dan sıkça söz edilir, kadının sosyal hayattaki yeri Hakan’la eşitlenir ve Bilge Kaan annesini babası ile birlikte zikredilirdi. Bu kitabelerde “Devleti idare eden Han, Devleti bilen Hatun” cümleleri yazılıdır. Yazılı emirler ise Han ve Hatun emreder diye başlamıştır. Siyasi toplantılarda, savaşta ve sosyal ilişkilerde kadınlar her zaman eşlerinin yanında yer almıştır. Ailede kadın ile erkek aynı sorumluluğu paylaşmışlardır. Kadın ve erkeğin eşitliği esas alınmıştır. Evli kadın kutsal sayılır, dul kadın ise evinin

⁴ Şefika Kurnaz, “Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını”, MEB. Yayınları, 1997, İstanbul, s.9

tek idarecisi olmuştur. Kadının temel nitelikleri ‘’analık ve kahramanlık’’idi.⁵

Türklerin İslamiyet’e girmelerinden önceki mitolojik çağda ve daha sonraki “yazılı eser” döneminde çok ilginç bir yaşam tarzı vardı. “Totemcilik ilk Türklerde de görülmektedir. Yine en ilkel toplum sayılan “klan” hayatını yaşayan atalarımızda “klan” mensupları arasında evlenme yoktur. Erkek evleneceği kızı başka klanlardan seçmeye mecburdur. Exogami (dışardan evlenme) zorunluluğu aile yaşamına bazı özellikler getirir.” Türklerin totemi “Kurt”tur. O’ nu “Ata” sayarlar, ona taparlar. Totemcilikten sonra Türklerin girdikleri din Şamanizm’dir. Bu dönem “Tanrı” ve “Tanrıça” lara inanma devridir. Türklerin en fazla inandıkları ve güçlü buldukları Tanrı’nın adının “Ana Tanrıça” olması gerçekten ilginçtir. Doğum, iyilik ve aşk gibi “güzel” olan her konunun üzerinde bir “Tanrıça” ismi, buna mukabil hastalık, ölüm ve savaş gibi “fena” konularda olan bir “Tanrı”nın gücü geçer. Eski Türk inanışlarına göre, evrenin yaratılışında Ulu Tanrı’ya “Dünyayı yaratan fikrini veren “Akana” da bir “Tanrıça”dır, dişidir. Şamanizm’de eşitlik temel kuraldır. Kadın güçlü, kişilikli ve etkilidir.⁶

Sümerli kadının durumu ortaçağ kadınının durumuna göre oldukça iyidir. Kadın tek başına tanık olabilmekte, boşanabilmekte, mülk sahibi olabilmektedir. Kadının işçi ve kalfa olarak çalıştırılması da ilk defa bu dönemdedir.

⁵ Burhan Göksel, ‘Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk’, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993, Ankara, s.106

⁶ C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s. 11

Şamanizm'in ise kadına olan saygısı onu kutsal sayacak kadar ileri idi. Dede Korkut kitaplarında kadının erkeği tamamlayan saygı değer kişiliğinden sıkça söz edilir.

Kutadgu-Bilig' te kadın ve kızıdan nadir diye bahsedilir, Türk Moğollar 'ın da ise Yer Ana Tanrıçası dişi olarak geçer. Göktürk ve Uygurlar' da kadına ayrı bir yer verilmiş, Prenseslerin siyasi ve toplumsal rolleri belgelerde ayrıntılarıyla belirtilmiştir.

Kadın kutsal tutulmuş ve ona tecavüzün cezası idam olarak belirtilmiştir.⁷

Eti ve Sümer Türklerinde Asya'dan Avrupa'ya akın yapan İskit Türklerinde de kadın, erkek kadar askerdir. Hun Türkleri ise kadınlarıyla birlikte savaşmışlardır.⁸

Eski Türklerde evlilik kurumunda "tek kadın-monogramı" esastı. Ailede mal mülk müşterek çocuk üzerindeki velayet hakları da eşitti. Cengiz yasasında boşanmada üstünlük kadına verilmiştir. Karısını boşayan erkeğe ölüme kadar giden ağır cezalar vardır.

Türklerde örtünme yoktur. İslamiyet'in getirdiği ve daha çok büyük kentlerde gelişen "kaç-göç adeti" köy ve kasabalarımızda pek etkili olmamış, köylü kadın yalnızca yabancıya karşı örtünmüştür.⁹

Türk kadını gerek aile içinde gerek savaş alanında gerekse siyasal yaşamda büyük bir yere sahipti. Toplumaya yön veren kadındı. Bu eski

⁷ Aytunç Altındal, 'Türkiye'de Kadın' 'Alfa Yayınevi,2004, İstanbul,s.25

⁸ Ziya Gökalp, 'Türkçülüğün Esasları',

⁹ Göksel, s.109

bir Türk inancı idi. Bu inancı, kadın hakları ve sosyal değerlendirmelerden çok, bir ulusun dilinde edebiyatında, sanatında, folklorunda, bütünüyle kültüründe izlemek mümkündür.

2.1.3. İslamiyete Girişten Tanzimat'a Kadar Türk Kadını

Tek Tanrılı dinlerin tümünde evreni ve içindekileri, eril bir tanrının yarattığı, erkeği kendi tanrısal güçleriyle donattığı, sonra bu erkeğe hizmet etsin diye erkeğin kürek kemiğinden kadını yarattığı söylenir. Bu söyleme dayanarak kadın erkeğin gereksinimleri için yaratılmıştır. Havva Ademin cennetten kovulmasına neden olmuş ve Havva'nın kızları bu günah yüzünden kıyamete kadar Ademlere hizmetle yükümlendirilmiştir. Ademe ise toz kondurulmaz. Laik bir ülkede bireyler eşittir ve devlet cinsiyet ayrımı gütmeden bir hakem rolü oynar, oysa şeriatla devletin kendisi taraftır ve bu taraf erkeklerden yanadır.¹⁰

Türkler, islamiyeti, başlarda tek tek, 8. yüzyılın itibaren de toplu olarak kabul etmeye başlamışlardır. Ancak, Müslüman olduktan sonra bile, halk uzun zaman eski gelenek ve göreneklerine bağlı kalmışsa da yerleşik hayata geçişle birlikte, islam kanunlarını da yavaş yavaş kabul etmiştir. Türklerin İslamiyet'i benimseyişi ile yüzyıllardır süre gelen gelenek ve göreneklere uymayan-hatta bazı hallerde tam karşıt değişiklikler yapılmak zorunda kalmıştır. Yapılan yeni düzenlemelerde benzerlik göstermeyen Müslüman-Arap kadını yeni rol modeli olmuştur.

¹⁰ Kızılkaya, s.162

Anadolu kadınının gelecekteki Osmanlı Devleti'nde varlığını duyuramayacak hale geçişinin süreci Selçuklu Devletinde atılmıştır.¹¹ Selçukluların X. Yüzyılda Anadolu'ya gelişlerine kadar, İslamiyet'in tesirlerine rağmen, Türk kadını aktiftir. Eve kapatılmamıştır. Harem henüz bilinmemektedir. Selçuk medeniyetine ait belgelerde ve kabartmalarda renkli çini ve minyatürlerde kadın resimleri yapılmış, av partilerinde bile kadın erkeğin yanında onunla birlikte görülmüştür.

Selçuklular, dil bakımından bir taraftan Farsçanın, Müslüman oldukları için de Arapçanın etkisinde kalmışlardır. Ana dili Türkçeyi kullanmak ve aile içinde yaşatmak kadına düşmüştür.

300 yıl kadar süren Selçuklu egemenliğinde kadının sosyal durumu epeyce değişime uğrar. Bununla beraber yine de erkekten kopmamıştır, sanat ve kültür hareketleriyle ilgilidir. Kadın adına medrese, hastaneler yaptırılmaktadır. Bu dönemde Türk kadınında kaç-göç yoktur. Kadın erkek konuğunu kabul eder, ikramda bulunabilir. İnanç hürriyeti vardır. Bazı tarikatların dinsel törenlerinde kadınla erkeği yan yana görmek mümkündür. XVI. Yüzyılın sonuna kadar monogami yanlılığı devam etmiştir.

Selçuklularda harem ve poligami önce sarayda daha sonra üst tabakada görülmeye başlamıştır. Boşanma hakkı tamamen kocaya geçmiş, iki kadının şahitliliği bir erkeğe eşitlenmiştir. Gerek sosyal gerekse siyasal hayatta kadının yeri kısıtlanmıştır. Osmanlıda ise bu devam etmiş, Osmanlı toplumsal örgütlenme sisteminde kadın dinsel-

¹¹ Altındal, s.58

kültürel etkilerin otoritaryan ve ataerkil gelenekselliğin içinde ikinci sınıf insan adledilerek toplumun bir üreme aracı olarak kalmaya mahkum edilmiştir.¹²

Osmanlı toplumunda kadının önemli bir yeri yoktu. Toplum yapısı cinslerin ayrılığı üzerine kurulmuş, iki ayrı dünya oluşmuştu. Dine dayalı hukuki düzenin de kadının toplumsal statüsünü betimleyen çerçeve içinde kesin bir katılıkla belirlediği ortamda, kadının medeni hakları son derecede sınırlıdır. Şeriat, çok eşli evlilik kurumunu onaylamaktadır. Evlenme ve boşanma konusunda kadının söz hakkı yoktur. Mirasta ve tanıklıkta kadının payı ve ifadesi erkeğinkine göre yarı yarıyadır. Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinde kadının sorumluluğunun eve yönelmesinde, İslam dininin tesiri olduğu gibi Bizans medeniyetlerinin de tesiri büyüktür. Kadının peçe takması gibi.¹³

Kadının evden dışarı çıkma özgürlükleri de kısıtlanmıştır. Kadınlar istedikleri zaman istedikleri yerlere gidemez, erkeklerle aynı taşıtlara binemezlerdi. III. Osman kendisinin dışarı çıktığı günler, Sultan I. Ahmed ise kadınların dışarı çıkmasını tümünden yasaklamıştı.¹⁴

Yine aynı toplumsal değerlerin gereği olarak kadın, eğitim ve alanının da neredeyse dışında tutulmaktadır. Yedi –sekiz yaşlarına dek medreselere gidip dua öğrenilmesine izin verilen kadına, öğreniminin

¹² Ayşegül Yaraman, “Resmi Tarihten Kadın Tarihine”, Bağlan Yayınevi,2001, İstanbul, s.21

¹³ Kurnaz, s.45

¹⁴ Sevinç Karol, “Atatürk ve Kadın Hakları”, Türk Ticaret Bakanlığı Yayınları, 1993,Ankara, s.3

bundan sonraki aşamaları tamamen kapalı tutulmuştur. Öte yandan belediyelerce saptanmış narh üzerinden alım satımın yapıldığı avrat pazarları yürürlüktedir. Kayıtlara göre Tanzimat öncesi dönemde İstanbul'da 60.000 beyaz kadın köle seçkin evleri ve sarayları süslemekte idi.¹⁵

Ekonomik bağlamda, belirgin olarak kendi kendine yeterli küçük aile üretimine dayalı Osmanlı toplum yapısı içinde kadın, hem kırsal hem kentte aile kurumuna hapsedilmiştir. Kırsal alanda ürettiğine tüketen köylü ailesinde kadın, bir yandan tarlada çalışmakta bir yandan ürettiğini işlemekteydi. Çalışma yaşamında ise kadının hiçbir resmi yeri yoktur. Şehirde her türlü mesleki etkinlik kadına yasaktır.

Üretimden tümüyle kopmuş, dolayısı ile ekonomik açıdan erkeğe son derece bağımlı olan kentli kadın, ev işleriyle uğraşmakta, ev dışı yaşamı ise en ayrıntısına kadar devlet tarafından belirtilmekte idi. Eğitim, sosyal ve kamu alanının neredeyse kendisine men edildiği Osmanlı kadını, ailesinin ürettiği değerler sistemini yeniden üretmekten başka bir olanak bulamamış, kendisine yeni seçenekler yaratamamıştır.

2.1.4. Tanzimattan II. Meşrutiyet'e Kadar Türk Kadını

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş evresine neden arama gereği duyan Osmanlı aydını, çözümü çağdaşlaşmada bulmuştur.

Genellikle Batı'da yada Batı tarzı eğitim görmüş yabancı dili çok iyi bilen, yabancı yayınları izleyen, toplumu ve devleti yönlendirme gücü

¹⁵ Yaraman, s.21

olan bu fikir adamları Batı'da esen özgürlükçü, eşitlikçi, insan haklarından, bireyden yana devrim rüzgarının ve yine Batı'da yükselen feminist hareketin etkisiyle, gerekli, çağdaşlaşma yolunda kadın sorunsalının gündeme getirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

3 Kasım 1839 da Gülhane'de okunan Tanzimat Fermanı özel olarak kadınları ilgilendiren bir bölüm içermemektedir. Ancak Fermada bulunan hukukun üstünlüğüne dayalı çağdaş hukuk devletini yaratmanın içinde bulunduğu koşullar değişmedikçe gerçekleştirilemeyeceği kısa zamanda anlaşılacak, kadın hakları için küçük adımlar atılmaya başlanmıştır.¹⁶

Sosyal hayatın Batı normlarına göre yeniden belirlenmesi öncelikle "şehir" eksenli bir değişimdir. Dolayısıyla Batılaşan kadın şehirli kadındır. Tanzimat sonrası modernleşme sürecinde ailede meydana gelen değişimin temelinde toplum hayatındaki yeni "kadın" algılayışları gelişmiştir. Kadın, geleneksel dönemde şehirlerde zamanını sadece evde geçirmekte, yaşama biçimi ev eksenli olarak şekillenmekte idi. Tanzimat sonrasında özellikle büyük şehirlerde bu tabu yıkılmıştır.¹⁷

Tanzimat'tan sonraki hukuki reformlarda Medeni Kanun sorunu önemli bir yer almıştır. İleride Cumhuriyet'in ilk yıllarında çelişik yaklaşımlar bu dönemde de görülmüştür. Bir kısım devlet adamı Avrupa kanunlarına özellikle Fransız medeni kanunundan yararlanıl-

¹⁶ Yaraman, s.23

¹⁷ Yılmaz Ramazanoğlu, "Kadının Tarihi Dönüşümü", Pınar Yayınevi, 2000, İstanbul, s55

masını istemiştir. Tartışmaların sonucunda medeni hukukun şahıs hukuku, aile hukuku, miras hukuku gibi bölümlerini kapsamayan medeni hukuk görevi görmüş olan Mecelle hazırlanmıştır.

Bazı kanunlar değişmeye başladı. 1868 da arazi kanunu ile kız evlatlar babalarından kalan topraklar üzerinde erkek kardeşleri gibi veraset hakkına sahip oldular.1854 ve 1857 de siyah ve beyaz esir pazarları kapatıldı.

Gelinlik vergisi kaldırıldı, cariyelik sistemi kaybolmaya başladı, kadınlara genel yerlere girme izni verildi. 1876 Tabiyet-i Osmaniye Kanunnamesi'nde, bir yabancı ile evlenen Osmanlı kadınının uyuğundaki değişiklik, kadının kocası ölür ise, 3 yıl içinde isteğe bağlı Osmanlı uyuğuna dönebilir olarak konmuştur. Kızlar için iptidai ve rüştiyelerin 1858'de öğrenimine izin verildi.1864'te ilk kız sanat okulu, 1870'de ise kızlar için öğretmen okulları açıldı. II Abdülhamid kadınların çarşafı hallerini matem tutan Hıristiyanlara benzettiği için, kadınları çarşaf giymelerini yasaklamıştır. ¹⁸

Öte yandan kadın sorunsalı, basın, fikir ve edebiyat alanlarında hem artık kendi geleceklerini tayin etmek isteyen kadınlarca hem de toplumun uygarlık düzeyinin kadın uygarlık düzeyine bağlı olduğuna inanan diğer aydınlarca irdelenmiştir. Halka sesini duyurmak için gazete ve edebiyata başvuran Osmanlı aydını, kadının geri bırakılmasının ülkenin geri kalması üzerindeki etkisini saptamış, dinden ve aileden pek vazgeçmese de kadınlık durumunun değişme-

¹⁸ Kurnaz, s.55

sinden yana tavır almıştır. Kadınlara eğitim hakkı verilmesi ile birçok gazete ve dergi kadınların sorunlarını gündeme getirmeye başlamıştır. Tanzimat aydını kadının toplum içindeki yerini tartışırken hemen hep ‘şehirli kadın’ üzerinde durmuştur. Yazarlar eşsiz, canı sıkılan kadının problemlerini ele alıp, onu toplumda işe yarar hale getirmenin yollarını aramışlardır. Bu konuda yapılacak ıslahatta kadının eğitiminin ön plana çıkması istenir. Kadınlara sosyal haklar verilmesinin İslamiyet’e aykırı olduğu iddiaları yine İslamiyet’ten getirilen delillerle çürütülmeye çalışılmıştır. Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Şemseddin Sami, Fatma Aliye öncülük eden bazı isimlerdendir.¹⁹

Kadın sorununun, basında ciddi olarak tartışılması, gerek devrinin gerek sonraki devirlerin aydınlarını etkileyen, Tanzimat yazınının en önemli kişilerinden, şair, gazeteci romancı eleştirmen Namık Kemal’in, Şinasi yönetimindeki 28 haziran 1861’de çıkmaya başlayan Tasvir-i Efkâr gazetesinde ‘Aile (1872), Bizde Ahlakın Hali(1873) ‘makaleleriyle başlamıştır.²⁰

2.1.5.II. Meşrutiyetten Atatürk Dönemine Kadar Türk Kadını

II. Meşrutiyetle birlikte kadın haklarında gelişmeler görülür. Eğitim ve öğretime verilen önem artmıştır. İlk kız liseleri açılır (1913 İstanbul kız lisesi). 25 Eylül 1913’ te çıkartılan Tedrisat-ı İptidadiye Nizamnamesi ile Anadolu da 6 sınıflı kız okulları açılmış, ilköğretim

¹⁹ Nilüfer Göle, “ Modern Harem”,Metis Yayınevi, 1998, İstanbul, s.57

²⁰ Yaraman, s. 36

zorunluluğu bu tarihte konmuştur. Yeni yayınlar çıkmaya başlamıştır. Bu yayınlarda genelde kadınlara batılı kadınların haklarının verilmesinden bahsedilir. Kadın Bahçesi, Mehasin, Kadın Alemi gibi dergiler yayımlanmaya başlar.

Kadının gelişmesi ve hakları için tartışmalı, sert yazılar çıktığı görülür. 1867’ de yaralı Rumeli askerleri için ilk kadın derneği ‘‘Cemiyeti İmdadiye’’ den sonra 1908’de ‘‘Halide Edip Müdafa-i Hukuku Nisvan kurulur. Bu dernekler ve diğerleri sosyal yardım kurumlarıdır. Kadınları iş hayatına alıştırmayı amaçlayan ‘‘Biçki Yurdu’’ kurslarında da görmekteyiz. Kadınların yüksek öğretime adım atmaları da bu döneme rastlar. 1914’te Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, İstanbul Darülfünunu ek olarak İnas Darülfunu adıyla açılır. Daha sonraki yıllarda eğitim karma olarak devam eder.²¹

Hukuksal değişmeler de ilk kez bu dönemde meydana gelir. 1911’de zina konusuna eşitlik getirilir. 1917’de Yasa yerine geçen Aile Hukuku Kararnamesi çıkar. Burada evlenme devlet iznine bağlı olur. Poligamiye sınır getirilir ve rıza gösterilmesi şartı aranır.²²

II. Meşrutiyet dönemi kadınların çalışma hayatına katılmasına da hız kazandırmıştır. Kadınlara ticaret dersi verip iş yaşamına atılmalarını sağlamak amacıyla Ticaret Mekteb-i Alisi adıyla, İnas Darülfünun’da bir şube açılmıştır. Kadınlar çalışma hayatına özendirilirken, meslekî eğitim imkanları tanınmakta ve işgücü açığının kadınlarla giderilmesine çalışılmıştır. Kadınlar için tarlada çalışma fetvası bu

²¹ Göksel, s 138

²² Altındal, s.96

dönemde alınmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde tüm tepkilere rağmen gün geçtikçe çalışan kadın sayısı artmıştır. Çamaşırıcılık, bohçacılık yapan, madenlerde, pazarlarda, tarlalarda çalışan kadınların sayısı artarken memur olmak isteyenler de çoğalmıştır. Bedra Osman Hanım, telefon şirketine memure olmak için müracaatta bulunmuş fakat bu müracaatı kabul edilmemiştir. Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyeti harekete geçerek konuyu basın aracılığıyla halka duyurmuş, başlattığı bir kampanya ile Bedra Osman Hanım'ın işe alınmasını sağlamıştır. Bu olaydan sonra telefon işlerinde çalışan kadınların sayısı artmıştır. Şirket, kadın memurlara örnek aynı tip kıyafeti giydirerek işe gidip gelmelerini istemiştir. Aynı kıyafeti giyerek işe giden kadınlara, bir süre sonra kadınların çalışmasından rahatsızlık duyan çevrelerce saldırılar düzenlenmiş ve elbiseleri yırtılmıştır. Bütün olumsuz tepkilere rağmen kadınlar çalışmaya devam etmiştir.²³

II. Meşrutiyetin getirdiği hürriyet ve eşitlik prensiplerinden kadınların kısa sürede faydalanacağı ümit edilmiştir. Geçen sürede bu gerçekleşmemiş, kadınların durumunda değişiklik olmamıştır. Eğitim, sosyal alanlarda yapılan değişiklikler olmuşsa da siyasal alanın bahsi geçmemiştir. Bazı kadın yazarlar bunu sert bir dille eleştirmiştir. II Meşrutiyetin ilanının beşinci yılında, Kadınlar Dünyası Dergisinde yer alan bir yazıda ‘ Erkeklerin Milli Bayramı’ başlığı altında hürriyete

²³ <http://www.bilbulpaylas.com/ii-mesrutiyetten-ataturk-donemine-kadar-turk-kadin-haklari-ve-statusu>

kavuşmuş erkeklerin beşinci yılı kutlanmakta, ‘‘ve hala yaşamakta olduğumuz bu esaret devresinden bizi kurtarınız’’ denmektedir.²⁴

2.1.6.Cumhuriyet Dönemi Türk Kadını

Tanzimat Fermanı’nın okunmasını izleyen yıllarda, kadın sorunlarının, çağdaşlaşma-batılılaşma perspektifi içinde gündeme gelişle birlikte görülen yasa değişiklikleri, eğitim alanındaki ilerlemeler, basın ve edebiyat dünyasındaki açılımlar ve kadın örgütleri; Cumhuriyet’in ilanı ertesinde birdenbire ortaya çıktığı, hatta çıkarıldığı varsayılan ‘‘Yeni Türk Kadını’’nı yaratan temel değişikliklerdir. Yüzyıllardır ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören, edilgen, sokağa çıkmaktan eşini seçmekten, boşanmaktan, ekonomik faaliyetlerden, eğitimden kısacası yaşamdan yasaklı kadının, ‘‘Kemalist Türkiye’nin yeni kadını’’ olarak isimlendirilen ve gökten indiği-indirildiği varsayılan tipe ulaşması, aslında büyük ölçüde toplumsal, ekonomik ve siyasal dönüşümlerin bir sonucudur.

Bilindiği gibi Türk kadını istiklâl savaşı sırasında gerek cephede gerekse cephe gerisinde tüm gücü ile hizmet vermiştir. Cephede erkekle omuz omuza düşmana karşı savaşırken cephe gerisinde de çeşitli faaliyetleri ile savaşa destek vermiştir. Bu faaliyetlere katılan kahraman kadınlarımız aynı zamanda öğretmenlik gibi bazı meslek dallarında da kendilerini kanıtlamışlardır.²⁵

²⁴ Leyla Kaplan, ‘‘ Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını’’,Atatürk Araştırma Merkezi, 1998, Ankara,

²⁵ Taciser Onuk,Cumhuriyetin 80. Yılında Atatürk ve Ulusallıktan Evrenselliğe Türk Kadını, Atatürk Araştırma

Atatürk Türk kadınının bütün bu fedakârlık ve hizmetlerini takdir etmiş ve Cumhuriyetin ilânından itibaren Cumhuriyet öncesi plânladığı ve değişik verilerle ifade ettiği gibi kadının sosyal, ekonomik ve siyasal konumunu iyileştirici uygulamalarına başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde Atatürk devrimleri ile kadınların toplumsal durumları önemli bir değişimin ve gelişimin içine girmiştir. Yasalarda kadın-erkek eşitliği büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir. Kadın, boşanma hakkında, seçme seçilme, eğitim, meslek seçimi, kamu görevleri yapma haklarına kavuşmuştur.

Gerçek anlamda modern bir toplumu oluşturan bütün sektörlerde en ciddi atılımlar bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk gibi karizmatik bir önderin bunda belirleyici bir rol oynadığını söylemek gerekir.

Gerçekte Atatürk'ün düşünce dünyasının oluşumunda Tanzimat'la birlikte yaşanan batılılaşma çabaları etkili olmakla birlikte, Atatürk'ün yalnızca yakın çevresinden gelen etkileyici faktörlerin yanısıra, dünya klasiklerine olan yakın ilgisi ve yoğun okuma tutkusunun çok daha fazla yönlendirici olduğu söylenebilir. Bu nedenle, Türkiye'de ki kadın konusundaki fiili gelişmeleri yakından görüp anlayabilmek için

O'nun düşünce dünyasında yer alan kadın konusu ve bu konu ile ilgili öngörülerini önemlidir. ²⁶

Bu dönemde bu sorunsal tartışılıp, nitel dönüşümler hızlanmıştır. 16 Şubat 1921 de Mustafa Kemal Milli Eğitim Şurası anlamına gelen “ Türkiye Muallimler Kongresini” toplar.²⁷ Eğitim ve öğretim görüşlerini burada sergiler. Bu kongrede Türk kadınının gelecekte alacağı statü Milli Eğitime yaslanmış olarak ilk kez karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra; genişlemesine ele alına “Türk Kadın Hakları Statüsü'nün esasları bu dönemde tümüyle ele alınmıştır.

Atatürk'ün kendine özgü bir kadın anlayışı vardır.1923'te İzmir konuşmasında şöyle der: “Şuna inanmak lazımdır ki, dünya üzerinde gördüğümüz her şey kadının eseridir.” Yine 1923 'te bir konuşmasında “Bizim sosyal topluluğumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlikten ileri gelmektedir. Yaşamak, demek faaliyet demektir. Bundan dolayı bir sosyal toplumun bir organı faaliyette bulunurken, diğer bir organ işlemezse, o sosyal toplum felçlidir.”²⁸

Bu söylevlerden de anlaşılacağı üzere Atatürk Türk kadınına önemsemekte, onların emeği olmadan bir devrim gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamaktadır.

²⁶ C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1,18

²⁷ Göksel, s 143

²⁸ Göksel, s 147

Atatürk kadının eğitimi konusunda konuşmalarına dört esas üzerinde durduğu görülmektedir:

- 1- Kadın-erkek öğretim ve eğitimi eşit olmalıdır.
- 2- Kadının en önemli vazifesi analıktır.
- 3- Kadın toplum hayatının her yönünde yer almalıdır.
- 4- Kadın analık hizmetini ve toplumdaki görevini iyi yapabilmek için çok sağlam bilgilerle cihazlanmalı ve faziletli olmalıdır.

3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (Öğrenim Birliği) Kanunu'yla eğitim sistemi laikleştirilmiş, kız çocuklar erkeklerle birlikte ve eşit eğitim olanaklarına kavuşmuştur. Yasaya göre tüm bilim ve eğitim kurumlara Milli Eğitim'e bağlanmış, böylelikle öğretim devletin kontrolü altına alınmış, kadınların özgürleşmesi yolundaki engelleyiciliği yadsınmayacak din okulları ve okullardaki din eğitimi kaldırılmıştır.²⁹

25 Kasım 1925'te yapılan, çağdaş kıyafeti amaçlayan şapka devriminde kadın kıyafetiyle ilgili herhangi bir yaptırıma gidilmemişse de, yine de Mustafa Kemal'in lider olarak, bu konuda kamuoyunun bilinçlendirilmesindeki rolü anlamlıdır.

Türkiye'de Anayasalı rejime geçildiği 1876'dan sonra 1877'de yapılan ilk seçimlere ve ondan sonrakilere kadınlar katılmamışlardı. Yalnız 1908 hareketinden sonra Anayasa'nın daha demokratikleşmesi ve hürriyetlerin daha genişletilmesi sonucu kadınların siyasal alana

²⁹ Yaraman, s.133

ilgi duymaya başladıkları görülmüştür. Ne var ki bu konuda çeşitli sebeplerden dolayı pek kayda değer bir gelişme meydana gelmemiştir.

Zira hem sıkıntılı dönemlerin yaşanması (Balkan ve I. Dünya Savaşları.) hem de kadının toplumdaki konumuna ilişkin eski anlayışın ağırlığını hissettirmesi yüzünden kadınlar siyasetin dışındaki alanlarda faaliyetlerde bulunmuşlardı. Söz konusu badirelerin atlatılması ile başlayan yeni dönemde kadınlar artık aktif olarak siyasetle uğraşmak için harekete geçtiler. Daha 1923 yılı Nisanında “İntihâb-ı Mebusan Kanunu”nun görüşülmesi esnasında kadına seçme hakkının verilmesi konusu gündeme gelerek çeşitli tartışmalara yol açmış ne var ki bu hakkın verilmesi kabul edilmemiştir. Aynı yılın Haziran ayında (16 Haziran 1923) Başkanlığını yazar Nezihe Muhittin’in (1889-1958) yaptığı “Kadınlar Halk Fırkası” kurularak ilk siyasal oluşum meydana getirildi. Fırka siyasi bir görünümde olmakla beraber esas amacını kadınların eğitim ve sosyal alanlardaki eksikliklerinin tamamlanarak cehaletin ortadan kaldırılması olarak açıklar. Ancak Fırka’nın genel sekreteri Şükufe Nihal ise “Kadınlar Halk Fırkası’nın programı şimdiye kadar her fırsatta izaha çalıştığımız gibi kadının içtimai iktisadi ve bilahare siyasi sahalarda haklarını inkışaflarını temin etmektir” sözleri ile nihai hedeflerinin siyasi hakları kazanmak olduğunu ifade eder Kadınların bu girişimi siyasal haklara sahip olmamalarından dolayı başarısızlıkla sonuçlanır ve söz konusu fırkaya resmi izin verilmez. Bunun üzerine Cumhuriyet’in

ilânı sonrasında ise 7 Şubat 1924'te “Türk Kadınlar Birliği”ni kuran kadınlar çalışmalarını bu yolla sürdürmeye başladılar.³⁰

Bu gelişmelerden sonra Türk kadını üç aşamada siyasi hakların kullanılmasında erkeklerle tam bir eşitliğe ulaşmıştır. Birincisi,20 Mart 1930 yılında T.B.M.M’de belediye kanunu görüşülürken kadınların belediye seçimlerine katılması kararı gündeme getirilmiş, yapılan konuşmalardan sonra hiçbir tartışma olmadan meclise sunulan kanun tasarısı kabul edilmiştir. Böylece kadınların siyasi haklarının tanınması için birinci aşama gerçekleşmiştir. Kadınların belediye seçimlerine katılmasından sonra ikinci bir aşama ile meclis, kadınlara muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerine katılma haklarının tanınmasıdır. 28 Ekim 1933’te 1924 Anayasasının 20. ve 25. maddeleri değiştirilerek bu hak verilmiştir.

Üçüncü aşama ise,4 Aralık 1934 tarihinde Meclis’e sunulan ve kadınların da milletvekili seçme seçilme hakkını sağlayan kanun tasarısının kabulü olmuştur. 5.12.1934 tarih 2598 sayılı kanunla da bu hakları resmen uygulanmaya konulmuştur.³¹ Tasarıyı sunuş konuşmasında İsmet İnönü, kadına siyasi hakların tümünü tanımakla Türkiye’nin ona eski yetkilerini vermekten başka bir şey yapmadığını söylemiştir.

Kadın hak ve statüleri konusunda en önemli gelişmelerden biri de 17 Şubat 1926 günü kabul edilen “Türk Medeni Kanunu” dur. Bu

³⁰ <http://gercektarihimiz.blogcu.com/cumhuriyet-doneminde-turk-kadini-haklari/4227379>)

³¹ Kaplan, s.131

kanunla Türk vatandaşları ayırım yapılmaksızın diğer uygar ülkelerin vatandaşları gibi eşit haklara kavuşmuşlardır. Bu yasa ile kadın, öncelikle anne ve eş olarak değerlendirilmektedir. Atatürk'ten güç alan Türk kadını, her sahada kendini yenilemiştir. Poligami önlenmiş, evlilikte tek eşlilik gündeme gelmiştir. Kadına kocasından ayrılma hakkı tanınmış, tanıklıkta cinsiyet farkı ortadan kaldırılmıştır.³²

Batılı ülkelerde olduğu gibi Türkiye' de güzellik yarışmaları düzenlenmeye başlanmıştır. Bu yarışmaların ilkini 1929 yılında Cumhuriyet gazetesi düzenlemiştir. Türk ocaklarının kadın şubeleri açılmaya başlamış, "Türk Kadın Birliği" kurulmuştur. Bu dernek ilk kurulduğunda, daha sonra değiştireceği bir kararla siyasal nitelik taşıyan her türlü etkinliği amaçları dışında bırakmış, ve esas hedeflerini, aile içinde ve toplumda, meslek yaşamında ve zihinsel alanda kadının yükselmesi uğruna çaba göstermek, uygarlık ve ilerleme anlayışı içinde genç kuşakların eğitimine çalışmak ve yoksul kadınlara yardımcı olmak biçiminde belirlemiştir. Pek çok kongreler düzenleyen bu dernek, amacına ulaştığını belirterek 1935'te kendini dağıtmıştır.³³

Atatürk için cinsler arasındaki eşitlik, yalnızca seçimsel haklarla yerel toplulukların ve ulusun yönetimine katılmayı içermemekteydi. Bu, askerlik yükümlülüğünü de içeriyordu. Demokrasinin gereği olan eşitlik başka türlü gerçekleşemezdi. Genç kızlar askeri hazırlık derslerine katılmakla yükümlü tutulmuşlar, hatta 1955-1961 yıllarında

³² C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1

³³ 33 Bernard Caporal, "Kemalizm ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını", İş Bankası Yayınları, 1982, Ankara, s.653

Harp Akademilerine bile kabul edilmişlerdir, ama hiçbir zaman zorunlu askerlik yükümlülüğü altına konmamışlardır.

“ Cumhuriyet rejimi, demokratik hükümet sistemi ve biçimi demektir. Biz Cumhuriyeti kurduk, cumhuriyet onuncu yılına ulaştı, zamanı gelince demokrasinin tüm isterlerini yerine getirmeye çalışmalıyız. Bunların biri de kadınların haklarını tanımaktır”. Atatürk bu sözleri ile kadın haklarını ne kadar önemseydiğini vurgulamıştır.³⁴

1950 sonrasında kadın işçi sayısı büyük bir hızla artmış, kentli varlıklı sınıfın kadınıysa Amerikan karışımı Batı kopyacılığı şeklinde yerini almıştır. Demokrat Parti iktidarı sırasında “Türkiyeli kadının siyasal hiçbir etkinliği olmamıştır. Kentli varlıklı sınıfın kızları hızla burjuvalaşma sürecini tamamlamış, en iyi ve pahalı okullarda yüksek öğrenimini tamamlamış; işçi- köylü sınıfın kızlarıysa genellikle ilkokul ile lise arası mezuniyetle yetinmek zorunda kalmıştır. Varlıklı sınıfın kızları genellikle, doktor, eczacı, avukat, dişiçi, bankacı gibi mesleklerde yerini alırken, alt-yapının kızları genellikle fabrika işçisi, ilkokul öğretmeni, ebe, hemşire, tezgahdar gibi mesleklere yönelmiştir.

2.1.7. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADININ STATÜSÜ KOMİSYONU’NUN ÇALIŞMALARI:

24 Ekim 1945’te “Birleşmiş Milletler Antlaşması (Charter)’nın kabulü ile, teşkilatın asıl amacı olan Barışı korumak, savaşları önlemek” konuları kadının hakları ve statüsü mevzuu üzerinde de çalışmalara başladı.

³⁴ Caporal, s.698

Bu anlaşmada’’ Uluslar arası ekonomik, sosyal ve kültürel ve insani sorunların çözümlenmesinde ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı gözetmeksizin herkes için İnsan Haklarının geliştirilmesinde işbirliği sağlamak ve ülkelerin bu amaçlara ulaşma çabalarının ahenkleştirildiği bir merkez olmak gibi çok kapsamlı bir hedef belirlenmiştir. Bu suretle insanlar arasında cinsiyet ayrımından kaynaklanan her türlü ayrıcalığı yok etmek, bu teşkilatın temel görevlerinden biri olmaktadır.

Bu teşkilatların Kadınlarla ilgi çalışmaları şunlardır:

Birleşmiş milletlerin. "Kadının Statüsü'ne ait sözleşmelerinin ilki 1952'de imzalanan "Kadının Siyasal Haklarına Ait Sözleşme' dir. 79 Üye devletin inceleyip, benimseyerek imzasını koyduğu bu evrensel sözleşmeyi Türkiye'nin tasdik ettiği görülmez.³⁵

İkincisi, 1957'de imzalanan "Evli Kadının Milliyetine ilişkin sözleşmedir". 49 ulusun katıldığı bu sözleşme ile de ilgilenmediğimiz anlaşılmaktadır.³⁶

"Evliliğe Rıza, Evlilik için Asgari Yaş ve Evliliğin Tesciline İlişkin Sözleşme 1962'de 28 ülkenin katılıp imzaladığı ve ailenin temel yasası anlamındaki bu sözleşmede de imzamız bulunmamaktadır.³⁷

"İnsan Kaçakçılığı ve Fuhuşun İstismarının Bastırılmasına İlişkin Sözleşme": 1950'de 42 devletin imza koyduğu bu sözleşmede de Türkiye'nin imzası bulunmamaktadır.³⁸

³⁵ Göksel, s.37

³⁶ Göksel, s.37

³⁷ Göksel, s.38

"Esaretin, Esir Ticareti'nin Kaldırılması Konusunda Sözleşme". 1956'da 68 millet tarafından kabul edilen sözleşmeyi Türkiye'nin de tasdik ettiği görülmektedir."Yurt Dışınsa Nafaka -Alma Sözleşmesi": 1956 tarihlidir. İmzalayan 40 ülke arasında biz de bulunmaktayız. ³⁹

"uluslar arası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi: 1969'da 32 millet tarafından imzalanan ve kadın hakları bakımından çok önemli bulunan bu belgede maalesef memleketimizin katkısı yoktur.⁴⁰

“ Eşit Değer İş İçin, Erkek ve Kadın İşçilere Eşit Ücret Ödenmesine İlişkin İLO (Milletler Arası İşçi Teşkilatı) Sözleşmesi: 1951'de hazırlanan bu sözleşmeye katılan 78 millet arasında biz de bulunmaktayız. ⁴¹

"İLO Çalışma ve Meslek Ayrım Sözleşmesi": 1958'de imzalanan 82 ülke arasında biz de varız.Bu uluslararası belgelerden başka, Birleşmiş Milletler organizasyonundan da eski olan İLO'nun 1921'lerde hazırladığı "Yeraltı Çalışması", 1937'de tertiplelediği "Plantasyonlar" (Hamilelikle ilgilidir.), 1960'daki "Muamele eşitliği" (Sosyal güvenlik), 1974'de hazırladığı "Hamilelik Hakları ve Gece Kadınlarının Çalışmaları Sözleşmesi' gibi bugünün dünya kadınlarının hak ve statülerini kökleş-tiren çok değerli milletlerarası sözleşmelere katkı ve ilgimiz olmadığını üzümlere tespit etmiş bulunmaktayız.⁴²

³⁸ Göksel, s.38

³⁹ Göksel, s.39

⁴⁰ Göksel, s.39

⁴¹ Göksel, s.39

⁴² Göksel, s.39

"Eğitimde Ayrıma Karşı UNESCO Sözleşmesi: 1960'da imzalanan ve kadının temel haklarından en önemlilerinden birisini oluşturan, eğitim ve öğretimde kadının erkekle eşitliğini genelleştiren ve 82 devletin imzası bulunan bu sözleşmeyi Türkiye'nin tespit etmediği anlaşılmaktadır.⁴³

Yukarıda sıralanan hukuki ve uluslararası değeri olan ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda müzakere ve kabul edilen sözleşmelerin bu noktaya yani imza safhasına gelmesinin gerisinde, Birleşmiş Milletler Kadın Statüsü Komisyonu'nun yıllar süren ciddi ve ilmî çalışmaları yer alır. Bu çalışmalara katılan milletlerin temsilcileri, şüphesiz ki dünya kadınlarının yararları için bir şeyler getirmek amacıyla yaptıkları çabaların ardında, kendi kadınlarını ve onların statülerini dünya kamuoyuna tanıtılabilmek için de gayretler sarf etmişlerdir.

3. SİYASAL KATILMA

Siyasal kültürün siyasal süreç açısından iki temel işlevi olduğunu söyleyebiliriz. İlkin, kültür bazı inanç ve davranış kurallarının standartlaşması yoluyla, siyasal sürecin işleyişini kolaylaştırır. Örneğın dinin siyasal kararların temelini oluşturması gerektiği düşüncesinin yaygın olduğu bir toplum inanç farklılıklarının yaratabileceği şiddetli gerilimlerden büyük ölçüde korunmuş olur. Siyasal düşüncelerin özgürce açıklanmasına ve örgüt kurmanın kısıtlanmamasına dönük yaygın inançlar, sistemi yıkmayı amaçlayan yer altı çabaların doğmasını çekici kılmayan bir ortam yaratabilir.

⁴³ Göksel, s.39

Siyasal rekabetin doğal görüldüğü toplumlarda, seçimlerin olağanüstü olaylara sahne olmadan geçmesi beklenebilir.⁴⁴

İkinci olarak, siyasal kültür, mevcut siyasal sistemin benimsenmesini, yönetmekte haklı görülmesini ve dolayısıyla devamlılığını sağlayabilen bir araçtır. Örneğin, ortaçağ siyasal düşüncesi, hükümdarların tanrının yeryüzündeki temsilcisi olduklarını, onları buyruğuna karşı gelmenin tanrı buyruğuna karşı gelmek olduğunu yaygınlaştırarak, sistemi zayıflatacak eğilimlerin gelişmesini engellemek istemiştir.⁴⁵

Geniş anlamıyla siyasi katılım tanımları ise davranışın yanında tutumları da içermektedir. Bu çerçevede, siyasi katılım vatandaşların siyasi sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını gösteren bir kavram olarak izah edilmektedir.⁴⁶

Siyasal demokrasinin gelişmesini incelediğimiz zaman, toplumlarda siyasal düşüncelerin ve kurumların iktisadi ve sosyal gelişmelerden bağımsız ya da soyutlanmış olarak ortaya çıkmadığı hemen dikkati çekiyor. Özellikle üretim tekniklerinde meydana gelen gelişmeler, iktisadi örgütlemeyi ve toplum yapısının çeşitli boyutlarını etkiliyor. Toplum yapılarını en çok etkileyen ve birbiri ile yakından ilişkili iki gelişme saniyeleşme ve ticarileşmedir. Sanayileşme mal üretmek, ticarileşme ise bir yandan sanayi için hammadde üretmek, diğer yandan sınai ürünlerin dağıtımını gerçekleştirmektir. Bu iki olgu sonucunda kendi kendine yeterli olmak üzere kurulmuş olan

⁴⁴ İlter Turan, "Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış", Güray Yayınevi, 1977, İstanbul, s.45

⁴⁵ Turan, s. 45

⁴⁶ 46 Taner Tatar, "Siyaset Sosyolojisi", Turan Yayıncılık, 1997, İstanbul, s.97

ekonomik düzen değişmiş, insanlar emeklerini satarak elde ettikleri geliri gereksinimlerini karşılamakta kullanmışlardır.

Sosyo-ekonomik baskılar, siyasal katılmanın yaygınlaşmasının destekleyici niteliktedir. Devletin de giderek artan işlevi bireyin yaşantısını daha yoğun etkileyen faaliyeti her bireyin ve topluluğun siyasal sürece daha yakın ilgi duymasına, onu etkilemesine yönelmesine neden olmaktadır.

Kişinin toplumda ya da toplumun alt birimlerinde yürürlükte olan diğer yargılarını, davranış kurallarını öğrenme sürecine toplumsallaşma diyoruz. Bu tanım çerçevesinde siyasal toplumsallaşma bireyin siyasal kültür edinme sürecidir. Bu süreç diğer yargılarından, inançlardan, tutumlardan ve toplumsal davranış kurallarından zamanla öğrenilir. Bu öğrenim süreci aile içinde başlar, okulda, okul sonrası ve bireyin kurduğu toplumsal ilişki çerçevelerinde devam eder. Siyasal kültürü öğrenme sürecine siyasal toplumsallaşma denir.⁴⁷

Toplumsallaşma, toplumda kendiliğinden bireyin bir olay olmakla beraber , siyasal sistemin yöneticileri, siyasal toplum, rejimin ve hükümetin süregelmesini sağlamak üzere kültürün kapsamını tanımlamaya ve onu yaygınlaştırmaya çaba gösterir.

Demokratik olsun yada olmasın, hemen her toplumda belirli aralıklarla vatandaşların oylarını kullanmaları beklenmektedir. Oylamaya katılma ve katılmama her toplumda aynı anlamı taşımaz.

⁴⁷ Turan,s.67

Dar anlamdaki katılımla, yalnızca seçimlere katılma ve oy kullanma davranışları anlaşılmaktadır. Geniş anlamdaki katılım ise, oy verme davranışlarını ad içeren oldukça geniş yelpazedeki katılım davranışlarını da kapsar.⁴⁸Siyasal demokrasilerde, oy hangi siyasi kadronun iktidara geçeceğini belirlediği gibi, bu kadrodan neler beklendiğine kaba bir yön verebilir. Siyasal rekabetin sınırlanmış olduğu toplumlarda ise, seçimler iktidarın onaylanması anlamını taşımaktadır. Bu durumlarda, oylamaya katılma oranlarının düşük olması, genellikle hoşnutsuzluğun bir ifadesi olarak yorumlanmaktadır.

Seçim dönemlerine bağlı olmakla beraber daha yüksek düzeyde katılmayı içeren bir biçim, seçim kampanyalarında faal rol oynamaktadır. Kampanyaya katılma etken ve edilgen türden olabilir. Bazı vatandaşlar, kampanya sırasında adayların parti sözcülerinin yaptıkları konuşmayı dinleyebilirler, partilerin düzenlediği toplantılara katılabilirler. Diğerleri ise parti ve adayzediği toplantılara katılabilirler. Maddi ve olarak çeşitli yardımlarda bulunabilirler.⁴⁹

Yaygın ve sürekli katılma biçimlerinin. başında- siyasetle ilgilenmek, siyasi konularda başkalarıyla konuşmak, tartışmak geliyor. Her ne kadar, siyasetle ilgilenmek, kendi başına, siyasal sistemin çıktılarını etkilemeye dönük bir eylem olarak yorumlanmayabilirse de, şüphesiz daha yoğun biçimlerde katılmanın bir öncülünü oluşturuyor. Siyasetle

⁴⁸ M. Akif Çukurçayır, "Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi", Çizgi Yayınları, 2002, Konya, s.30

⁴⁹ Turan, s.70

hiç ilgilenmeyen, siyasal bilgilerden yoksun bir kimsenin diğer katılma biçimlerine yönelmesini beklememiz yersiz olur.

Siyasal sistemin işleyişini daha yakından etkilemeyi amaçlayan katılma biçimleri iki genel türden olabilir. İlk bireylerin genel olarak ya da belirli bir konuda, alanda etkili olabilmek için sık sık örgütlemeye başvurduklarını görüyoruz. En genel düzeyde bu örgüt bir siyasal parti olabilir. Daha alt düzeyde meslek kuruluşları, çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere belirlenmiş kuruluşlar da siyasal katılma aracı olabilir. İkinci bir katılma türü ise bireylerin siyasal sistemde görevli kişilerle ilişkiler kurmasıdır. Birçok kimse kişisel, çevresel sorunlarını sistemin yönetim ve yasama katlarındaki kişilere aktarır. Bir iş için memura başvurmak, tek ya da heyet olarak milletvekillerine, bakanlara dertlerini aktarmak bu türün akla gelen ilk örnekleridir.⁵⁰

E. Özbudun, ise siyasi katılımın dört saik doğrultusunda olduğunu söylemektedir. Bunlar, kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve vatandaşlık duygusu Saikleridir.⁵¹

3.1. Siyasal Toplumsallaşma

Siyasal sistem kavramı bir ülkedeki tüm siyasal kurumları, siyasal süreçleri ve siyasal etkileri kapsar. Siyasal sistemler, siyasal rekabetin ve onun ortaya çıkardığı siyasal partilerin faaliyet çerçevesini belirler. Fakat aynı zamanda onlar tarafından oluşturulurlar. Siyasal sistem, devlet gücünü yani iktidarı elinde tutan, parti yada partilerin

⁵⁰ Turan , s.71

⁵¹ Tatar, s.100

ideolojisini yansıtır. Siyasal sistemin ülke içindeki tüm kurumlarıyla yerleşmesi sürecinin tamamlanmasından sonraki aşamada, artık sistem siyasi partileri yönlendirmektedir. Tekelci totaliter sistemlerde mevcut siyasal sistemin değişiminin, yönetimdeki parti ya da siyasal güçler tarafından desteklenmesi sistemin yapısına ters düşer.⁵²

Siyasal toplumsallaşma süreci ise toplumsallaşmanın bir bölümünü oluşturur. Siyasal toplumsallaşma, siyasal inanç, değer ve davranışların birey tarafından benimsenme ya da toplum tarafından bireye öğretilme süreci olarak tanımlanabilir. Türker Alkan kitabında şu tanımlı yapmıştır. “ Siyasal toplumsallaşma, toplumsal- siyasal çevre ile bireyin arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesidir.”⁵³ Siyasal toplumsallaşmada rol oynayan kurumların başında aile gelir. Freud’dan başlayarak birçok psikolog, temel tutumların çocuğun ilk yaşlarında oluştuğu görüşünü paylaşıyorlar. Bu temel tutumların, siyasal davranışların belirlenmesindeki önemi ise yadsınamayan bir gerçektir. Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki etkisinin daha az ya da daha çok olmasında, ana babanın eğitim düzeyinin rolü de önemli. Ailedeki eğitim düzeyi yükseldikçe, öğretmenlerin siyasal toplumsallaşmadaki rolü azalıyor. Bu nedenler de gelişmiş ülkelerde ya da varlıklı sınıflarda öğretmenin toplumsallaşmadaki ağırlığı azalırken, az gelişmiş ülkelerde ve eğitim

⁵² Güneş N. Berberoğlu, “Siyasi Parti Yönetimi”, Eskişehir, 1997,s.84

⁵³ Ahmet Taner Kışlalı,“Siyaset Bilimi”, İmge Yayınevi,2002, İstanbul, s.39

düzeyinin düşük olduğu ailelerin çocuklarından oluşan sınıflarda, öğretmenin toplumsallaşmadaki etkisi artıyor.⁵⁴

Yaş ilerledikçe, çocuklar siyasal konuları daha çok arkadaş grupları içinde tartışmaya başlıyorlar. Özellikle aile yapısının otoriter olduğu durumlarda, arkadaş grubunun etkisi kendini daha kolaylıkla duyurabiliyor. Emekçi sınıflardan gelen çocuklar, eğer daha varlıklı kesimlerin çocuklarıyla aynı gruplara girmişse, genellikle öbürlerinin eğilimini benimseme yolunda bir eğilim doğuyor.

Radyo televizyon, gazete ve diğeri yayınların işlevleri şüphesiz salt bilgi aktarmakta kalmıyor, bu araçlar kişinin genel ve siyasal kültürünü de etkiliyor. Her türlü yayın aracının sık sık propaganda için kullanılması, bunların değer ve tutum aktarıcısı olabileceklerini gösteriyor. Bireyin siyaset olgusu ve siyasal sistemin katlarına ilişkin düşünce ve tutumları, uyduğu siyasal davranış kuralları, geçirdiği somut tecrübeler sonunda değişebilir.

3.2. Siyasal Katılmayı Belirleyen Etkenler

Bu etkenler ilk olarak bireyin çevresini algılayışını, düşünce tarzını etkileyebilir. İkinci olarak, böyle bir değişme kişiye yönelen dürtülerin, mesajların değişmesine yol açabilir. Söz gelimi kişinin eğitim düzeyi yükseldikçe, siyasal hoşgörüsü artabilir. Sosyo-ekonomik değişkenlerden gelir, eğitim, meslek cinsiyet, yerleşme birimi gibi daha önemli olayların siyasal katılma üzerindeki etkileri büyüktür.

⁵⁴Kışlalı, s. 39

3.2.1. Birey ve Siyaset

Katılma sürecinin ikinci yönünü bireyin siyasal kararları ve bu kararların alınışı oluşturmaktadır. Katılma davranışının sistem değerlerini destekleme ya da değiştirmeye, kısaca etkilemeye yönelik oluşu bu etkilemede sistem ya da birey değerlerinden hangisinin seçileceği sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Sistemin belirleyici niteliği seçilecek değerin hangisi olacağını göstermektedir.⁵⁵

Kişi, belirli biyolojik ve fiziksel özelliklere sahip olarak dünyaya gelir. Kısa ya da uzun, siyah ya da beyaz derili, az ya da çok akıllı olmak gibi özellikler büyük ölçüde doğuştandır. Ama derinin rengiyle ilgili özellikler dışındakiler, zamanla, yaşam koşullarına bağlı olarak belirginleşir veya bir ölçüde değişebilirler. Kişi dünyaya geldiği andan itibaren, doğuştan sahip olduğu özelliklere ailenin etkisi eklenmeye başlar. Böylece toplumsallaşma sürecide başlamış olur. Ama aynı koşullarda yetişen ikiz kardeşler bile, ilerde benzer durumlarda farklı davranmalarının nedeni, özgeçmişler arasındaki ayrıntıda da olsa farklıdır. Tutumların oluşumunda tüm bu etkenlerin katkısı vardır. Freud, insandaki temel tutumların çocukluk yıllarında oluştuğu ve bunların daha sonraki dönemlerde çok az değiştiğini öne sürmektedir. Ona göre, çocuğun ana ve babası ile ilişkilerinin izleri tüm yaşam boyu silinmez.⁵⁶

⁵⁵ Birkan Uysal, "Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi", Sevinç Yayınevi, 1984, Ankara, s.43

⁵⁶ Kışlalı, s.137

Daha çocukluk yıllarında kazanılmış olan temel tutumların değişmesi son derece zordur. Ama ileriki yıllarda kazanılan ve davranışların genelini değil de ancak belirli alanlarını ilgilendiren tutumlar ise, belirli durumlarda kişinin gösterdiği tepkiler olduğuna göre, o tepkiler, o durumları oluşturan koşulların değişmesiyle birlikte bir değişim geçirmek zorundadır. Özellikle koşulların hızlı değiştiği bir ortamda, değişen koşullara değişmeyen tepkiler vermek kişisel uyumsuzluk yaratır. oğalan bireysel uyumsuzluklar ise, giderek toplumsal sorunlara ve bunalımlara dnrebilir. Kişi, kişiliğini koruyarak, temel olmayan tutumlarını değiştirebilir. Siyasal tutumların değişebilmesi için ya koşulların ya da o koşullara yönelik bakış açılarının değişmesi gerekir.

3.2.2. Cinsiyet Rollerini ve Siyasi Katılma

Her toplumun kadına veya erkeğe özgü olarak tanımladıkları yargı kalıpları vardır. Cinsiyet zelliklerinin bu tanımlamaları, kişinin bilinçli veya bilinçsiz olarak kendilerini belirli beklentilere cevap verecek şekilde ayarlamalarına yol açar, belirli baskılar yaratır. Batı Avrupa, Türkiye, Nijerya, Amerika gibi lkerlerde yapılan gözlemler’’erkeğe özgü’’ olarak toplumların tanımladıkları rolün ’’eğitim, başarı, alışkanlık, kontrollü saldırganlık, girişkenlik’’ gibi ögeleri içeren, aile ve ev çevresi dışındaki faaliyetler için önem taşıdıkları, oysa ’’kadına özgü’’ olarak nitelenen rolün ise aile, ev, akrabalık grubuna yönelik bütünleştirici ve uyarlamacı eğilimleri olan, fakat mesleki başarıya yönelmeyen ve dış dünyaya ilişkin olmayan, bir takım özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Siyasal katılma

açısından cinsiyet rollerinin birinci önemli niteliği, bireyin ‘‘aile ve ev çevresi’’ dışında oynayabileceği rolün belirleyicisi olmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁷

Kadınlar siyasal katılmaya ve bu arada sandık başına gitmeye erkeklerden daha az eğilim gösteriyorlar. Oy verdikleri zamanda erkeklere oranla, tutucu partileri daha çok destekliyorlar. Erkeklerin siyasal tercihleri oldukça zor değişirken, kadınlarda bu ölçü bir kararlılık göstermiyor.

Evli kadınlar genellikle kocalarının siyasi görüşüne ayak uyduruyor. Kadınların seçimlere duyduğu ilginin erkeklere oranla daha az olduğu, bu durumu en çok evliliğin ondan sonra toplumsal sınıfın etkileyebileceği belirtiliyor. Evli kadınlar kocalarına bağımlı olarak daha çok sandık başına gidiyor. Rol farklılaşmasının da katkısıyla erkeğin siyasi hayatta kullanmak üzere sahip olabileceği siyasi beceri ve kaynaklar kadına oranla daha çok ve çeşitlidir.⁵⁸ Sandık başına gitmeyen kadınların oranı işçiler arasında en düşük, kamu görevlileri arasında en yüksek oranda. Fransa’da yapılan bir araştırmaya göre, işçi mahallesinde oturan kadınların oy kullanma oranı, burjuva mahallere göre bir hayli yüksek. Kadınlarda siyasal katılma eğiliminin azlığı aslında siyasal yaşama genel olarak siyasal konulara duyulan ilgi azlığının bir yansıması sayılabilir. Siyasal içerikli kamuoyu yoklamalarında ‘‘bilmiyorum’’ya da ‘‘bir fikrim yok’’ gibi yanıtlar

⁵⁷ Ersin Kalaycıoğlu, ‘‘Karşılaştırmalı Siyasal Katılma’’, Güray Yayınevi, 1983, İstanbul s.18-19

⁵⁸ Tatar, s. 132

daha çok kadınlardan gelmektedir. Bu durum yüksek öğrenim yapan kız öğrenciler arasında bile belirgindir.⁵⁹

3.2.3. Yaş ve Siyasal Katılma

Cinsiyet rolleri gibi bireyin denetimi dışında belirlenen bir diğer siyasal kaynak da bireyin yaşamış olduğu yıl sayısıdır. Yaşın siyasal kaynak olarak taşıdığı önem, onu kronolojik veya biyolojik-genetik niteliklerinden ötürü değildir. Yaş grupları veya kuşaklar arası farklı toplumsallaşma etkileri altında, farklı ulusal ve uluslar arası olayların yaşandığı dünyalarda ergenliğe eren gruplar olarak siyasal katılma farklılıklar gösterebilir. Gençlerin gerek enerji, gerek zaman olarak siyasal eyleme elverişli bir durumda bulunması ve ayrıca, aile yükümlülüğü, kariyer oluşturan düzenli bir meslek faaliyeti gibi bağların bulunamaması nedenleriyle gösteri yürüyüşü, seçim kampanyası faaliyetleri gibi bol enerji ve zaman gerektirebilecek siyasal eylemlere orta yaşlı kuşaklara oranla daha kolay girişebilmesi mümkündür.⁶⁰

Eğer toplum politikayla olağan üstü biçimde ilgileniyorsa ve protesto eylemleri giderek meşru bir yöntem olarak kabul görmekteyse az önce sayılmış olan nedenlerden ötürü gençlerin göstereceği siyasal katılmanın daha yaşlı kuşaklara oranla yoğun bir nitelik kazanması beklenebilir.

Gençliğin güçlü ve saf ideolojilere daha yakın ilgi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bu tür ideolojiler ise siyasal yollardan hak aramak

⁵⁹ Kışlalı, s. 168

⁶⁰ Kalaycıoğlu, s.21

için olağan yada geleneksel biçimlere karşı bir sabırsızlık ve tahammülsüzlük kaynağı oluştururlar. Bu tahammülsüzlük bireyleri siyasal rejime karşı kolaylıkla bir isyan eğilimi içine sokabilecek be bir yandan da değişim yanlısı ve anti-sistem siyasi partilerin seçim kampanyalarına taraftar temininde rol oynayabilecektir. Gençliğin sona erip olgunluk çağına geçilmesiyle birlikte kişilerin daha ılımlılaştığı kabul edilir.⁶¹

Bernard Shaw'ın şu cümlesi ünlüdür. “Eğer yirmi yaşlarında komünist değilseniz kalbiniz yok demektir, kırk yaşına geldiğinizde ise hala komünist iseniz kafanız yok demektir”. Kuşakları arasındaki tutum farklılıklarının temelinde yer alan nedenlerin başında, bireysel enerjinin düzeyi gelir. Enerji değişikliklere uyum yeteneğinde kolaylık demektir. Yıllar geçtikçe enerjisi azalan kişi, uyum göstermek için yeni çabalar gerektirecek köklü değişikliklerden korkmaya başlar. Üstelik yeni durumlara uyum göstermek için giderek zamanının azaldığını da hissetmektedir. “Gençler bilebilse, yaşlılar yapabilse”. Deyiş kuşaklar arası tutum farklılıklarının bir bölümünü açıklıyor. Gençlik yıllarında etkisi altında kalınan ve benimsenen bazı siyasi görüşler, yıllar geçtikçe ılımlılaştırmanın yanı sıra, aynı zamanda belirli ölçüler içinde gerçekleşme olanağına da kavuşabilirler.⁶²

3.2.4. Kentleşme ve Siyasal Katılma

Kentleşmeyi modernitenin bir boyutu olarak kabul edersek, kentlerin siyasal katılmayı arttıran bir süreç olduğunu düşünebiliriz.

⁶¹ Kalaycıoğlu, s.22

⁶² Kışlalı, s.157

Ayrıca, kentler olarak sağladığı eğitim olanakları ve yoğun ikincil grup faaliyetleri ortam oluşturmasıyla siyasal olayları izleme ve siyasal olaylara katılma olanaklarını arttırmaktadır.

Kentsel yaşam kente göçenlere yeni eğitim olanakları, yeni bir iletişim ağından haberdar olup etkilenme, yeni meslek deneyimleri edinme ve onunla beraber gelişen örgütsel faaliyetlere olanak yaratmaktadır. Bu olanaklarsa siyasa katılmayı teşvik etmektedir.

Kentleşme, siyasal katılmayı önemli ölçüde etkileyen değişkenlerden biridir, çünkü örgütlü demokrasi, kentsel yaşamın bir ürünüdür. Antik Yunan'da yurttaşın ortaya çıkışı ve demokrasi, kentlerle birlikte görülen bir gelişmedir.⁶³

Buna karşın Verba'ya göre bireyin siyasal yaşama katılması için gerekli olan siyasal güdülerini yerleşim yerlerinin büyüklüğü azaltacak, hatta tamamen ortadan kaldıracaktır. Böylece, içinde bulunduğu yerleşim birimi büyüdükçe ve siyasal yapı karmaşıklaştıkça bireyin siyasal kararlara katılmasındaki marjına etkinliği azalacak ve bir noktadan sonra da bu etkinlik tamamıyla kaybolabilecektir. Dolayısıyla siyasal katılmanın küçük yerleşim birimlerinde, büyük yerleşim birimlerine oranla, daha yoğun olması beklenmektedir.⁶⁴

⁶³ Çukurçayır, s. 68

⁶⁴ Kalaycıoğlu, s.24

3.2.5. Eğitim ve Siyasal Katılma

Kent yaşamının beraberinde getirdiği en önemli siyasal kaynaklardan birisi de eğitim olanaklarıdır. Eğitim kurumlarının bireyin edindiği siyasal tutumlarda azımsanmayacak bir role sahip olduğu son yirmi yıldır yapıla gelen araştırmalarda görgül olarak da ortaya koymuştur. Siyasal katılmada eğitim değişkeni, en güçlü sosyal değişkendir. Eğitim bireylerin siyasal yaşama katılmasını kolaylaştırır ve katılmanın ön koşullarını hazırlar.⁶⁵

Eğitimli kişilerin eğitimsizlere oranla siyasal katılımı daha aktif rol aldığını görmekteyiz. Diğer yandan eğitim kişiye çevresindeki toplumsal kurum ve yapıları eleştirmek ve inançla değiştirmek konusunda güç vermektedir.

4. FEMİNİZM

Feminizm sözcüğü Fransızca'ya 1837'den sonra girdi. Robert sözlüğü bu sözcüğü, "kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören doktrin" olarak sözlükte ise "cinsel devrimin amaçlarını belirleyen bir biçimde, cinsler arasında politik, ekonomik ve toplumsal eşitliği öngören bir sistem olarak" tanımlanıyor. Ancak düşünceyi eylemden ayırmak olanaksızdır. Kavramın Fransa'da oluşturulduğu günden bu yana, kadınların toplum içindeki rolü ve haklarını genişletmek üzere bir dizi eyleme de girişildi. Bunun için,

⁶⁵ Çukurçayır, s.69

feminizmin tanımı, yalnız öğretmeyi değil, eylemleri de içermek zorundadır.⁶⁶

Tarihsel olarak bakıldığında feminizm liberal ideolojinin bir kolu olarak görülebilir, feministler liberalizmin temel özelliklerinin kadınlara da teşmil edilmesini istemişlerdir.⁶⁷

Aydınlanma dönemi düşünürlerinin kadın-erkek eşitliği sorununa sıcak bakmamaları, kadın hürriyeti konusundaki çabaları olumsuz etkilemiştir. Montesquieu, kadının devlet yönetimi ile uğraşmaması gerektiğini belirtmiş, kadının kocasına itaat etmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur.

Montesquieu kadınlara siyasi haklar tanınmasına karşı çıkmamakla birlikte çağının patrimonyal aile görüşünden yana olmuştur. Kant, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasına karşı çıkmıştır. Ona göre, "kadın saltanat sürmeli, erkek yönetmelidir. Çünkü eğilim saltanat sürer, akıl ise yönetir" olmadığından kamu hayatının gerektirdiği niteliklere sahip bulunmadıkları kanısını taşımıştır.

⁶⁶ Andree Michel, "Feminizm", İletişim Yayıncılık, s.6

Görüldüğü üzere temel bir tanım belirli bilgileri vermekle beraber pek çok eksikliği içinde barındırır. Çalışmamızda bu eksikliğe düşmemek açısından zaman içinde feminizmin genişleyen söylemsel ve eylemsel yapısından yola çıktık. Bu anlamda temelde kadın-erkek eşitliğine indirgenen feminist tahayyülden erkek egemen geleneksel yapıların şiddetli eleştirisine yönelen güncel akademik çalışmaların seçkin ve güçlü bir kaynakçası için bkz Judith Butler, Elisabeth Badinter, Julia Kristeva

⁶⁷ Norman P. Barry, "Modern Siyaset Teorisi", Liberte Yayınevi, 2003, İstanbul, s.31

Nietzsche de kadınlara hürriyet verilmesinden yana olmamıştır. Ona göre "kadınlar yalnız aşk ve nefretle ilgilidirler."⁶⁸

Hegel de kadın hürriyetine karşı çıkmıştır. Ona göre, "Kadınların çocuk doğurmak, çocuklara bakmak, evi çekip çevirmekten başka bir şeyle uğraşmaları doğru olmaz. Adam Smith de kadınların, cesaretleri ve kendilerini yönetme yetenekleri olmadığından kamu hayatının gerektirdiği niteliklere sahip bulunmadıkları kadını taşımıştır. Nietzsche de kadınlara hürriyet verilmesinden yana olmamıştır. Ona göre kadınlar yalnız aşk ve nefretle ilgilidirler."⁶⁹

Bireysel özgürlüğün üstünlüğünü açıklamada liberal teori toplumundaki bireylerin ayrı temel özellikleri paylaştığını varsayar. Kişinin özerkliği ve özgürlüğü liberal düşüncenin merkezi hedefi olmuştur. Liberal teorist John Locke, hükümet ve insanlar arasındaki bir sözleşmeye dayalı sınırlı bir hükümetin varlığını savunur. Locke'nun felsefesinin hareket noktası ve ağırlık merkezi insandır. Locke'a göre kadının evlilik içindeki konumu ikincildir. Erkek ise evlilik içinde karısı ve çocukları üzerinde otorite kurabilir. Locke' a göre otorite kurmak için gerekli olan şey ise veraset hakkıdır. Veraset yoluyla mülk aile dışına çıkmamakta ve böylelikle erkeğin otoritesi sürekli kılınmaktadır.⁷⁰

Bütün bu düşünürler, kadın hayatının tek boyutluluğu ve erkek hayatının çok boyutluluğu üzerinde durmuşlardır. Bu yaklaşımın

⁶⁸ Adnan Güriz, "Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları" No.521, s.30

⁶⁹ Güriz, s. 30

⁷⁰ Murat Yüksel, " Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri", Beta Yayınevi, 2003, İstanbul, s.8

dayandığı temel görüş, kadın hayatında basitliğin ve birliğin, erkek hayatında ise çok boyutluluğun ve bölünmüşlüğün etkili olduğu varsayımı olmuştur.⁷¹

Kadının sosyal, siyasi ve hukuki durumunu iyileştirmek için XIX. yüzyılın bir mücadele dönemi olduğu söylenebilir. Modern anlamda bir felsefe ve bir hareket olarak feminizmin kökeni kadının eğitimi hakkını savunan Lady Mary Wortley Montagu ve Marquis de Condorcet gibi özgür düşünürlerin de içinde yer aldığı Aydınlanma dönemine götürülmektedir. Kadınlar için ilk bilimsel topluluk Hollanda Cumhuriyetinin güneyinde yer alan bir şehir olan Middelburg'de 1785 tarihinde kurulmuştur. İngiliz kadın yazar Mary Wollstonecraft'ın feminist olarak adlandırılabilen *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın Haklarının Müdafaası) (1792) adlı eseri bu konuda ilk çalışmalardan biridir. Olympe de Gouges, Rose Lacombe ve Madam Roland gibi devrimci kadınlar 1793 yılında hazırladıkları *Kadın Hakları Demecini* savunmuşlardır. Bu demeçte kadın hür doğduğu ve erkekle eşit haklara sahip olduğu belirtilmiş, kadınların kamu görevlerine erkeklerle eşit olarak katılmaları gerektiği açıklanmıştır. Ancak bu demeç, Meclis tarafından kabul edilmemiştir.

72

Feminizm 19.yüzyılda kadınlarda adaletsiz davranıldığına ilişkin inanç arttıkça organize bir hareket haline geldi. Harekete feminizme adını veren kişi ütopyacı sosyalist Charles Fourier'dir (1837). Fourier,

⁷¹ Güriz,21

⁷² <http://tr.wikipedia.org/wiki/Feminizm>

1808 gibi erken bir tarihte kadın haklarının genişletilmesini tüm toplumsal ilerlemenin genel prensibi olduğunu öne sürmüştür. İlk kadın hakları toplantısı New York, Seneca Falls'da 1848 yılında yapılmıştır. 1869 yılında John Stuart Mill *The Subjection of Women* (Kadınların Köleleştirilmesi) kitabını yayınlamıştır. Adı geçen kitabında Mill, "bir cinsin diğer bir cinsle hakimiyeti yanlış ve insanoğlunun gelişmesinin önündeki en büyük engellerden biridir." demiştir.⁷³

Sanayi devriminden sonra, kapitalizmin oluşma döneminde köylerden şehirlere başlayan göçle birlikte kadınlara yedek bir sanayi ordusu gözü ile bakılmış, kadınlar erkek işçilere göre daha az ücretle ve daha elverişsiz şartlar altında fabrikalarda çalışmak zorunda kalmışlardır. XIX. yüzyılda kadının çalışmasının aileye ancak bir destek ücreti sağladığı fikri kabul edilmiştir. Bu yaklaşım kadınların rekabetinden çekinen erkek işçiler tarafından benimsenmiştir.

Ayrıca kadın işçiyi daha az ücretle çalıştırmak isteyen işverenin menfaatlerine de uygun düşmüştür. İş bulamayan kadınlar ise fuhuşa teşvik edilmiştir. XIX. yüzyılda Londra'da ve Paris'te 40 bin ilâ 80 bin kadının fahişlikle hayatlarını kazandıkları ifade edilmektedir.

Feminizmin temel tezi patriyarkal (ataerkil) sistemin bölünmez bir bütün oluşturduğu ve kadınlar ev içi ekonomisine tâbi olmayı kabul ettikleri sürece kadınların kurtuluşunun mümkün olmayacağı noktasında odaklaşmıştı. Kadının toplumdaki rolü onun doğurganlı-

⁷³ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Feminizm>

ğına bağlanmakta kadın iktisadi hayatta işe en son alınmakta ve işten ilkönce çıkartılabilmektedir. Bu durum da kadına iktisadi bağımsızlık sağlanması bakımından yeterli olmamaktadır. İktisadi bakımdan bağımsız olmayan kadın sosyal bakımdan bağımsız olması ise imkansız hale gelmektedir.⁷⁴Feminizm erkeğin üstünlüğü öğretisini ve üstünlüğün toplumsal durum, ruhsal yapı ve cinsel rol alanlarında gerçekleştirilmesine yarayan geleneksel toplumsallaştır-mayı ortadan kaldırmakla ataerkillik kuramına bir son verecektir.

Cinsel rolün getirdiği uyrukluğun ortadan kalkması ve kadının mutlak ekonomik bağımsızlığına kavuşması, ataerkil ailenin hem otoritesini, hem de mali yapısını temelinden sarsacaktır. Bunun sonunda azınlıklara mal gözüyle bakılması ve haklardan yoksun bırakılması sona erecektir. Bu teorinin kapsamında yer alacak olan çocuk bakımının ortaklaşa biçimde profesyonelleşmesi ve buna bağlı olarak gelişmesi, kadınların özgürlüğüne katkıda bulunurken, ailenin temelini biraz daha sarsacaktır. Büyük olasılıkla evliliğin yerini, istek duyulduğunda gönüllü birleşmeler alacaktır.⁷⁵

Feminist kadınlara biçilen rollerin onlar için doğal olmayıp “sosyal olarak inşa edilmiş” olduğunu ileri sürmektedirler. Biyolojik farklılıklar kadınların kendi en yüksek tatminlerini kadın veya anne olmakta bulabileceklerini emretmez; bu roller onlara kamusal alanda başarılı olmayı kendileri için daha da zorlaştıran ve özel ekonomiyi de içine alan sosyal yapılar tarafından verilmiştir.

⁷⁴ Güriz, s.39

⁷⁵ Kate Millet, “Cinsel Politika”, Payel Yayınevi, 1987, İstanbul, s. 10

Esasen, Marksist “yanlış bilinç” kavramı, çok kere, ev hayatını seçen ve kendilerini onun “doğal” ahlakına tabi kılan kadınlara da uygulanmaktadır. Feministlere göre bu sahte bir gönüllülüktür, çünkü kadınların tercihlerinin altında yatan sosyal faktörleri hesaba katmaz.⁷⁶

Kadının geleneksel siyasal ve toplumsal ideolojiye karşı kendisini bir hukuksal varlık, toplumsal ve siyasal yönden erkeklere eşit bir vatandaş olarak kabul ettirmesi dünya genelinde verdiği çok büyük bir mücadelenin sonunda olmuştur. Feminizm, geleneksel siyasal ideolojinin cinsiyetçi–ayrımcı, kadını ikincil konumda gören, kamusal yaşamdan dışlayan ve bunu büyük bir kadınlar çoğunluğuna içselleştirerek kabul ettiren tutumuna karşı çıkan, son dönemlerin en önemli ve etkin fikirlerindendir.⁷⁷

4.1. Feminist Hukuk Kuramı

Feminist bakış açısına göre geleneksel olarak hukuk erkek yorumuna dayalıdır. Tarih boyunca kadınlar genel olarak hukukun konusu kapsamına alınmamış, hukuk tarafından görmezden gelinmişlerdir. Geleneksel olarak birçok toplumda doğal ve normal olarak kabul edilen erkek egemenliği ve kadınlarını erkeklere tabi kılan cinsler arası mevcut ilişkiler kadınlar aleyhine kurulmuştur. Bu yüzden kadın erkek ilişkilerini sağlamak amacıyla dönük bir ilke olarak cinsel tarafsızlık ilkesi kadının pozisyonunu geliştirmeyi amaçlayan hemen hemen tüm toplumlarda kadın ve erkeğe cinsiyeti nedeniyle farklı muameleyi yasaklamak üzerine temellendirilmiştir. Cinsel tarafsızlık

⁷⁶ Barry, s.148

⁷⁷ 77 Necla Arat, “Feminizmin ABC’si” Sıy yayınevi, 2010, İstanbul, s21

ilkesiyle ulaşılmak istenen amaç ise cinsel ayrımcılığın önüne geçmek suretiyle cinsel tarafsız bir hukuk sistemini elde etme arzusudur.

Bu noktada, feminist hukuk sistemini elde etme arzusudur. Feminist hukuk, hukukun bütününde cinsel ayrımı gidererek azaltmayı veya tamamen ortadan kaldırmayı sağlamak suretiyle toplumun yapısını değiştirmeyi ve dönüştürmeyi hedeflemektedir.⁷⁸

Feminist hukuk, kadınların deneyimlerinden ve diğer disiplinler içinde gelişen eleştiriler perspektifinden kaynaklanır. Feminist hukuk bugün en büyük itirazlarını ise erkek bakış açısına ve yorumuna dayanan çağdaş hukuka ve hukuki kuramlara yapar. Erkek ve kadının farklı bilinç ve anlayış tarzına sahip olduğu bir toplumda farklı hayat koşulları, farklı ihtiyaçlar, farklı hukuk kuralları kadın ve erkeği zorunlu olarak farklı şekillerde etkileyecektir. Bu noktada feminist hukuk, hukuk ile yaşam arasında karmaşık etkileşimi konu edinmekte, bunu ise kadın menfaatlerinin değerlendirildiği daha makul bir hukuk sistemine ulaşmak amacıyla yapmaktadır. Bu menfaatlerin ise ister cinsel eşitlik esasına dayandırılınsın, isterse dayandırılmasın ancak ve ancak eşitliğe dayalı argümanların kullanılması yoluyla ilerletebileceği varsayılmaktadır.⁷⁹

4.2. Liberal Feminizm

Fransız Devriminden hemen sonra kadınların da erkekler gibi hak sahibi olmalarının gerektiği savunulmuştu. Dolayısıyla XVIII. yüzyıl

⁷⁸ Norman, Barry P, " Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri," Beta Yayıncılık, 2003, İstanbul, s.5

⁷⁹ Barry, s.6

feminizminin kadınların da erkekler gibi ve erkekler kadar hak sahibi olmaları yaklaşımından yana olduğu söylenebilir. İngiliz yazar Mary Wollstonecraft bu yaklaşımın XVIII. yüzyıldaki temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mary Woolstonecraft, 3 Ocak 1792’de feminist teori tarihindeki ilk önemli çalışma olan *AVindication of the Rights of Woman (Kadın Haklarının Savunması)* adlı eseri, daha sonra bir başat eser olmuştur.⁸⁰

Bu eserinde öne sürdüğü temel iddia, kadının köle kalmasının nedeni yetişmesine engel olan ve hayattaki gerçek amacının erkeğe hizmet etmek olduğunu öğreten toplumsallaşma sürecidir.⁸¹

17. ve 18. yüzyıllar boyunca öncesinde ve sonrasında kadının eş ve anne olarak evine ait olduğu varsayımı neredeyse evrenseldi. 18 yüzyılın ortasından itibaren ve özellikle 19 yüzyılın başında tarihsel dönüşümler, özellikle de sanayi devrimi, kadını özel alanda tecrit ederek, iş yeri ile ev mekanını birbirinden ayırdı. Makinalaşmış fabrikalar ve ev ekonomisinin çöküşü ile birlikte işin kamusal dünyası evin özel dünyasından daha önce hiç olmadığı kadar birbirinden ayrıldı. Bu gibi eğilimler, akılcılığı kamusal alanla, akıl-dışılığı ve ahlakı özel alanla ve kadınla özdeşleştiren aydınlanma düşüncesini desteklemiştir. Blackstone’nun ilk olarak 1765-1769 yıllarında yayımlanan *Commentaries on the Laws of England (İngiltere Kanunları üzerine yorumlar)* adlı eseri, kadının hiçbir yasal ve

⁸⁰ Güriz, 55

⁸¹ 81 Ömer Eroğlu, “Feminist İktisat”, Asil Yayınevi, 2006, Ankara, s.4

kamusal varoluşunun bulunmadığı görüşünü kanun haline getirmiştir.⁸²

Doğal haklar geleneğinden gelen feminist kuramcılar, kadınların birer vatandaş olarak, erkekler ile aynı temel haklara sahip birer ‘‘insan’’ olduklarını ileri sürmektedirler. Temel doğal hakları doktrini kadınlara uyarlanan en erken girişim, Elisabeth Cady Stanton tarafından kaleme alınan ve 19-20 Temmuz 1848 tarihine Seneca Falls, New York’ta yayınlanan, Declaration of Sentiments’dır. (Duygular Bildirisi). Deklarasyon 100 kadın ve erkek tarafından imzalanmıştır.⁸³

Doğal hakları kuramından kaynaklanan bu belge Bağımsızlık Bildirgesi üzerine neredeyse kelimesi kelimesine oturmuştur. 19. yüzyılda Seneca Falls Kongresinde ortaya çıkan bildiriler, Amerikan kadın hakları hareketinin temel liberal doktrini olmuştur. Seneca Falls’a giden yolun kurumsal çerçevesini aydınlanma geleneğinde yer alan güçlü birçok feminist düşünürün kuramlarını çizmiştir.⁸⁴

Aydınlanmacı Liberal Feministler şu temel düşünceleri paylaşmaktadırlar.

1. ‘‘Akla inanç: Wollstonecraft gibi bazı düşünürlerle göre, Akıl ve Tanrı neredeyse eşanlamlıdır. Birey, akılı içinde tanrısal bir kıvılcım barındırır; bu kişinin vicdanıdır. Frances Wright ve Sarah Grimke gibi feministler, gerçeğin en güvenilir kaynağının

⁸² Güriz, 55

⁸³ Josephine Donovan, ‘‘ Feminist Teori’’, İletişim Yayınevi,2007,İstanbul s. 19

herhangi bir yerleşik kurum ve gelenek değil, bireysel vicdan olduğunun göz önünde tutulması gerektiğini belirtirler.⁸⁴

2. Kadının ve erkeğin ruhları ile akılcı yeteneklerinin aynı olduğu inancı: Başka bir deyişle, kadınların ve erkeklerin ontolojik olarak benzer oldukları inancı.
3. Toplumsal değişme ve toplumun dönüşümüne etki etmenin en iyi yolunun, eğitim- özellikle eleştirel düşünebilmek için eğitilmek- olduğuna inanç.
4. Bireyin diğer bireylerden ayrı olarak gerçeği arayan, akılcı ve bağımsız bir aktör olarak hareket eden ve haysiyeti bağımsızlığına bağlı olan yalnız bir varlık olduğu görüşü.
- 5- Sonuç olarak, aydınlanma kuramcıları, doğal haklar doktrinine bağlı kalmışlardır. Önemli birçok kuramcı kendilerini siyasi haklarla ilgili taleplerle sınırlandırmamakla birlikte, 19. yüzyıl kadın hareketi esas olarak bu talepler, özellikle de oy verme hakkı talebi üzerine oturmuştur,

Liberal feministler, hukukun cinsiyet bakımından ayrımcı ve taraflı bir nitelikte olduğunu ileri sürerler ve çözüm olarak hukuk alanında reform yapılmasını ileri sürerler. Liberal feministlere göre kadının kurtuluşu sadece eğitim imkanları elde edip kamusal alanda çalışma hayatına atılmak değil erkeklerle eşit siyasal sosyal ve hukusal hakların elde edilmesidir.⁸⁵

⁸⁴ Donavan, s. 27

⁸⁵ Eroğlu, as.41

Bunlar, yasaların eşit biçimde uygulanabilmesi için ve hukukun hem erkeklerin hem de kadınların deneyimlerini yansıtabilmesi için kadın hukuk mesleğinden dışlama ve evli kadınların mülkiyet sahibi olmasını engelleme gibi hukuki pratiklerin değiştirilmesi gerektiğini düşünürler.

Bazı feministler, kadınların hukuk mesleğine girmesinin ve kadınların tecrübelerinin hukuk mesleğine kazandırılmasının, hukukun tüm nüfusa karşı ilgili, duyarlı ve adil kılınacağını öngörürler. Diğer bazı liberal yaklaşımlar da kadınların erkeklerden daha farklı bir ahlâkî duyarlılığa sahip oldukları görüşünü dile getirirler. Bunlara göre, Batı hukuk sistemi, genel olarak erkeklerin değerlerini ve ahlâkî kavrayışlarını yansıtır. Bu dengesizliğin giderilmesi gerekir. Erkeklerin değerleri, otonomiye, bireyciliği, soyut haklar ve ödevleri vurgularken; kadınların değerleri sorumluluk, içtenlik, ilgi, bakım ve yetiştirme etiğini öne çıkarır. Yine erkekler, bireysel başarıyı, bağımsızlığı, ayırım yapmayı ve rekabeti üstün değerler olarak görürken; kadınlar başkalarına karşı ahlâkî sorumluluğa ve ilgi göstermeye yönelik değerleri esas alırlar. Bazı feministler, erkek egemen veya erkek yaratımı değerler olarak zafer, tabiata edilebilirlik, objektiflik, tümdengelimsel akıl yürütme ve evren-selciliği; kadiri değerleri olarak ise; empati, bakım ve yetiştirme, ılımlılık ve sosyal ilişkileri sürdürme isteğini sıralarlar. Bu sıralamalardan hareketle; erkeklere göre farklı niteliklere ve değerlere sahip olan kadınların hukuk mesleğine giderek artan ölçülerde katılmasının, hukukun

örgütlenme tarzını ve pratiğini dönüştüreceğini ve bu alanda iki taraflı düşünme yeteneğini güçlendireceğini ileri sürerler.⁸⁶

Liberal feminist kuram kadınlara siyasal temsil hakkı verilmesini, vergi mükellefi olmalarını ve evli kadınların ölü vatandaş olmalarını eleştirmektedir. Zira o dönemde kadın eğer evliyse kanunlar önünde vatandaşlığı sona ermiş gibi gösterilmekteydi. Erkek, kadının mülkü üzerindeki tüm haklarını almaktaydı. Evlilik anlaşmasında kadın kocasına karşı itaatkâr olmaya zorlanmaktaydı. Sonuç olarak, kadınlar özel alana hapsolmemalı ve kamusal hayatın “büyük girişim dünyası” içine girmelidirler.

Ahlaki ve ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeleri için, çeşitli mesleklere-tıp, akademi, iş dünyası gibi alanlara girmelerine izin verilmelidirler.

Burada en önemli olan, liberal ilkelerin, özellikle de adalet ve eşitliğin genişletilmiş kullanımınıdır. Çünkü, feministlerin yaptığı, geleneksel liberalizmin cinsiyet ve ırk''körlüğü''nün ötesine gitmek ve toplumsal mahrumiyetleri çok kere tarihsel erkek egemenliğinin sonucu olan kadınların konumunun özel bir açıklamasının yapılması gerektiğidir.⁸⁷

Özetle liberal feministlerin temel amacı, kadınların tam demokratik yurttaşlık hakları çerçevesine yerleştirmektedir. Liberal feministler kadın için hukuki, politik, sosyal ve ekonomik hakların kazanılacağı bir gelecek tahayyül ederler. Kadınlar bütün alanlarda erkeklerle eşit

⁸⁶ 86 Mehmet Yüksel, "Modernite, Postmodernite ve Hukuk" Siyasal Yayınevi, 2004, Ankara, s21

⁸⁷ Barry, s. 147

bir konumda olacaklardır. Bu durum akıl, ikna ve anayasal reform vasıtasıyla gerçekleştirilecektir. Islah edilmiş aile kalacak, fakat erkekler ev içi görevlerde eşit bir role sahip olacaklardır. Aile kurumunun bu yüzden, sürekli önemli bir rolü olduğu kabul edilir, ancak aile kurumu eşitsizliği önleyecek şekilde finansal ve sosyal olarak desteklenmelidir. Kurumsallaşmış heteroseksüel ilişki hala sosyal bir norm olarak görülür. Bu yüzden, liberal feminizm müstakbel bir total cinsel adaletin müjdesini verir. Bunun, sivil feminizm amacı olduğu belirtilmektedir.⁸⁸

4.3. Kültürel Feminizm

Liberal teori tarafından getirilen önemli yasal değişiklikler, kadınların konumundaki ilerlemede önemli bir etkidir. 19.yüzyıl feminist teorisinde diğerleri ile eşit derecede önemli başka eğilimler de vardır. Aydınlanmacı liberal teorinin akılcı ve yasal hamlesinin ötesine giden bu düşünceler, “kültürel feminizm” adı altında gruplanabilir. Bu görüşlere sahip olan feministler, siyasal değişime odaklansa daha geniş bir kültürel dönüşümü ararlar. Eleştirel düşünme ve kendinin geliştirilmesinin önemini kabul etmeye devam ederken, hayatın akıl dışı, sezgisel ve genellikle kolektif yönü üzerine dururlar.

Kadınlarla erkekler arasındaki benzerlikleri vurgulamak yerine, genellikle kadınlık niteliklerinin kişisel kuvvet, gurur ve kamusal yenilenme kaynağı olarak kabul edilen farklılıkları üzerinde dururlar. Bu feministler, liberal kuramcılardan kalan, hemen hemen zarar

⁸⁸ Andrew Vincent, “Modern Politik İdeolojiler”, Paradigma Yayınevi, 2006, İstanbul, s322

görmemiş kurumlara-din, evlilik, yuva alternatifler düşünürler. Yüzyılın bitmesiyle birlikte feminist teorinin bu kolu, kendi içinde sonuçlanmış olarak kabul edilen kadın hakları görüşünün ötesine kaymıştır. Kültürel feminist teorinin altında anaerkil bakış yatmaktadır: temelde dişil etki ve değerler arıcılığıyla yönlendirilen kadın toplum görüşü; barışseverlik, işbirliği, farkındalıkların şiddetsiz bir aradalığı ve kamusal hayatın uyumlu bir şekilde düzenlenmesi bunlara dahildir.⁸⁹

Kültürel feministlere göre kadınlar özel alana hapsedilmelerinden, kamu alanında yer alamamalarından dolayı ataerkil yaşam değerlerini ve gerçeklerini kabul etme noktasında pasif şekilde uyumludurlar. Kadınlar tabii olduğu ataerkillikten kurtulmak için çevrelerine karşı duyarlı olmalıdırlar. Zira ancak kadın deneyimleri kadın epistemolojisini oluşturacaktır. Kadın deneyimleri kadın epistemolojisinin kurucusu olarak görünür. Ataerkillik öylesine kök salmış bir düzendir ki, her iki cinste yarattığı kişilik, bir politik sistem olmaktan öte, bir düşünce sistemi olmuştur.⁹⁰

Kadınlar çevrelerine ve yaşamın gerçeklerine karşı duyarlılık geliştirmek zorundadırlar. Bu itibarla kültürel feminist düşüncede kadın deneyimleri üzerine odaklaşma son derece önemlidir. Kültürel feminizm için kadın deneyimleri kadar kamu alanında kadının üretim sürecinde rol alması da önemlidir. Kadınlar tarafından üretilen ürünler kadınlar için değer taşıyan somut bir çevre kurmak bakımından

⁸⁹ Donovan, 69-70

⁹⁰ Millet, s.109

kendini gösterir. Kültürel feminizme göre kadın ve erkek arasındaki en önemli fark çocuk yetiştirme konusunda kendini gösterir. Kültürel feministlere göre kadınlar çocuk yetiştirirken, erkekler çocuk yetiştiremez. Kadın erkek arasındaki bu ayrım kadınların özel alana hapsedilmişliğinden kaynaklanır.

Kültürel feministler liberal feminist kuramının ötesine geçmek suretiyle kadının konumuna ilişkin analizlerde bulunmuşlardır.

Gerçek anlamda ilk kez cinsel sömürü, fahişelik, kadına aile içi şiddet kullanımı ve tecavüz gibi konular kültürel feministler tarafından dile getirilmiştir. Kadının erkek karşısındaki altlığının ve ikinci sınıf konumunun kadının erkeğe olan ataerkil bağımlılıktan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.⁹¹

Margaret Fuller'in *Woman in the Nineteenth Century* (19. yüzyılda Kadın) adlı eseri, kültürel feminist geleneğini başlatmıştır. Bu gelenek, Avrupa'daki romantik akımın, ya da daha özel olarak Amerikan aşkıncılığının bir ürünü olarak, Aydınlanma akılcılarının mekanik bakışından tamamiyle farklı biçimde bilginin duygusal, sezgisel yönü üzerine vurgu yapar ve organik dünya görüşünü savunur.⁹²

Fuller, kadının farklılığı ile ilgili ilk kuramı ortaya atmış ve kadının özel niteliklerinin ifade edilmesine izin verdiğinde hem kendi

⁹¹ Yüksel, s. 89

⁹² Donovan, s.70

hayatlarının hem de toplum hayatının nasıl deęiŖeceęini ortaya koymuŖtur.

1870’lerde Stanson kadın konusundaki geleneksel liberal dūŖuncenin sınırları ötesine götürecek analizler yapmaya baŖlar. Stanson tarafından geliŖtirilen kültürel feminist tavrın en radikal görünümü, onun din özellikle Hristiyanlık üzerine yaptığı eleŖtirilerdedir. Stanson İncil’i reddederken, ataerkilliği de reddetmiŖ ve annelerin yönetimde olacağı yada en azından yönetime katılabilecekleri yeni bir toplum tasarımını savunmuŖtur.⁹³

4.4. Radikal feminizm

Radikal feminist kuram, 1960’ların sonlarında ve 1970’lerin baŖlarında, bir grup eski eylemci kadın tarafından esas olarak New York ve Boston’da gündeme getirilmiŖtir. Eylemci kadınlar, 1960’larda medeni haklar ve savaŖ karŖıtı kampanyalar için politik etkinliklere katılan kadınlardır.⁹⁴

On dokuzuncu yüzyılın feministlerinin kendi üzerlerindeki baskının farkına erkek yoldaŖlarından gördükleri davranıŖlar sayesinde vardıkları gibi, yirminci yüzyılın radikal feministleri de kendi bilinçlerine Yeni Sol ‘da ki erkek radikalcilerin aŖaęılayıcı davranıŖlarına gösterdikleri tepkiyle eriŖtiler. Bu davranıŖ 1969’da Washington’daki karŖı-açılıŖ töreni gösterisinde örneklendi. Feministler, gösteride kendi konumlarını sunmaya kalkıŖtıklarında, ”seyirciler arasındaki erkekler yuhladılar, güldüler, ıslıkladılar ve

⁹³ Donovan, s.83

⁹⁴ Eroğlu,42

‘‘sahneden indirip düz onu’’ türünden mnevverce sloganlarla tempo tuttular. Bundan dolayı radikal feminizmin büyük bölümü erkek’’Yeni Sol’’un kuramlarına, örgütlenme yapılarına ve kişisel üsluplarına karşı direniş içinde Őekillendi. Kendileri erkek radikal örgütleri içinde sürekli olarak ikinci sınıf muamelesine maruz kalmış oldukları için maço radikal üslup nedeniyle, kadınlar kendi örgütlerinin içsel demokrasiyi ifade etmesiyle ve özgün bir kadın üslubuna izin vermesiyle ilgilendiler.⁹⁵

Kadın cinsiyeti sorunu radikal feminist tartışmaların merkezinde yer alır. Radikal feminizm kadınların eşitsizliği ile sonuçlanan cinsiyet ilişkilerini analiz eder. Radikal feminizm, liberal feminizmin tersine kadınların hukuki eşitsizliklerinin ve sakatlarının hukuktan kaldırıldığı taktirde eşitliğe ulaşabileceğini kabul etmez. Radikal feminizme göre eşitsizliğin kaynağı ataerkil yapı ve kurumlarda ve erkek egemenliğindedir.⁹⁶ Bu eşitsizlik kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklara dayanmaktadır. Bu noktada toplumda eşitsizliğe maruz kalan kadınların üzerine düşen görev kadınların grup olarak hareket etmesidir. Radikal feminizm kadınların erkek merkezli değerlerle eşit kılmaya çalışan liberal feminizmin tersine kadınları erkek merkezli değerlerden arındırmaya çalışmıştır. Liberal ideoloji daha önce görüldüğü üzere kadın ve erkek arasındaki formel eşitlik üzerinde ısrar ederken, radikal feminizm liberal feminizmin kadınların eşitsizliğini tanımlamada ve çözmede başarısız olduğunu ayrıca liberal feminizmin sadece eşitsizliği rasyonalize etmiş olduğunu savunmuş-

⁹⁵ Donovan, s 268

⁹⁶ Eroğlu, s. 42

tur. Radikal feministlere göre kadınların erkek tabiyatından ve baskısından kurtuluşu, kadınların erkek merkezli değerlerden kurtulması ile mümkündür.⁹⁷

Yine radikal feministlere göre kadınların erkek karşısında baskı altında olmasının nedenlerinden biri de erkek kimliğinin kadın kimliği üzerindeki baskısıdır. Bu baskı psikolojik temellidir. Radikal feministlere göre kadınlar tarihsel olarak kendilerini erkekler karşısında küçük ve ezik görmüşlerdir. Toplumdaki erkek kimliğinin üstünlüğü veya kadın kimliği karşısındaki öne çıkışı kadın onurunu aşağılama pahasına sağlanmıştır. Hatta radikal feministler erkeğin kendisini daha özgür kılması ve psikolojik güvende hissetmesi için bu tür kibir içinde olduğunu ileri sürmüştür.⁹⁸

Radikal feministlere göre, tarihin motorunu, Marksizmin öngördüğü gibi iktisadi sınıflar arasındaki çatışma değil, farklı cinsiyet sınıfları arasındaki çelişki oluşturmaktadır.⁹⁹

Radikal feminist yaklaşımı benimseyen hukuk teorisyenleri, hukukun erkek egemen dünyasının, giderek artan kadın katılımıyla veya kadınlara atfedilen niteliklere daha fazla yer verilmesiyle değiştirilebileceğini kabul etmezler. Bu teorisyenlere göre hukuk, erkek ege-menliğinin sürdürücüsü. erkek egemen ideolojinin yeniden üretilmesinin ve aktarılmasının güçlü bir mekanizmasıdır. Kısacası hukuk, bir erkeklik paradigmasıdır. Kadının statüsünü değiştirmek

⁹⁷ Yüksel, s.102-103

⁹⁸ Yüksel, 218

⁹⁹ Eroğlu, 43

için dava yoluna başvurmak veya yasama sürecini etkilemek uygun bir kanal değildir. Hukuk, bir sosyal değişme kaynağı değildir ve böyle bir kaynak da olamaz. Çünkü hukuk, patriarkal güç ilişkilerini zayıflatmak yerine güçlendirme eğilimindedir. Parlâmentolar tarafından yürürlüğe konulan yasalar ve mahkemelerden çıkan yargısal kararlar, kadınların kamusal alana girişlerini ve yüksek ücretli meslekî uğraşılara katılmalarını sınırlandırır. Örneğin, yirminci yüzyılın ilk yarısında mahkemeler, "kişiler"(persons) sözcüğünü sık sık erkekler anlamında yorumlamışlardır. Radikal feministler, farklı seslerin veya fikirlerin hukuk dünyasına dahil edilmesini savunan liberal feministleri eleştirirler. Onlara göre, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar üzerine odaklaşma, cinsiyetler arasındaki güç eşitsizliklerini nötralize rasyonalize eden bir ideoloji olarak işlev görür.

Cinsiyet (gender). bir iktidar sorunu, yani erkek üstünlüğü ve kadın bağımlılığı sorgulamalıdır. Kadın değerleri olarak empatiyi, bakım ve yetiştirmeyi, ılımlılığı sosyal ilişkilere dönük ilgiyi ve başkalarına karşı yönelimi öne çıkarmak, kaçınılmaz olarak cinsiyetler arasındaki eşitsizliği yeniden üreterek erkek egemenliğini güçlendirir. Aynı şekilde erkek perspektifinin el değerleri olarak rasyonellik, objektiflik, evrensellik gibi değerler hukuk tarafından benimsenmesi de cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretir. Erkek egemen değerlerle yüklü olan hukuk, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurdukları bir sosyal yapıyı sadece desteklemekle kalmaz; aynı zamanda devlet, böyle bir hukukun sayesinde ileri iktidarını daha da kurumsallaştırır. Bu ise,

hukuksal reformlar yoluyla kadınların statüsünü değiştirmenin niçin mümkün sayacağını açıklar.¹⁰⁰

Radikallerin durumunda en ayırt edici eleştiri, sundukları tuhaf taşanlardır. Radikaller politik lezbiyenizmi, androjiniyi (androgyny) ve ayrılıkçılığı savunurlarken, liberaller feminizmin ciddiye alınmayacağını ileri sürüyorlar. Radikalizmin Marksist ve sosyalist eleştirileri, radikalleri patriarşinin tarihsel, ekonomik ve maddi temelini görmezden gelmekle ve dolayısıyla tarihsel olmayan ve şüpheli bir biyolojizm ve psikolojizm içinde kapana kısılmış olmakla suçlarlar. Liberaller aynı zamanda, Marksizm ve sosyalizmi suçladıkları şekilde radikalleri de birçok başarısızlıklarından dolayı suçlamaktadırlar. Radikaller tarafından ileri sürülen daha aşırı tedbirler, birçoğunun bütünüyle kabul edilemez bulacağı bireysel özgürlüklere karşı oldukça şiddetli saldırıları gerektirecektir.¹⁰¹

4.5. Marksist-Sosyalist Feminizm

Liberal feminizm gibi Marksist feminizm de kendi temel ideolojisinden derin bir şekilde etkilenmiştir. Marksizm genel olarak toplumun yapısı ve gelişimi, ekonominin temel önemi, sosyal ilişkilerin ve toplumdaki sınıf yapısının belirlenmesi ve hukukun ideolojik fonksiyonu gibi kavramları kendine temel konular olarak seçmiştir.

¹⁰⁰ Yüksel, s. 218-219

¹⁰¹ Vincent, s.325

Bu doğrultuda Marksist - sosyalist feminizm cinsiyet sorunu üzerine odaklaşmak yerine, erkek ve kadının sosyal statüsünün göz önünde tutulduğu sınıf yapısı üzerine odaklaşmıştır

Marksizm, çağdaş feminizmin de büyük ölçüde yaptığı gibi birey ile toplum, evrensel ile tekil, soyut ile somut, özgürlük ile bağımlılık gibi önceki ikilikleri aşabileceğini ileri sürerek ortaya çıkmıştır. Feminizmin tersine Marksizm şu an kuramsal olarak geri çekiliş içindedir. Marksistler feminizmi kuramda ve uygulamada burjuva olmakla, yani egemen sınıfın çıkarlarına hizmet etmekle suçlamışlardır.¹⁰²

Marksistler ilk analizlerinde hukuki analizler yapmak yerine toplumsal yapıyı çözümlenmeye ilişkin değerlendirmelere yönelmişlerdir. Marksizm'e göre hukuk toplumun üst yapısının bir parçasıdır. Marksizm, hukukun tarafsızlığını ve rasyonel objektivite kavramlarını ileri sürer. Marksist perspektiften hukukun rolü ne hukukun bir minimum çerçevesini sağlamak ne de devlet gücüne karşı bireyi koruma kaynağı rolünü üstlenmektir. Hukukun rolü ideolojik ve politiktir. Marksist perspektiften bakıldığında devlet yapı koruyucu olarak objektif bir varlık olup anahtar bir rol oynar ve bir bütün olarak işler.¹⁰³

Marksist perspektiften bakıldığında liberal devlette hukukun rolü toplumdaki elit sınıfın gücünü sürdürmek ve kontrol altına almaktır.

¹⁰² Yüksel, s.231

¹⁰³Catharine A.MacKinnon, "Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru,"Metis Yayınları, 2003, İstanbul

Marksist devlette hukuk liberal toplumlardaki gibi merkez: bir önem taşımaz. Toplumsal koşullar ve bireyin pozisyonu Marksist bir hukuki bakış açısıyla değil toplumdaki ekonomik ölçütler yoluyla değerlendirilir. Yine Marksist teoriye göre devrimci değişim için, devlet, hukuk sistemi gibi birçok kurumlarda köklü bir sosyal dönüşüm gereklidir.

Marksizm bir üst yapı kurum olarak hukukun işleyişi hakkında iki temel yorum ileri sürer. İlk olarak Marksizm, hukukun kapitalist sistemi destekleyerek sınıf baskısı aracı olarak işlediğini ileri sürerken, ikinci olarak ise hukukun kapitalist sistemi koruyan ve sürdüren doğrudan ve açık bir sınıf baskısı aracı olarak işlediğini varsaymaktadır.

Marksist felsefede devlet evrensel ve ulusal ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen ve tüm toplumu aynı noktada buluşturan bir kurum olarak değil, egemen sınıfın egemenliğini meşrulaştıran bir kurum olarak gelişmiştir. Bu noktada Marx, devleti bir sınıfın çıkarlarını yineleyen ve geliştiren bir kurum olarak varsaymıştır.¹⁰⁴

Çağdaş sosyalist feminist teorinin ve Marx ile Engels'in kadın sorunu üzerine sınırlı spekülasyonlarını üç yönde inceleyebiliriz.

1. Maddeci determinizm teorisi
2. Özellikle yabancılaşmış emek, praxis ve ekonomik değerlerin belirlenmesi ile ilgili emek ve kapitalizm hakkında teoriler.

¹⁰⁴Yüksel 75-76

3. Marx ve özellikle Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni yapıtında Engels tarafından üretilen ve hala sürdürülen feminist teorik yönelim.¹⁰⁵

Engels kapitalist düzende kadınların özel alanda ev işleriyle sınırlı tutuldukları ve üretici çalışmadan dışlandıkları sürece toplumsal bağlamda erkeklerle eşit olmalarının mümkün olmadığını söylemektedir. Ona göre: "Kadınların kurtuluşu ancak kadınlar üretime, geniş toplumsal ölçekte katıldıkları ve ev içindeki görevleri yalnızca iyice önemsiz hâle geldiği zaman mümkün olur. Ve bu da ancak, yalnızca kadınların üretime geniş çapta katılmalarına izin vermekle kalmayıp bunu kesinlikle gerektiren ve ayrıca özel ev işlerini de daha kamusal bir sanayiye dönüştürmeye çabalayan modern geniş çaplı sanayinin bir sonucu olarak mümkün hale gelmiştir. Engels'in kadınların gelecekteki kurtuluşuna ilişkin tasarımı; toplumsal olarak örgütlenmiş üretimde ekonomik kurtuluşa kavuşma ev işiyle sınırlı olmaktan kurtuluş ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığından da kurtuluş olarak özetlenebilir. Marksist Feminist anlayışta, ataerkil toplumsal sistemdeki aileye karşı alternatif bir aile tarzı sunulmaktadır. Alternatif aile anlayışında "ataerkil ailenin yerine iş ortaklaşmasının getirilmesi hiç kuşkusuz devrimci kafa eğitimi sorununun temelidir".¹⁰⁶

Marks'a göre, toplumsal devrimin başlıca görevlerin- den biri ailenin ortadan kaldırılmasıdır.

¹⁰⁵ Donavan, 130

¹⁰⁶ Dilek İmançer "Doğu Batı Dergisi" Sayı:19 Yeni Düşünce Hareketleri, 2002, Felsefe Sanat ve Kültür Yayın.

Toplumcu ortaklaşmacılığın kan ortaklığına değil, iktisadî işlev ortaklığına göre oluşması gerekmektedir. Marksistlerin öngördüğü komünist evde kadın ve erkek arasında işbölümü vardır. Erkek evi geçindirmekle yükümlü iken, kadın ev yapıcı olarak evde çocukları besleme, büyütme, ev işleri, çocukların gelişimi ve erkeğin cinsel ve psikolojik ihtiyaçlarını giderme görevlerini üstlenir. Kadın ve erkek kendi alanlarında egemendir. Birbirlerinin alanlarına müdahale edemezler. Sosyalist feminizme göre ataerkil toplumlarda erkeğin konumu kadınınkinden daha üstündür. Aile, erkeğin tam anlamıyla egemen olduğu çekirdek bir birimdir.¹⁰⁷

Sosyalist feministlere göre kapitalizmin varlığı ilk olarak çekirdek aile içinde sürdürür. Aile içinde evin yönetimi tamamıyla erkekte olduğu gibi çalışma alanı da evden ayrılarak erkeğe tahsis edilmiştir. Kadının ev içinde hiçbir şekilde söz hakkı yoktur. Ataerkil toplumda kadın bir nevi erkeğin amaçları için maddeleşmiş konumdadır. Kadın içinde bulunduğu ikinci sınıf konum nedeniyle kapitalist düzende de ikinci sınıftır. Dolayısı ile erkek endüstrileşmiş toplumda da hakim konumda yer alır. Bu bakımdan kadın erkek ayrımcılığının temel nedeni ekonomik faktörler oluşturur.¹⁰⁸

4.6. Post Modern Feminizm

Modernleşme kavramı değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Bu farklı tanımlara rağmen geleneksel tarımsal üretim ve küçük çaplı el sanatlarına dayalı durağan bir yapıdan sanayileşmiş, şehirleşmiş, okur

¹⁰⁷ MacKinnon, s. 28

¹⁰⁸ Yüksel, s. 78

yazarlık oranının arttığı, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının geliştiği, dinamik bir yapıya geçiş, modernleşme olgusunun ortak özelliği olarak ele alınmaktadır. Hakim özellik ise tarıma dayalı toplumsal bir yapıdan sanayiye dayalı toplumsal bir yapıya geçiş olarak belirmektedir.

Toplumda belirgin bir farklılaşma ve uzmanlaşmayı beraberinde getiren modernleşme toplumun eski değerlerinden soyutlanıp yeniden dizayn edilmesi anlamına gelmektedir.

Post modernizm kavramı ise muğlak bir kavramdır. Kavramın yüksek modernizmin yerleşik biçimlerine karşı özgül bir tepki olarak doğmuş olma olasılığı bir hayli yüksek. Nitekim kimi düşünürlere göre post-modernizm işlevi kültürde ortaya çıkan yeni özellikler arasında ilinti kurmak amacıyla ortaya atılmış dönemselleştirmeye ilişkin bir kavramdır.¹⁰⁹

İlk defa Arnold Toynbee tarafından 1939'da yayınlanan bir eserinde kullanıldığı sanılan post-modernizm terimi, birazda konunun gerçek anlamda tartışılma eksikliğinden dolayı, bir yandan son derece karmaşık ve zor felsefi anlamlar ile dile getirilirken diğer yandan çağdaş kültürde yer alan nihilist ve sinik bir eğilimi oluşturan son derece basit ifadelerle tanımlanmaktadır.

¹⁰⁹ 109 Madan Sarup, "Post Yapısalcılık ve Post Modernizm" Bilim ve Sanat Yayınları, 1997, Ankara, s.208

Modernizmin eleştirisi olarak postmodern söylemin akademik kilometre taşları sayılabilecek bir kaynakça için bkz: Zygmunt Bauman, John Lyotard

Ayrıca post-modernizmi doğası gereği tanımlamakta pek doğal sayılmamaktadır. Nitekim Şaylan, post-modernin, kavram olarak estetik anlayış ve ölçüsünden toplum düzeni ya da işleyişine, toplumla ilgili kuramsal çözümlenmelere ve bilim felsefesine kadar uzanan çok geniş bir alanda ortaya çıkan yeni yaklaşım ya da tartışma biçimlerini kapsamasından dolayı tanımlanmasının güç olduğunu ifade etmektedir. Post-modernizmin tabiatı itibariyle sağcı ya da solcu olmamasından dolayı ondan yararlananlar, onunla birlikte bilinçsiz olarak siyasi bir ideolojiye bağlanmış olmamaktadırlar. Ama bunun çok rahatlatıcı bir şey olarak da görmemek gerekir. Bu siyasi tarafsızlık anlamına gelmez. Sadece, post-modernizmin her türlü siyasi yönelime uyabilecek kadar soyut ve bulanık bir şey olduğunu da gösteriyor olabilir.¹¹⁰

1980'li yıllarda en önemli feminist tartışmalar kadınların kendi deneyimleri, pratikleri ve değerleri ile ayrı bir kültürel grup olduklarını iddia eden kadın merkezli kültürel feminizm ile liberal feminizm arasında geçmiştir. Kadın merkezli feminizm ile liberalizm arasındaki temel tartışma temel olarak eşitlik ve cinsel farklılık üzerine olmuştur. Yine 1980'li yıllarda en önemli teorik gelişmelerden biri post-modernizmin feminizm üzerindeki etkisi ve ağırlığı olmuştur.

1970 ve 1980'li yıllardan itibaren batı düşüncesinde etkinlik kazanan postmodern düşünce hukukun konusu olarak bireyin dikkatli bir şekilde incelenmesi ve analiz edilmesi üzerine dayanır. Postmo-

¹¹⁰ C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 2

dernizm birey ve toplum hakkındaki geçmişin inanışlarına karşı tepkiyi temsil eder. Ayrıca eleştirel hukuk çalışmalarına karşı teorik arka plan sağlar. Bir hukuki teorik perspektiften post-modernizm geleneksel büyük teorik kavramları reddederek haklar, eşitlik, rasyonellik gibi kavramların yeniden düşünülmesi ve anlaşılması gerektiğini ileri sürer. Bu noktada feminist hukuk kuramı için postmodern eleştirinin anlamı büyük ve derindir.¹¹¹

Postmodern feminizmin odak noktası kültürler arası ya da devir aşırı olduğu vakit dikkatim yönlendirme tarzı evrenselleştirici olmaktan ve kapsamlı yasalara yönelmekten ziyade değişmelere ve karşıtıklara ayarlanmış bir karşılaştırmacılık olacaktır. Postmodern feminizm ayrıca kapsamlılık iddiasındaki kuram ve araştırmalarda kullanılan disiplinler dilleri de içerdikleri erkek egemen öğeleri ortaya çı- karmak amacıyla yapı bozum yöntemini uygulayarak anlambilimsel ve dilsel açıdan analiz etmektedir.¹¹²

Post-modern feminizmin feminist düşünceye asıl katkısı, bu cins içindeki çoğulculuğu tartışma gündemine getirmesindedir. Buna göre kadınların deneyimlerinin aynı olduğuna dair hiçbir garanti yoktur. Ayrıca aynı deneyimleri öznellik süzgecinden geçirirken farklı bir biçimde algılamak bile mümkündür.¹¹³

¹¹¹ Yüksel, s. 119

¹¹²Yüksel, s.121

¹¹³Eroğlu, s.49

4.7. İslami Feminizm

Giderek artan modernleşmenin bir sonucu olarak -Orta Doğu dahil- bir çok Müslüman toplum, kadın okuryazarlık oranlarında görülmemiş bir artışa şahit olmuştur. 2000 yılında 15 yaş ve üstü kadın nüfus arasındaki okur yazarlık, 1980'dekinin %50'den az olmasına karşılık, %65 olarak tahmin edilmiştir. (Yazarın tahminleri The World's Women 2000: Trends and Statics, NY: United Nations, 2000, 89'daki üç Asya bölgesine ilişkin istatistiklere dayanmaktadır.) Eğitim alanındaki geleneksel toplumsal cinsiyet uçurumu kapanmaktadır ve bazı toplumlarda kadınların yüksek eğitime kaydı, erkeklerinkine denktir ve hatta onları da geçmektedir. Bu gelişme doğal olarak kadınların giderek artan ölçüde özel alanın dışında kültürel, dini ve sosyal yaşama katılmalarıyla sonuçlanmıştır. Kadınlar sadece modernlikten etkilenmekle kalmamışlar, yüksek düzeyde eğitilmiş bir profesyonel grup olarak kendileri değişim ve modernleşmenin önemli failleri haline gelmişlerdir. Ancak Orta Doğulu toplumların patriyarkal ve patrimonyal hukuki, dini ve ekonomik kurumlarındaki, özellikle de aile hukuku, aile yapısı, toplumsal cinsiyet kalıp yargılan ve cinsel adetlerindeki değişimler, yeni orta sınıfa mensup kadınların sosyalleşme ve siyasi bilinçlilik düzeylerindeki modern değişimlerin çok gerisinde kalmıştır. Bu çelişkinin en üst kısmında ve kısmen de onun sebebiyle kadınlar, yaygın olarak geriye dönük bir toplumsal cinsiyet gündemini beraberinde getiren bir İslamcılık dalgasıyla karşılaşmışlardır. İslamcılığın, modernleşmiş ve imtiyazlı hale gelmiş şehirli üst ve üst-orta sınıftan kadınların bireysel haklarında bir çok aksi durumlar meydana getirmiş olmasına karşılık o, paradoksal bir

şekilde artan sayıda geleneksel, daha önce marjinalleşmiş, son zamanlarda şehirleşmiş orta sınıf kadınları sosyal, siyasi ve dini eylemciliğe itmiş bulunmaktadır. Özel hayatın yanında sosyal hayatın tüm veçheleri içerisinde dini siyasetin hakimiyeti, -gerek camiler gibi fiziki mekanlar, gerek derin ilahiyat bilgisine dayalı tartışmalar gibi entelektüel alanlar olsun, önceleri kadınların girmeleri mümkün olmayan bir takım sahaları ironik bir şekilde açmış bulunmaktadır. Bu arka plana karşı geçen yirmi yıl zarfında -Batı'da "İslami feminizm" ya da "Müslüman feminizmi" olarak bilinen- reform yönelimli bir dini feminizm farklı toplumlardaki Müslüman kadınlar arasında büyümüş bulunmaktadır. Bu eğilim başlıca, şehirlerde yüksek düzeyde eğitilmiş, orta sınıfa mensup kadınlar arasında ortaya çıkmaktadır. Bu kadınlar Orta Doğu'daki daha önceki seküler, liberal, sosyalist ("Batılı") yönelimli bir çok kadın hakları ve feminizm öncüsünün aksine dini yönelimlerinden kopmak istememekte ve İslam'ı, kendi etnik, kültürel ya da hatta ulusal kimliklerinin bir unsuru olarak kabul etmektedirler. Orta Doğu Kadın Araştırmaları alanında Orta Doğu ve diğer İslam ülkelerindeki kadın sorunlarıyla alakalı olarak araştırmacı ve eylemciler arasında (mesela Paidar, Smith, Memissi, al-Hibri, Ahmed, Hassan, Hoodfar, Mir-Hosseini, Kian-Ibiebaut, Tohidi, Fernea, Roald, Najmabadi, Nakanishi, Mshar, Moghissi, Abu-Lughod, Badran, Wadud, Keddie, Webb & Saleh, Moghadam, Cooke, Rostami-Povey ve Barlas) bazan yararlı, bazan bölünmeler meydana getirici nitelikte tartışmalar hareketlere geçiren, "İslami feminizm" konusunda giderek büyüyen bir literatür ve müzakere koleksiyonu

ortaya çıkmıştır.¹¹⁴ Karışıklık ve anlaşmazlık daha "İslami feminizm" ismiyle ve onun tanımlanmasıyla başlamaktadır. Örneğin İran bağlamında ideolojik ve siyasi olarak iki karşıt grup bu terime ve İslam ile feminizmin herhangi bir şekilde bir araya getirilmesine karşı en şiddetli itirazlarını dile getirmişlerdir. Bunlar, güçlü feminizm karşıtı görüşleri ve duygulan dolayısıyla çok katı bir şekilde İslami feminizme karşı çıkan, İran içerisindeki sağ kanat tutucu İslamcılar (fundamentalistler) ile güçlü İslam karşıtı görüşler ve duygulara sahip olan, İran dışında, sürgündeki bazı solcu, laik feministleri içine almaktadır. Her iki grup da İslam'ı ve feminizmi özsel bir hale getirmekte ve bu ikisini, karşılıklı olarak birbirlerini dışlayan kavramlar olarak görmektedirler; çünkü "İslami feminizm" zıt şeyleri bir araya getiren bir formülasyon olarak kabul edilmektedir.

4.8. Kemalist Feminizm

Kemalizm medeniyet değişimi tasarımıyla kadınlara''toplumsal görünürlük'' kazandırmaktadır. Hatta tersinden söylemeliyiz kadınların kamusal alana çıkışları, görünürlük kazanmaları, medeniyet dönüşümünü sergilemektedir.

Kadının mahrem çemberini kırması, cinsiyetler arası tecrit duvarlarının yıkılması, kısaca İslam'ın düzenlediği yaşam alanının Batılı değerlerin etkisi altına girdiğini göstermektedir. Bu etki, kendiliğinden oluşan bir akım olmaktan çok, Kemalist ideoloji ve reformların tercüme ettiği devlet iradesinden kaynaklanmaktadır. Osmanlıda kadının giyim kuşamını, kentsel mekanlarda dolaşımını

¹¹⁴ 114 Na Yere H Tohidi, Ankara Üni İlahiyat Fak. Dergisi, sayı 11,2004

düzenleyen fermanlar, Cumhuriyet döneminde de Kemalist refomlarla yürürlüktedir.¹¹⁵

Kadının mahrem alan dışında görünürlüğü, erkeklerin bakışlarına maruz kalabilmesi, İslami kültürün damgasını vurduğu toplumlarda düzeni tehdit eden, “fitne” unsuru olarak algılanmıştır. Fatima Mernissi’nin iler sürdüğü gibi, toplumsal dirlik kadın cinselliğinin kontrol edilmesi ve kadının “kapatılması” ile sağlanmaktadır. Kemalizm ise belki de dünyada devlet iradesiyle medeniyet dönüşümünü hedefleyen ilk harekettir. Siyasal alandan çok yaşamsal alanın derinliklerini, kolektif kimliği ve cinsiyet ilişkilerinin tanımını, Batı kültürel modelinin manyetik alanına sokmuştur. İslami Doğu modern ile Batı dünyası arasındaki en belirgin farklılığı, yani kadınların tecrit edilmesini hedef almıştır. Kadınların görünürlük kazanması medeniyet değişimini teşhir edecektir.¹¹⁶

Müslüman ülkelerde Batılılaşma’ya en çok direnç gösteren alana, aile hukukuna el atması açısından, Kemalizm kendi türünde benzersizdir. Batılılaşma tartışmalarının odak noktası, aile kurumunun dinsel düzenlemelere, yani İslami yasa olan Şeriat’a tabi olmasıydı. Tanzimat döneminde laik ilkelere göre hazırlanmış yeni bir düzenlemeye gidildi, ancak bu düzenleme borçlar hukuku, ticari hukuk ve sözleşmeler ile sınırlı kaldı.

¹¹⁵Göle, s.100

¹¹⁶ Göle, s.101

Devlet-kilise ilişkilerinin değişiminde odaklanan Batı modernlik sürecinin tersine, müslüman ülkelerdeki modernleşme, itici gücünü Medeni Kanun'un çağdaş hale getirilmesinde bulmaktaydı. Kemalizm, Osmanlı Batıcıları gibi uygarlığın tekliği ve bütünselliği anlayışını, Türkçüler' in savunduğu kültürel özgürlükler anlayışına giderek tercih etmektedir. Kemalizm'in milliyetçi ideoloji karşısında medeniyetçilik, Batıcılık lehine çözümlenen eğilimine 'Medeni Kanun'' tartışmaları iyi bir örnektir.

Kadının kurtuluşu için Kemalizm'in öne sürdüğü olgu ekonomik bağımsızlıktır. Kadının istihdamının ülkemizde son derece gerilerde olduğu görülmektedir. Ancak çalışan kadınların da hepsinin özgür olduğu söylenemez. Çalışmayan, eğitimsiz kadınlara göre birçok kazanımları olsa da sorun çözülmüş değildir. Çalışan kadınların oldukça önemli bir bölümü maaşlarını bile kendi elleriyle alamıyorlar. Ya da bugün metropollerde ev temizliğine giden veya ev içinde parça bası is yapan kadınların esleri kahvelerde oturup kadının kazandığı parayı harcama yetkisine sahip. Kadının sahip olduğu mülk oranının da çok düşük olduğunu göz önünde bulundurursak, özgürlük düşüncesi beyinsel ve ruhsal olmayınca ekonomik özgürlük göreceli oluyor. Zihnioglu'na göre, kadının kurtuluşunu eğitim ve ekonomik bağımsızlıkta gören bu hareketin Türkiye'de hala en kitlesel kadın anlayışı olduğu gerçeği ise oldukça düşündürücü. Kemalist-feminist kadın kimliği, 1980 sonrası yeni bir siyasal ve toplumsal kimlik arayışına girmiştir. Cinsiyetlerin kamusal alanda görünür olması ve toplum ile kaynaşmasını hedefleyen yeni kadın kimliği Kemalizm'in

eleştirisinden yola çıkarak özel ve kamusal sayılan süreçleri yeniden gözden geçirmeye başlamıştır. Yeni Kemalist-feminist kadının eylemleri, kadın cinselliğinin denetim altında tutulmasından, cinsiyet ayrımcılığına kadar pek çok konuyu sorgulamış ve kadın sorununa bakışta yeni açılımlar sağlamıştır. Cinsiyet ayrımına dayanan İslami ahlak da yoğun biçimde sorgulanmaya başlamıştır.¹¹⁷

1980 sonrası gelişen kadın hareketi ile birlikte kadınların düşünsel anlamda ve yasal toplumsal konumlarındaki kazanımlarda Kemalist-feminist kadın kimliğinin öncülüğü söz konusudur diyebiliriz.

5. DERNEKLER

İnsan toplulukları, doğal ve organik bağılıklardan ya da bener, koşulların yarattığı ortak bilinç veya özgür iradelerden kaynaklanan ortak amaç birliklerinin ürünüdür. Bunların tümü değil, ancak hukuksal korunma gerektirenler, hukukun ilgi alanında yer almıştır. Dernekler de hukukun tanıdığı ve düzenlediği bu tür topluluklardandır. Dernekler, hukuksal biçimde, örgütlenmiş kişi topluluklarıdır. bu örgütlenme, dernek üyelerinin, ortak bir amaç için bilinçli olarak eşgüdümleşmiş etkinlikler sistemidir. Böylece dernek çatısı altında örgütlenen kişiler, ülküsel sayılabilecek barışçıl bir amaç için gönüllü olarak birleşmişlerdir. Kavram olarak dernek sözcüğü, böyle bir birleşme ilişkisini ve bu hukuksal ilişki sonucunda oluşturulan topluluğu adlandırmaktadır.¹¹⁸

¹¹⁷ Gözde Yuva, Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2005, Antalya

¹¹⁸ Vedat Saka "Dernekler Hukuku" Vedat Yayınevi, 2010, İstanbul s. 2-3

23.11.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 2. maddesinde derneğin tanımı; " Dernek: Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını" olarak yapılmıştır.¹¹⁹

Dernek kurucusu olabilmeleri ile ilgili olarak, Türk Silâhlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarında getirilen kısıtlamalar saklıdır.¹²⁰

5.1. Üyelik Kavramı

Üyeler, kişi topluluğu olarak derneği gerçekleştiren kişilerdir. Derneğin kişi unsuruna, üye adı verilmektedir. Derneği oluşturan bu kişiler, dernek biçiminde örgütlenmiş topluluğun temelidir. Üyelik ise dernek, dernek tüzel kişiliği ile dernek üyesi kişi tarafları arasında, karşılıklı hak ve yükümlüler doğuran hukuksal bir ilişkidir. Böyle bir ilişki, dernek ve dernek üyesi yanlarınca veya dernek tüzüğüne karşıtı öngörülmemişse, belirsiz bir süredir. Öte yandan derneği oluşturan üyeler, süreç içinde bir bölümüyle veya tümünden değişmiş olabilir. Bu durumda derneğin hukuksal yapısını etkilemez. Çünkü dernek üyelerinden bağımsız bir tüzel kişiliktir. Derneğin amacı ve bu amacı paylaşıp taşıyacak üyeleri bulundukça, derneğin hukuksal

¹¹⁹http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=37&Itemid=77&lang=tr

¹²⁰http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=37&Itemid=77&lang=tr

varlığı devam eder. Üyelik ilişkisinin temeli,"düşünce ve kanaat", düşünceyi açıklama yayma, dernek kurma ve toplantı hak ve özgürlükleridir. Bu hak ve özgürlüklerin bir gereği olarak dernek üyeliğinde, dürüst davranış ölçütüne uygun sayılabilecek somut olaylar bakımından gönüllülük ilkesi geçerlidir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Bu ilkelere aykırı bir sorumluluk yaratan işlem, gönüllülük öngören söz konusu buyurucu yasalar kurallarıyla bağdaşmayacağından, geçersizdir.¹²¹

Dernek tüzükleriyle, derneğin olağan üyeleriyle aynı haklara sahip dernek doğal üyeliği veya üyelikleri türü ihdas edilemez.

On beş yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler; toplumsal, ruhsal, ahlakî, bedensel ve zihinsel yetenekleri ile spor, eğitim ve öğretim haklarını, sosyal ve kültürel varlıklarını, aile yapısını ve özel yaşantılarını korumak ve geliştirmek amacıyla yasal temsilcilerinin yazılı izni ile çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler. On iki yaşını bitiren küçükler yasal temsilcilerinin izni ile çocuk derneklerine üye olabilirler ancak yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar. Çocuk derneklerine on sekiz yaşından büyükler kurucu veya üye olamazlar.¹²²

Mad. 14 Medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip ve reşit olan herkes dernek üyesi olabilir. Yabancıların üye olabilmesi için Türkiye'de geçici veya daimi ikametgahlarının bulunması gerekir.

¹²¹Türkiye Vakıflar ve Dernekler,15.Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı Yayınları, s 16

¹²²http://www.dernekler.gov.tr/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=37&Itemid=77&lang=tr

Siyasi ve dini nitelikteki derneklere hakim ve savcılar, askerler ve polisler üye olamaz. Üyelik, namzedin yazılı ve ,imzalı müracaatı üzerine yönetim kurulunun alacağı kararla gerçekleşir. Tüzükte aksine hüküm yoksa, yönetim kurulu gerekçe göstermeden de üyelik talebini reddedebilir. Yazılı bir kararın otuz gün içinde verilmemesi ret anlamına gelir. Kabul kararı üyeye tebliğ edilir. Üyelik kabul edilen namzedin üye defterini imzalamasıyla tamamlanır. ¹²³

5.2. Derneklerin Temel İlkeleri

Sağlıklı bir demokrasi ancak güçlü bir sivil toplum tarafından geliştirilebilir. Doğru, adil, açık,şeffaf ve sürdürülebilir bir sivil toplum ise, özgür iradeleriyle gönüllü olarak iş ve güç birliği yapan vatandaş örgütlerinin serpilip gelişmesiyle güçlendirebilir. Çoğulcu ve katılımcı demokraside vatandaşları kamu yararına çalışan kişiler topluluğu olarak bir araya getiren özel hukuk tüzel kişiliğine sahip özerk örgüt "dernek", mal topluluğu olarak biraraya getiren de vakıf kurumlarıdır. Vakıf ve dernek gibi sivil toplum örgütlerinden oluşan vatandaşlar sektörüne çağdaş demokrasilerde "hükümet dışı kuruluşlar-NGO", "üçüncü sektör", "bağımsız sektör", gibi adlar verilmektedir. ¹²⁴

Özel hukuk tüzel kişisi statüsünde özerk kuruluş oldukları için dernek ve vakıfların kuruluş şartları, yönetim organları, işleyiş esasları yasa ile düzenlenir. Siyasal otoritenin görevi bunları yönetmek değil,

¹²³TÜSİAD "Dernekler Kanunu Taslağı",1997, İstanbul, s. 7

¹²⁴Türkiye Vakıflar ve Dernekler,15.Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı Yayınları

sadece bunlar üzerindeki kamu denetimini yapmaktır. Kamu denetimi tarafsız ve etkin bir Merkez Denetim Kurulunca sağlanır.

Çoğulcu demokrasilerde sivil toplumun gelişmesi ancak üçüncü sektörün karar süreçlerine katılımıyla gerçekleşir. Katılım, ilgili yasalarda emredici hüküm olarak düzenlenir. Dernekler, vatandaşların kendi özgür düşünceleri ve toplumsal çıkarları doğrultusunda siyasal iktidardan bağımsız olarak örgütlenir; vatandaşların toplumsal değişimde rol almalarına yardımcı olur; vatandaşı ilgilendiren tüm konularda kamu sektörü ve özel sektör arasında köprü görevi yapar, onların sorunlarını yakından izleyerek özgün çözümler üretir ve çözümle ilgili her türlü girişimde bulunur.

Dernek ve vakıflar, kamu kurum ve kuruluşlarının ismini alamaz, bu kurum ve kuruluşların hizmet binaları ve müstemilatı içinde faaliyet gösteremez ve bu kuruluşlara ait araç ve gereci kullanamaz. Dernek ve vakıflar kamu kurum ve kuruluşlarının sundukları hizmetlerle ilgili olarak gerçek ve tüzel kişilerden ücret, bağış, katkı payı ve benzeri adlar altında herhangi bir karşılık alamaz. Kamu hizmetlerinde kullanılan araç, gereç, evrak, form ve benzeri malzemenin, bu Kanun kapsamındaki dernek ve vakıflardan temin edilmesi istenemez. Kamu görevlileri görev unvanlarını kullanarak dernek ve vakıf organlarında görev alamaz. Dernek ve vakıf organlarında görev alan kamu görevlileri, bu görevleri nedeniyle ücret, huzur hakkı veya başka bir ad altında herhangi bir karşılık alamaz. Dernek ve vakıfların yardım toplama ve bağış kabul hizmetlerinde kamu görevlileri çalıştırılmaz. Kamu kurum ve kuruluşlarının bütçelerinden bu Kanun kapsamındaki

dernek ve vakıflara ödenek, yardım veya herhangi bir kaynak aktarılamaz. Kamu kurum ve kuruluşları, personel maaş ve ücretlerinden, kaynağında kesinti yaparak bu Kanun kapsamındaki dernek ve vakıflara aktarma yapamaz. İhaleyi yapan kurum ve kuruluş bünyesinde bulunan veya bu kurum ve kuruluşlarla ilgili her ne amaçla kurulmuş olursa olsun vakıf ve dernekler ile bunların sermayesinin yarısından fazlasına sahip oldukları şirketler, bu kurum ve kuruluşların 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa göre yapacakları ihalelere katılamazlar.¹²⁵

Derneklerin gelişebilmesi için düşünce özgürlüğü önündeki tüm engelleri kalkmalıdır. Derneklerin yönetim ve işleyişine karışmamak, sadece bunlar üzerindeki kamu denetimini, yasalara ve kuruluş senedi esaslarına uygun olarak yerine getirmek, karar süreçlerine katılımı sağlayacak hükümlere ilgili Bakanlıkların yasalarında yer ermek; birinci ,ikinci ve üçüncü sektörün dengeli ve ahenkli bir biçimde gelişmesi için, aralarında, ulusal düzeyde etkili ve sürekli bir diyalog ve uzlaşma ortamı yaratmaksa devlete düşen görevlerdir.¹²⁶

5.3. CUMHURİYET ÖNCESİ KADIN DERNEKLERİ

Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat sonrası kadınlar bir araya gelerek cemiyetler kurmuşlardır. Bu dönemde kurulan çeşitli cemiyetler aktif kadın faaliyetleri arasında yer alan yardım amaçlı cemiyetlerdir.

¹²⁵<http://www.devadim.com/pagelist/konu.php?id=9305&sayfa=1#lastMessage>

¹²⁶ Türkiye Vakıflar ve Dernekler, 15. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı Yayınları

1-Cemiyet-i İmdadiye (1908)

Rumeli'deki savaş sırasında cephedeki askerlere yardım amacıyla Aliye Hanım başkanlığında kurulan ve Rumeli sınırındaki askerlere kışlık giyecek kampanyası açan bu cemiyet başarılı faaliyetlerde bulunmuştur. ¹²⁷

2-Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908)

Selanik'te kurulan cemiyete üye olan kadınlar, yardım toplamak amacıyla elişleri satarak gelir sağlamışlardır. ¹²⁸

3-Teal-i Nisvan Cemiyeti (1908)

Kadınların yükselmesi anlamına gelen bu cemiyetin başkanı Halide Edip Adıvardur.Bu cemiyetin amacı geleneklerden vazgeçmeden kadın hakların eğitim ve kültür seviyesinin yükselmesidir. ¹²⁹

4-Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye (1909)

Kadınları buldukları zor durumdan kurtarmayı amaçlayan bu cemiyet, kadınlara meslek kazandırmak amacıyla dikiş kursları düzenleyip atölyeler kurmuştur. ¹³⁰

5-Esirgeme Cemiyeti (1909)

Süleyman Paşanın kızı Sabiha Hanım Tarafından İttihat ve Terakki Kız Sanayi Mektebi'ne yardım sağlamak amacıyla kurulan cemiyetin

¹²⁷ Kaplan, s.121

¹²⁸ Kaplan, s.121

¹²⁹ Kaplan, s.121

¹³⁰ Kaplan, s.121

sekreterliğini Nezihe Muhiddin yapmaktaydı. Bu cemiyet kadınlara eğitim ve kültür amaçlı ücretsiz dersler düzenlemiştir. ¹³¹

6-Teal-i Vatan-i Osmani Hanımlar Cemiyeti (1910)

Selanik'te göçmenlere ve askerlere yardım amacıyla kurulan cemiyet, İttihat ve Terakki himayesindeydi. Prenses Naime Yusuf Hanım'ın başkanlığını yaptığı cemiyet, Osmanlı kadınlarını yüceltmek, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım etmek, Osmanlı Donanmasına 'Nevzad-ı Vatan'adını verecekleri bir savaş gemisi hediye etmek, kıs okulları ve atölyeler açmak gibi faaliyetlerde bulunmuştur. ¹³²

7-Esirgeme Cemiyeti (1912)

Balkan Savaşı sırasında göç eden Rumeli göçmenlerine yardım etmeyi amaçlayan bu cemiyet, savaşın dul ve yetimlerine yardım etmek, eski Türk sanatlarını ve dikiş dikmeyi öğretip, iş sağlamak, okul açmak gibi çalışmaları ve milliyetçi faaliyetleriyle tanınmıştır. ¹³³

8-Donanma Muavene-i Milliye Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912)

Nezihe Muhiddin Hanım'ın kurduğu şube Türk donanmasına gelir sağlamayı amaçlamıştır. ¹³⁴

¹³¹ Kaplan, s.121

¹³² Kaplan, s.121

¹³³ Kaplan, s.121

¹³⁴ Kaplan, s.122

9-Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Hey'et-i Merkeziyesi (1912)

1874 yılında Malül ve Hasta Askerlere yardım Cemiyeti Osmaniyesi Kurulmuş, üyeleri arasında kadınlar da yer almıştır. Bu cemiyetin 1897 Osmanlı-Yunan savaşında büyük faydaları olmuştur. Kurulan en uzun ömürlü yardım cemiyeti olup çok yönlü faaliyetleriyle binlerce muhtaca, kimsesize yardımcı olmuştur.¹³⁵

10-Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan (28 Mayıs 1913)

Bugünkü anlamıyla kadın hakları savunma derneği adı ile kurulan cemiyet, doğrudan kadın haklarını koruma amacıyla çalışmıştır. Kadınların eğitilmesine önem veren cemiyet, onları çalışma hayatına da katılmaya teşvik etmiş, iş yerleri açmıştır.¹³⁶

11-Mamulat-ı Dahiliye Kadınlar Hayriyesi (1912)

Bu cemiyet İstihlak-ı Cemiyeti'ne bağlı olarak kurulmuştur. Kadınların çalışmasını teşvik eden cemiyet faaliyetlerini bu sahada yapmıştır.¹³⁷

13-Şehit Ailelerine Yardım Birliği

Nakiye hanım tarafından kurulan cemiyet, muhtaç durumda olan kimsesiz şehit ailelerine yardım amacıyla kurulmuştur.¹³⁸

¹³⁵ Kaplan, s.122

¹³⁶ Kaplan, s.122

¹³⁷ Kaplan, s.123

¹³⁸ Kaplan, s.123

14-Hizmet-i Nisvan

Selanik'te Emine Seniye tarafından kurulan dernek, Türk kadınlarının şefkat ve yardım duygularını harekete geçirmeyi hedeflemiş, kadınları meslek sahibi yapmaya iş hayatına katılmaya, kılık kıyafetini düzeltmeye ve yerli malı kullanmaya teşvik ederken çeşitli konularda da hizmet vermiştir.¹³⁹

15-Asker Ailelerine Yardım Cemiyeti

Envar Paşa'nın eşi Naciye Sultan himayesinde kurulan cemiyetlerdendir. Ailelere iş bulmanın yanında giyecek yiyecek dağıtımını da yapmıştır.¹⁴⁰

16-Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi (1916)

Enver Paşa'nın eşi Naciye Sultan himayesinde kurulan cemiyet şehirde yaşayan kimsesiz ve yoksul kadınlara iş sağlayıp, ekonomik durumlarını düzeltmelerine yardımcı olmayı amaçlamıştı.¹⁴¹

17-İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi (1908)

İttihat ve Terakki Partisi içerisinde oluşturulan kadınlar şubesi daha çok askerlere, muhtaçlara yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Bu cemiyet siyasi bir parti öncülüğünde kurulduğundan siyasi faaliyetlerde de bulunmuştur.¹⁴²

¹³⁹ Kaplan, s.123

¹⁴⁰ Kaplan, s.123

¹⁴¹ Kaplan, s.123

¹⁴² Kaplan, s.124

18-Osmanlı Hanımları Müsafaa-i Milliye Hey'eti

Kuruluşu 1913 II. Meşrutiyet dönemi cemiyetleri arasında yer alan bu cemiyetin faaliyetleri oldukça önemlidir. Balkan Savaşı felaketi yalnız Osmanlı İmparatorluğu'nda değil, imparatorluğun haricinde de büyük yankılar uyandırmış, üzüntü yaratmıştır.

Bu cemiyet özellikle savaş sırasında cephe gerisinde önemli faaliyetlerde bulunmuştur.¹⁴³

5.4. Kadınlar ve Siyasal Katılım

Siyaset, temelde devletten kaynaklanan erk ve kamusal yaşam ile özdeşleştirildiğinde, yeniden üretim, ev işleri, aile içinde çocukların toplumsallaştırılması ve bunlara benzer etkinliklerden oluşan bir toplumsal uygulamalar bütün siyasetin dışında kalmakta; özel, doğal ve siyaset dışı olarak nitelendirilmekteydi. Siyasal katılma ise oy vermeyi de içerecek biçimde, kampanyalarda çalışma, siyasal tartışmalara girme, siyaset adamlarıyla ilişki kurma ve benzeri davranışsal faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu tanım daha açıldığında siyasal katılımın şu faaliyetleri içerdiği görülmektedir. Hükümette ve partide mevkii sahibi olma, aday olma, önemli stratejik toplantılara veya siyasi parti toplantılarına katılma, siyasi partide faal üye olma, siyasal kampanyada çalışma için zaman ayırma; siyasal toplantı ve gösteriye katılma; siyasi parti veya adaya para yardımı; siyasal tartışma başlatma, oy verme ve siyasal uyarılara açık olabilme.

¹⁴³ Kaplan, s.123

Siyaset ve kadın ilişkisinde ise siyaset;

- 1- Kural olarak kadının yer almadığı, kurumsallaşmış uygulamalar anlamında kavrandı,
- 2- Kamu erki için çatışma ve erkeğin egemenlik alanı olarak tanımlandı,
- 3- Kadın katılımının özgül içeriği engellenerek siyaset devletle özdeş sayıldı.¹⁴⁴

Bu tanımlamalar ile siyasal etkinlikler, siyasi parti çalışmaları ile neredeyse özdeş kılınmakta, siyaset ve kadın ilişkisi ise kadınların siyasetteki rollerini çok sınırlandırıcı bir şekilde kurmaktadır.

Kurulan bu tür bir ilişkinin doğuracağı birinci sonuç, kadınların siyasetin gerisinde bırakılmasıdır. İkincisi ise, kadınların siyasal etkinlik kavram ve uygulaması ile örtüşmeyecek yollar ve uygulamalarıdır.

5.5. Kadınlar ve Sendikal Siyaset

Batı demokrasilerinde sendikaların siyasi yaşamın dışına itilmesi söz konusu değilken, Türkiye'de 2821 sayılı Sendikalar Yasasının 37. maddesi, temel yasaklar çerçevesinde siyaset yasağı getirmiştir. Bu maddede, Sendika ve konfederasyonlar siyasi amaç güdemazler, siyasi faaliyetlerde bulunamazlar, siyasi partilerle iş birliği kuramazlar ve iş birliği yapamazlar. Sendika ve konfederasyon üyelerinin munhasıran ekonomik ve sosyal hak ve men faaliyetlerinin korunması ve

¹⁴⁴Yıldız Ecevit, "Kadınlar ve Siyasal Katılım" Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu 1991, s32

geliştirilmesi amacıyla yapacakları mesleki faaliyetler siyasi faaliyet sayılamaz denmiştir.¹⁴⁵

Kadınların ise sendikal, faaliyetlere, sendika yönetimine ve genel olarak sendikal siyasete katılmalarına, buradan giderek de daha geniş çerçevede siyaset yapmalarına özel önem vermenin birkaç nedeni vardır.

- 1- Kadınların ülke ekonomisine etkin katılımlarının devlet ideolojisi ile sürekli ve bilinçli olarak engellendiği ve kadınların potansiyel etkinliklerinin evsel alanda sınırlı kalması için harcanan çabaların arttığı bir ortamda, halen çalışan kadınların ve özellikle sendikalı olanların siyaset yapmalarının çok yaşamsal bir önemi olduğu düşünülmemektedir.
- 2- Çalışan kadınların, toplumsal ve siyasal bilinçlenmeleri önemlidir. Çalışan kadınlar arasında, toplumla kendi adlarına ilişki kurma, toplumsal ilişkilere babalarının veya kocalarını vasıtasıyla değil, kendi kendilerine ve doğrudan girme eğilimi görece daha yüksektir. Politika yaşamı ile ilgilenmenin en belirgin göstergelerinden birisi seçime katılma açısından oy verme eğilimlerinin çalışmayan ev kadınlarına oranla belirgin bir biçimde arttığıdır.

Sendikalar kadın üyeleri hakkında bugüne kadar kullandıkları ilişki modellerini; geliştirdikleri tutumları, uygulamaları ve beklentilerini yeniden değerlendirmeli ve çalışan kadınların sendikal hareket içinde

¹⁴⁵Ecevit, s 34

nasıl mobilize edilebileceklerine dair programlar geliştirmelidirler. Kadınların sendikalara üye olarak katılımını arttırılmalıdır.¹⁴⁶

6. KADIN ADAYLARI DESTEKLEME VE EĞİTME DERNEĞİ(KA-DER)

KA-DER 4 Mart 1997 de kadınların seçimle ve atamayla gelinen tüm karar verme mekanizmalarında ve politikada eşit temsiliyi sağlama misyonuyla kuruldu. Her alanda, tüm olumsuz koşullara karşın kadınlar vardır. Ama politikada ve karar verme pozisyonlarında sayıları çok azdı. Politikada belirgin bir erkek egemenliği mevcut, oysa 1995 BM Pekin Dünya Kadınlar Konferansı kararlarının da vurguladığı gibi, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi için ve eşitlik yolunda, kadınların atama ve seçimle gelinen tüm karar verme mekanizmalarında etkili temsili, demokrasilerde anahtar rol oynuyordu. Kriz içindeki Türkiye siyaseti kadınların katkısı olmadan değişmezdi, bunları düşünerek KA-DER derneği kurulmuştur.¹⁴⁷

KA-DER;

- Toplumsal ve politik kültürdeki erkek egemenliğine karşı, kadınlık bilincinin yükseltilmesi, kadın sorunlarına karşı duyarlılığın artması için,
- Kadınların politikaya katılımını engelleyen ekonomik ve sosyal koşulların, yasaların ve uygulamaların değişmesi, eşitlik politikalarının uygulanması için,

¹⁴⁶Ecevit, s.37

¹⁴⁷"Kadın Siyasetçinin El Kitabı" KA-DER Yayınları, 1997, İstanbul, s.7

- Kadınların karar verme mekanizmalarında ve politikada etkili temsilini sağlayacak pozitif ayrımcı, özel önlemlerin anayasa, yasa ve tüzüklere alınması için,
- Kamusal yaşamda yer alan partili ve partisiz kadınların güçlendirilmesi, aday olmaya teşvik edilmesi, görünür kılınması için,
- Politik yaşamda ve karar verme mekanizmalarında yer alan kadınlar arasında, onlarla kadın hareketi arasında, kadın sorunları ve politikaları konusunda iş ve güç birliğinin gelişmesi için mücadele etmektedir.¹⁴⁸

Derneğin amacı, aşağıda belirtilen ilkelere uyan kadınların seçime gelinen siyasal görevlerle kamu görevlerindeki sayısını ve oranını arttırmak, kadın seçmenlerin eşit temsil hakkından yararlanması ve bu yolla demokrasinin ve tüm toplumun güçlendirilmesi için çalışmaktır.

Kadın temsilcilerin;

1. Kadınlık durumunun bilincinde, bunu sahiplenen, dillendiren, kadınlara özgü sorunlar konusunda duyarlı davranan, kadın dayanışmasına önem veren,
2. Başta Medeni Kanun Reformu olmak üzere, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti sonlandıracak adımları atmaya kararlı, yenilikçi, toplumu ileriye götürecektir projeleri olan,

¹⁴⁸ “Kadın Siyasetçinin El Kitabı” KA-DER Yayınları, 1997, İstanbul, s.7-8

3. Laik Cumhuriyetin insan haklarına saygılı eksiksiz bir demokrasi ve hukukdevleti olması ve sivil toplumun güçlendirilmesi için çalışan,
4. Her türlü fanatizme, yobazlığa, ırkçılığa, toplumsal kirliliğe, şiddete ve savaşa karşı çıkan, çevreyi koruma bilincine sahip,
5. Siyasete kişisel çıkarı için değil, kadınların ve halkın gerçek temsilcisi olmak amacıyla giren,
6. Dürüstlüğü, ilkeliliği ve cesareti yumuşak bir üslupla birleştiren birer yurttaş olmaları istenmektedir.

KA-DER koordinatörü Tümay Semayiş Limon ile yapılan mülakat sonucu:

- KADER bölgesel, ulusal ve uluslar arası alanlarda çalışmalar yürüten bir dernektir. Toplamda 7 şube ve 7 temsilciliği bulunmaktadır. Her ilde örgütlenmek yerine KA-DER amaçları için çalışmaya hazır bulunduğu inandıkları yerlerde örgütlenmektedirler.
- Partili veya partisiz üye veya yönetici konumunda bin beş yüz üyesi bulunmaktadır. Görüşü yığınlaşmaktan çok, çeşitli STK, meslek örgütü ve partilerde aktif olarak çalışan kadınları üye olarak kazanmaktır. KA-DER' de yönetim en fazla iki dönem üst üste görev yapabilmektedir. Bu süreç ikişer yıldan dört yıla tekabül etmektedir.

- KA-DER genel merkezinin organları Genel Kurul, Genel Yönetim Kurulu, Merkez Yürütme Kurulu, Denetleme Kurulu ve Disiplin Kuruludur. Genel Kurul derneğin en yetkin organıdır. Şube kayıtlı üyelerin tamamından oluşan genel kurula tüm üyeler katılma hakkına sahiptir. Şube organları ise Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu'dur.
- KA-DER'in gelir kaynakları, üye aidatları, dernekçe yapılan yayınlar, düzenlenen konserler, yurt içinden ve yurt dışından yapılan bağışlar (yurtdışındaki gerçek ve tüzel kişilerden veya diğer kuruluşlardan yapılan yardımlar için İçişleri Bakanlığı'nın onayı gerekmektedir), bağış ve yardımlar, dernekçe hazırlanan projelerden sağlanan gelirler ve iktisadi işletmelerden sağlanacak gelirlerden oluşmaktadır.
- Kadın Platformu'na üye olan KA-DER, yurt içinde TDV, TESEV, AÇEV, DİSK, TKB, Cumhuriyetçi Kadınlar, Uçan Süpürge ile, yurt dışında Natonal Democraic Institute ve Institut of Publiek Politiek ile işbirliği yapmaktadır.

bilgileri elde edilmiştir.

KA-DER bugüne kadar,

- 20'den fazla kitap ve yayın aracılığıyla 100 binden fazla kişiye demokrasi, vatandaşlık ve kadın-erkek eşitliği konularında doğrudan bilgi aktarımında bulunmuş,

- 12 eğitim programı aracılığıyla 20 binden fazla kadına, kadın-erkek eşitliği, vatandaşlık, bilgisayar ve iletişim becerileri, liderlik ve katılımcılık, yasal mevzuat gibi çeşitli konularda doğrudan ulaşmış,
- Liderliğini yaptığı 30 ve ortak olduğu 10'dan fazla ulusal, bölgesel ve Uluslar arası projeler aracılığıyla on binlerce kadının güçlendirilmesine ve katılımcılığına katkıda bulunmuş.

sağlamış

- 4 binden fazla kadının bilgisayar ve internet becerileri edinmesini
- Yurt çağında gerçekleştirdiği 10'dan fazla kampanya aracılığıyla Türkiye'de demokrasinin ve kadın-erkek eşitliğinin gelişmesine katkıda bulunmuştur.¹⁴⁹

6.1.Faaliyet Alanları

Temel faaliyet alanını kadın ve siyaset olarak belirleyen KA-DER çevre, eğitim, sağlık, deprem, aile içi şiddet ve insan hakları gibi kadının siyasal katılımı dışında kalan konularda da paneller başta olmak üzere çeşitli faaliyetler düzenlemektedir. Bu faaliyetlerin tümünde esas olan kadın bakış açısını yansıtmaktır.

Dernek, yukarıda belirtilen amaca ulaşmak için aşağıdaki çalışmaları yapar;

1. Kadın seçmenleri, hakları ve özellikle temsil hakkı konusunda bilinçlendirmek ve bilgilendirmek için; her türlü kurslar, eğitim

¹⁴⁹<http://www.ufukturu.net/haber/3240-ka-derden-aciklama.html>

seminerleri ve basın- yayın kampanyaları ile konferans, kongre, açık oturum, sempozyum, panel gibi her türlü toplantı düzenlemek,

2. Kadınları siyasal partilere üye olmaya teşvik edici çalışmalar yapmak, seçimle gelinen siyasal görevler için aday olmaya teşvik etmek, bilgilendirme kursları, eğitim seminerleri ve konferanslar düzenlemek,
3. Siyasal partilerin kadın adayları seçilmelerine şans tanıyan seçim çevrelerinden ve listelerin seçilmeye şans tanıyan sıralarından aday göstermeleri için çalışmak, kısacası; kadınların seçilebilmesi için her türlü çalışmayı yapmak,
4. Kadın adaylara, seçim kampanyaları sırasında araştırma, halkla ilişkiler danışmanlığı ve propaganda desteği sağlamak,
5. Kadınların temsil oranını arttırmak için, Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı, buna bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezleri başta olmak üzere Kamu Kuruluşları ve kadın haklarını ilerletme amacını taşıyan her türlü dernek ve vakıfla işbirliği yapmak,
6. Faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesi için araştırmalar yapmak, başka ülkelerde benzeri çalışmalar yapan dernek, vakıf vb. kuruluşlarla bilgi alışverişinde bulunmak, uluslararası seminerler düzenlemek, bunlara temsilci göndermek,
7. Kadın adayları destekleme fonu oluşturmak üzere, sergi, gösteri, konser, şenlik, gezi, balo, kokteyl gibi sosyal etkinlikler düzenlemek, yarışmalar açmak, jüriler oluşturmak, ödüller

vermek, yarışmalara katılmak, lokal açmak, sosyal ve kültürel tesisler kurmak ve bunları tefriş etmek ve derneğe gelir getirecek ve olağan işletme ilkelerine göre çalışacak iktisadi işletmeler açmak ve bunları doğrudan ya da denetimi altındaki kişilerle yönetmek ve işletmek.

8. Gerekli izinler alınmak şartıyla yardım toplama faaliyetlerinde bulunmak ve yurtiçi ve yurtdışından bağış kabul etmek,
9. Amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan her türlü bilgi, belge, doküman ve yayınları temin etmek, dokümantasyon merkezi oluşturmak, çalışmalarını duyurmak için amaçları doğrultusunda gazete, dergi, kitap gibi yayınlar ile üyelerine dağıtmak üzere çalışma ve bilgilendirme bültenleri çıkarmak, yayın yapmak, dergi, gazete çıkarmak, eğitim amaçlı video, kaset, belgesel film ve CD Rom hazırlamak,
10. Amacın gerçekleştirilmesi için sağlıklı bir çalışma ortamını sağlamak, her türlü teknik araç ve gereci, demirbaş ve kırtasiye malzemelerini temin etmek,
11. Dernek faaliyetleri için ihtiyaç duyulan taşınır, taşınmaz mal satın almak, satmak, kiralamak, kiraya vermek ve taşınmazlar üzerinde aynı hak tesis etmek,
12. Amacın gerçekleştirilmesi için gerek görülmesi durumunda vakıf kurmak, federasyon kurmak veya kurulu bir federasyona katılmak, gerekli izin alınarak derneklerin izinle kurabileceği tesisleri kurmak,

13. Uluslararası faaliyette bulunmak, yurt dışındaki dernek veya kuruluşlara üye olmak ve bu kuruluşlarla proje bazında ortak çalışmalar yapmak veya yardımlaşmak,
14. Amacın gerçekleştirilmesi için gerek görülmesi halinde,” 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun” hükümleri saklı kalmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile görev alanlarına giren konularda ortak projeler yürütmek,
15. Gerekli görülen yerlerde şube ve temsilcilikler açmak, şube organlarını oluşturmak,
16. Derneğin amacı ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, diğer derneklerle veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek için platformlar oluşturmak.¹⁵⁰

6.2. KA-DER ‘in Anayasaya Etkileri ve Anayasa Kadın Platformu’nun Talepleri

Gerçek bir demokrasi kadınsız olmaz. Kadınlara sadece seçmen rolü verilip karar alma sorunluluğundan dışlamak,"demokrasiyi"bir erkekler demokrasisi" yapar. Bunun en ünlü tarihi örneği, M.Ö. 5. yüzyıldaki Atina Demokrasisidir. Ne hazindir ki, 25 yüzyıl sonra, 21'inci Yüzyıl başında, dünyanın hiçbir demokrasisi, erkek demokrasisi olmanın ötesine geçememiştir. Gerçek demokrasiye en yaklaşan, günümüzün İsveç demokrasisidir.¹⁵¹

¹⁵⁰<http://home.adrena.com.tr/ka-der/?p=tuzuk>

¹⁵¹“Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye”, KA-DER Yayınları, 2005, İstanbul,s.6

Erkek demokrasileri,20inci yüzyılın başlarında, çoğu yerde yarım yüzyıldan fazla süren mücadelelerin ardından, nüfusun yarısını oluşturan kadınları vatandaş olarak kabul etmeye, yani seçme ve seçilme haklarını tanımaya razı olmuşlardır. Ama seçilme hakkının fiilen kullanılması için neredeyse bir yüzyıl daha geçmesi gerekti. Hem de, 1970'li yıllardan itibaren çoğu erkek demokrasisinin en etkili toplumsal hareketlerinden biri olan kadın hareketleri sahneye çıktığı halde.¹⁵²

5 Aralık, kadınların seçme ve seçilme yasal hakkına kavuşmasınının 73. yıldönümü. 73 yıl sonra kadınlar TBMM'de %9,1, Yerel Meclislerde %0,5 oranında temsil ediliyor. 2006–2007 yılı BM Kalkınma Programı (UNDP) Dünya İnsani Gelişme Raporu, kişi başına GSYH sıralamasında dünyada 17. sırada bulunan Türkiye'nin, İnsani Gelişme Endeksi sıralamasında 84. sıraya düştüğünü ortaya çıkardı. Başlıca nedeni ise, fiili toplumsal cinsiyet eşitliğini gösteren endekste 111. sırada olmamız.¹⁵³

“Anayasa ve yasa önünde kadın erkek eşittir” demek, kadınlar anayasa ve yasalarla zorunlu kılınan özel önlemlerle desteklenip güçlendirilmedikçe “sonuçlarda eşitlik” sağlayamıyor.

Kadın hareketi olarak, birçok farklı yöntemle geçmişte yasa yapım süreçlerine aktif olarak katılan KA-DER; 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasa, Medeni Yasa, Ceza Yasası, Anayasa'nın 10.

¹⁵²“Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye”, KA-DER Yayınları, 2005, İstanbul,s.6

¹⁵³<http://www.anayasaplatformu.net/soz-sizde/9/1/102>

maddesi gibi birçok önemli yasanın çıkarılması, değiştirilmesi ve uygulanması için bir arada çalışmıştır.¹⁵⁴

Daha eşitlikçi ve daha demokratik yasaların çıkmasında önemli etkileri olmuştur. Yerel düzeyde, 50'den fazla ilde Kadın Koalisyonu ismiyle örgütlenmiş; Avrupa Kadın Lobisi'ne Türkiye henüz AB'ye aday ülke statüsündeyken tam üye olmuş; BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Sivil Toplum Yürütme Kurulu aracılığıyla Türkiye adına sivil toplum raporları hazırlamıştır.¹⁵⁵

Anayasa için, çok çeşitli siyasi eğilimde kadınlar ve 200'den fazla kadın örgütü olarak Anayasa Kadın Platformu'nda bir araya geldi. Bu dernekleri bir araya getiren şey, erkek egemenliğine dayalı ortak kadın sorunlarının çözümünü ve eşit, özgür, refah içinde, güvenli bir ortak gelecek beklentilerini anayasal garantilere kavuşturmadır.¹⁵⁶

Anayasa Kadın Platformu, anayasanın her şeyden önce bir “toplumsal uzlaşma” belgesi olduğudur. Toplumun yarısını oluşturan kadınların kendi sözleriyle katılmadığı, taleplerinin dikkate alınmadığı bir anayasada, toplumsal bir uzlaşmadan söz edilemez. Toplumsal uzlaşma sağlamak iyi niyet ve zaman ister. Toplumsal uzlaşma belgesi olması gereken yeni anayasanın, kesinlikle aceleye getirilmemesi gerekmektedir.

¹⁵⁴“Kadın Siyasetçinin El Kitabı” KA-DER Yayınları, 2002, İstanbul, as.58

¹⁵⁵“Kadın Siyasetçinin El Kitabı” KA-DER Yayınları, 2002, İstanbul, as.58-59

¹⁵⁶“Kadın Siyasetçinin El Kitabı” KA-DER Yayınları, 2002, İstanbul, as.59-60

Kadın ve erkeklerin fiili eşitliğine dayalı anayasal bir demokrasinin kurulması için, özellikle eşitlikle ilgili maddenin aşağıdaki gibi düzenlenmesi konusundaki taleplerini bir kez daha vurgulamışlardır.

“Eşitlik”:

- 1) Herkes dil, ırk, etnik köken, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep, medeni hal, yaş, engellilik ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin yasa önünde eşittir.
- 2) Doğrudan, dolaylı veya sonuçlardaki her türlü ayrımcılık yasaktır.
- 3) Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.
- 4) Devlet, kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olmasının fiili olarak gerçekleştirilmesi, kadınların önündeki mevcut engellerin kaldırılması, hayatın tüm alanlarında gerçek bir fırsat ve uygulama eşitliği yaratılması; atamayla ve seçimle oluşan tüm karar organlarında kadınların eşit temsil ve katılımını sağlamak dahil hukuksal ve kurumsal tüm geçici özel önlemleri almakla yükümlüdür. Bu özel önlemler, eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz.
- 5) Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak engelliler, çocuklar ve yaşlılar lehine alınan özel önlemler, eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz.¹⁵⁷

Nasıl bir anayasa isteniliyor:

¹⁵⁷<http://www.anayasaplatformu.net/soz-sizde/9/1/102>

- Devlet odaklı değil, insan odaklı; insan ve kadın hakları, laiklik temelinde bir demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne dayalı;
- Dil, ırk, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, siyasi düşünce, din, mezhep, felsefi inanç, medeni hal, yaş ve engellilik ayrımcılığını yasaklayan, her vatandaşın yasalar önünde eşitliğini savunan;
- Sadece Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi değil, Avrupa Sosyal Şartı, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve eki tavsiye kararları gibi Türkiye'nin taraf olduğu tüm ilgili sözleşme, direktif ve sözleşmeler referans alınarak hazırlanan;
- Korkulara ve kısa vadeli çıkarlara dayanmadan, sorun çözmeye yönelik, toplumdaki kültürel, dini veya etnik farklılıkları zenginlik olarak kabul eden;
- Hukukun üstünlüğünün ve yasalar önünde eşitliğin temenni olarak kalmadığı, başta cinsiyet eşitliği olmak üzere, her alanda yasal eşitliğin özel önlemlerle ve yaptırımlarla yaşama geçirilmesinden devletin yükümlü tutulduğu;
- Seçim ve atamayla oluşturulan siyasi (TBMM, yerel meclisler, komisyonlar, Grup yönetimleri, Bakanlar Kurulu) ve kamusal tüm karar organlarında cinsiyet eşitliğinin, özel önlemler olarak sağlanmasının demokrasinin ve adaletin vazgeçilmez koşulu olarak görüldüğü;
- Sosyal devlet ve sosyal adalet ilkesini, anayasanın değiştirilmesi teklif edilemez unsuru olarak benimseyen; sosyal ve ekonomik

hakların temenni niteliğinden çıkarıldığı, fırsat ve kaynaklardan eşitçe yararlanamayan kadınların, eğitim, öğrenim ve çalışma haklarından eşitçe yararlanması için, devletin özel önlemler alarak, iş ve aile yaşamını bağdaştırılmasını kolaylaştıracak tüm tedbirleri alarak, fiilen yaşama geçirmekle yükümlü olduğu,

- Devlete, ev kadınları da dahil tüm kadınların sağlık ve sosyal güvenlik haklarından yararlanması için özel önlem alma yükümlülüğü getiren; kadınlara doğurganlık hakları ve üreme sağlığı konularında ücretsiz hizmet verme görevi veren,
- Temel hak ve özgürlüklerin “genel ahlak”, “milli güvenlik”, “kamu
- Düzeni”, “genel sağlık” gibi soyut ve keyfi gerekçelerle sınırlandırılmadığı,
- Devletin aile içi şiddet ve namus cinayetlerini önlemekle, aile içi demokrasiyi, eşler arası eşit işbölümünü desteklemekle yükümlü kılındığı,
- Siyasi partilere, demokrasi, saydamlık ve tüm karar organlarının oluşumunda cinsiyetler arası eşit temsil ve katılımı ilkesine bağlı olma zorunluluğu getiren ve partilerin şiddet eylemlerine katılım dışında kapatılmalarını engelleyen,
- Siyasi Partilerin devletten aldıkları maddi yardımların bir bölümünü kadın kollarına ve kadın çalışmalarına ayırmalarını şart koşan,
- Vatandaşlara ve sivil toplum örgütlerine temsil ettikleri topluluk üyeleri ve toplum kesimi ile ilgili yasa teklifi verme; yasama, yürütme, denetim ve yönetime doğrudan katılma; anayasaya

aykırılık başvurusunda bulunma ve davacı / davalı olabilme ve davalara katılma hakkını da içeren taraf ehliyeti yollarının açıldığı;

- Devletin sivil toplum örgütlerini, bütçeden belli bir pay da ayırarak destekleme görevinin belirtildiği,
- Yargı organları, Sayıştay, Anayasa Mahkemesi, rektörlükler ile YÖK, RTÜK gibi özerk kurumların oluşumunda, üyelerini kendi içinden ve cinsiyet eşitliği ilkesini gözeterek seçmeleri konusunda demokratik ilkelere yer veren.¹⁵⁸
- KA-DER'in Düzenlediği Kadın Siyaset Programları ve Amacı
- Kadınlar toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle güçsüzleştiriliyor; fırsatlardan ve kaynaklardan eşit bir biçimde yararlanamıyor. UNDP'nin 2006 İnsani Kalkınma Raporundaki Cinsiyet Güçlendirme Endeksi'ne göre Türkiye 75 ülke arasında Mısır, Suudi Arabistan ve Yemen'in önünde 72. sıradadır.¹⁵⁹
- Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sadece kadınları ilgilendiren bir sorun değildir. Ülkenin demokratikleşmesi ve insani kalkınması, sosyal adaletin gelişmesi, bireylerin özgürleşmesi, sağlıklı bir toplum-birey ilişkisi, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmadan mümkün olmayacaktır. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına son vermek Türkiye'nin imzaladığı "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin, adaylık sürecinde olduğumuz Avrupa Birliği Eşitlik Müktesebatının gereği ve Anayasa'nın 10. maddesinin devlete

¹⁵⁸ Kadın Siyasetçinin El Kitabı" KA-DER Yayınları, 2002, İstanbul, s.60-72

¹⁵⁹ http://home.adrena.com.tr/ka-der/?p=kadin_program

verdiği bir görevdir. Şimdiki durumda Türkiye’de birçok alanda yasal eşitlik yoktur.

Yasa önünde eşitlik olduğu durumlarda bile, fırsat eşitsizliği, gelenekler ve kültürel yargılar gibi nedenlerle eşitlik, fiili durumda geçersizleşmekte, engellenmektedir. Bu durum, ancak kadınlar lehine özel destek önlemleriyle değiştirilebilir.

Eşitlikçi yasalar ve kadınlar lehine özel destek önlemleri ancak, bunları duyuracak, uygulayacak ve uygulamayı denetleyecek kurumsal ve mali alt yapı mekanizmalarıyla yaşama geçirilebilir. Tüm bu yasal, idari, kurumsal ve mali düzenlemeleri ve uygulamaları içeren bir ulusal eylem programı gereklidir.

KA-DER 14-15 Haziran 2003 tarihleri arasında İstanbul’da Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı düzenlemiştir. Kurultay’da ülkenin kadın sorunları ele alınmış, çözüm konusunda öneriler geliştirilmiş ve bu konularda farklı kurum ve kuruluşların üzerine düşen sorumluluklar belirlenmiştir. Toplumun farklı kesimlerinin katılımıyla gerçekleştirilen kurultay aynı zamanda kadın sorunlarıyla ilgilenen güçler arasında sorumlu kişi, kurum ve kuruluşlar üzerinde bir baskı ağının oluşturulması için de yararlı bir forum olmuştur.¹⁶⁰

KA-DER;

- Kadın sorunlarının çözümünü amaçlayan bir toplumsal seferberliğe ihtiyaç duyulduğu,

¹⁶⁰ 'Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı', KA-DER Yayınları, 2004, İstanbul, s.5

- Kadını toplumsal yaşamın her alanında görünür kılabilmek için köklü bir zihniyet değişikliğine gidilebilmesi,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplumun bütünü, düşünce üreten vakıf ve kuruluşlar, bilim insanları, işveren kuruluşları ve sendikalar ve basın yayın kuruluşlarının işbirliği ve ortak hareketinin sağlanabilmesi, amaçlarıyla bu kurultayı düzenlemiştir.¹⁶¹

Kadınların siyaseti yeniden tanımlamaları ve siyasete etkin olarak katılmaları için çeşitli çalışmalar yapan KA-DER kurultay çalışma gruplarını;

- Ekonomi ve çalışma yaşamında kadın,
- Kadın ve kız çocuklarının eğitimi,
- Kadına yönelik şiddetin önlenmesi,
- Siyasette ve karar alma süreçlerinde kadın, Başlıkları altında incelemiştir.

Kurultayın sonunda Hükümet, Parlamento, yerel yönetimler, üniversiteler, meslek odaları, sendikalar, medya ve STK'lardan kamuoyu oluşturmada etkin kişileri toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlı kılarak, onların bu konudaki çalışmalara katılmaları sağlanmıştır. İki günlük konferans düzenlenerek yukarıdaki sözü edilen kişilerle birlikte, CEDAW çerçevesinde

¹⁶¹'Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı'', KA-DER Yayınları, 2004, İstanbul, s.6-7

toplumsal cinsiyet eşitliği konularının tartışılması, onların bu eşitlik için verilen mücadeleye katılmaları ve ne tür katkı vereceklerinin belirlenerek belli yükümlülükler almalarının sağlanması gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili gelişmelerin ve çalışmaların takibi için bir İzleme Komitesi kurulmuştur. Bu komite üç kere toplanmıştır.¹⁶²

KA-DER cinsiyet kotası için de çalışmalar yürütmüştür. Nedir cinsiyet kotası Cinsiyet kotası, seçim veya atamayla gelinen, siyasi ve diğer karar organlarında, sürekli ve çok belirgin düzeyde eksik temsil edilen büyük bir grubun, bu organlarda eşit temsilini sağlamaya yönelik, geçici bir özel önlemdir.¹⁶³

Kadın yada cinsiyet kotası, siyasi ve diğer karar organlarında kadınların etkili olabilecekleri, haklarını savunabilecekleri oranda temsil edilmelerini garanti eder. Bilimsel bulgulara göre bu asgari temsil oranı ya da “kritik eşik” yüzde 30’dur. 2003 yılında KA-DER Siyasi Partiler ve Seçim Yasalarında Değişiklik Paketi hazırlamıştır. Türkiye’de cinsiyet kotası uygulanmamaktadır. Birkaç parti dışında hiçbir partide tüzüksel zorunluluk yoktur.¹⁶⁴

KA-DER, 2009 seçimlerinde aday olmak isteyen kadınlara destek vermek amacıyla bir dizi faaliyet ve proje hayata geçirme çabasında bulunmuştur. Bunların başında Nisan 2008’de başlamış olan Kadınlar

¹⁶²“Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı”, KA-DER Yayınları, 2004, İstanbul, s.16

¹⁶³“Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye”, KA-DER Yayınları, 2005, İstanbul, s.17

¹⁶⁴“Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye”, KA-DER Yayınları, 2005, İstanbul, s.44

için Siyaset Okulları gelmektedir. 9 ilde yaklaşık 250 kadına yönelik olarak gerçekleşmiş okullar 5'er gün sürmektedir.

6.3. KA-DER'in Sunduğu İstatistikler

3 Nisan 1930'da kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan Belediye Kanunu'nun çıkarıldığı gün Aradan tam 78 sene geçti ama Türkiye'de yerel yönetimlerde kadınların temsili yok denecek kadar az.

TABLO 1. Kadınların Yerel Yönetimlerdeki Toplam Sayılarına ve Yüzdelik Oranlarına İlişkin Sayısal Veriler¹⁶⁵

2004 seçimleri	KADIN SAYISI	TOPLAM SAYI	KADIN ORANI (%)
Belediye Başkanı	18	3225	0,56
Belediye Meclis Üyesi	817	34477	2,37
İl Genel Meclisi Üyesi	57	3208	1,78
1999 seçimleri			
Belediye Başkanı	18	3215	0,56
Belediye Meclis Üyesi	541	34084	1,59
İl Genel Meclisi Üyesi	44	3122	1,41

Görüldüğü üzere, Türkiye'de kadın belediye başkanı oranı, bölgesel olarak en düşük olan Orta Doğu ve Akdeniz ülkeleri ortalamasının altındadır.

Aynı örgütün çeşitli ülkeler bazında derlemiş olduğu kimi istatistikler de şöyledir:

¹⁶⁵<http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

TABLO 2. Ülkeler Bazında Kadınların Yerel yönetimlerdeki Toplam Yüzdeler Oranlarına İlişkin Sayısal Veriler¹⁶⁶

ÜLKE	YEREL MECLİSLERDE KADIN ORANI (%)	BELEDİYE BAŞKANI KADIN ORANI (%)
Hindistan	38	
Finlandiya	34,4	10
Fransa	33	10,9
Uganda	33,3	2,5
İsveç	29,4	16,7
Güney Afrika	29,1	15,5
Danimarka	27	9,2
Pakistan	25,2	0,8
Belçika	22,5	7,1
Arjantin		7,1
Çek Cumhuriyeti	22,7	
Tunus	20,5	1,6
İspanya	20,2	11
Bulgaristan	20	9,5
Ürdün	18,8	1
Kıbrıs Rum Kesimi	18,6	3
Meksika	15,9	3,5
Macaristan	14,5	12,3
Malta	14,5	8,1
Filipinler	14,2	18
Estonya	14	9,5
Brezilya	12	5
Malezya	8,9	0,7
Türkiye	2,32	0,56
Lübnan	1,8	0,4

Demokrasinin ve siyasi yaşamın ilk adımı sayılabilecek yerel yönetimlerde kadınların bu derece düşük temsili Türkiye açısından üzüntü vericidir.

¹⁶⁶ <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

Yerel nüfusun yarısını oluşturan kadınların yerel meclislerde eşit ve bu eşitlik sağlanıncaya kadar en az %30 oranında temsil edilmeleri zorunludur. Zira en azından, uluslararası kadın hareketince geliştirilip BM'nin uluslararası hedefleri arasına da girmiş ve resmi kabul görmüş bulunan %30'luk "asgari temsil eşiği"ne ulaşmadan, kadınların kendi cinslerinin sorun ve gereksinimlerini temsil etmeleri olanaklı görülmemektedir. Bu oranın güvence altına alınması, başta anayasa olmak üzere, siyasal partiler ve seçim yasalarında özel önlemler getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Belçika, Fransa, Hindistan, Brezilya, Arjantin ve Uganda gibi birçok ülkede kota uygulamasına yönelik yasal önlemler alınmıştır.¹⁶⁷

TABLO 3. Kamu Alanında, Üniversitelerde, Yurtdışı Temsilciliklerinde, Yerel Yönetimlerde, Parlamento ve Hükümette, Meslek Odalarında, Sendikalarda, Barolarda, Yüksek Mahkemelerde, Çeşitli Kurullarda, Siyasi Partilerde Kadın Temsiline İlişkin Sayısal Veriler.

KAMUDA KADIN TEMSİLİ¹⁶⁸	
Müsteşar	% 0
Vali	% 0
Genel Müdür	% 3,9
Başkan	% 6,8
Bölge Müdürü	% 2,6
Kaymakam	% 1,55
Okul Yöneticisi (MEB)	% 7

ÜNİVERSİTELERDE KADIN TEMSİLİ¹⁶⁹	
Dekan	% 12,6
Rektör	% 7,83
YÖK Üyesi	% 5

¹⁶⁷"Erkek Demokrasiden Kadın Demokrasiye" , KA-DER Yayınları, 2005,İstanbul, s.39

¹⁶⁸KGM 2008 Politika Döküman Belgesi

¹⁶⁹ KGSM 2008 Politika Döküman Belgesi

YURTDIŞI TEMSİLCİLİKLERDE KADIN TEMSİLİ¹⁷⁰	
Başkonsolos	% 3,05
Büyükelçi	% 9,04

YEREL YÖNETİMLERDE KADIN TEMSİLİ¹⁷¹	
Belediye Başkanı	% 0,56
İl Genel Meclisi Üyesi	% 1,8
Belediye Meclisi Üyesi	% 2,3

PARLAMENTO VE HÜKÜMETTE KADIN TEMSİLİ¹⁷²	
Bakanlar Kurulu	% 4,2
Milletvekili	% 9,1

MESLEK ODALARINDA KADIN TEMSİLİ¹⁷³	
Türk Sanayici ve İşadamları Derneği Yönetim Kurulu (TÜSİAD)	% 27
<i>(Meslek odalarında eşit temsile en yakın oran)</i>	
Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Yönetim Kurulu (MÜSİAD)	% 0
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu (TOBB)	% 0
İstanbul Sanayi Odası (İSO)	% 0
İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu (İTO)	% 0
Ankara Ticaret Odası Yönetim Kurulu (ATO)	% 0
İzmir Ticaret Odası Yönetim Kurulu (İZTO)	% 0
BAROLARDA KADIN TEMSİLİ	
Baro Başkanları	% 7,69
Barolar Birliği Yönetim Kurulu Üyeliği	% 9,09

¹⁷⁰ KGSM 2008 Politika Döküman Belgesi

¹⁷¹ KGSM 2008 Politika Döküman Belgesi

¹⁷² KGSM 2008 Politika Döküman Belgesi

¹⁷³ <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

ÇEŞİTLİ KURULLARDA KADIN TEMSİLİ¹⁷⁴		
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üyeliği (RTÜK)		% 10
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Üyeliği (BDDK)		% 0
Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu		% 0
Parti	Kadın Milletvekili	Kadın İl Başkanı
AKP	% 8,8	% 1,23
CHP	% 9,09	% 1,23
MHP	% 2,9	% 1,23
DTP	% 36 (<i>Siyasi partilerde eşit temsile en yakın oran</i>)	% 5,26
DSP	% 7,69	% 5
BBP	% 0 (<i>Tek ve erkek milletvekili</i>)	% 2,67
ÖDP	% 0 (<i>Tek ve erkek milletvekili</i>)	% 4

YÜKSEK MAHKEMELERDE KADIN TEMSİLİ¹⁷⁵	
Anayasa Mahkemesi Yönetim Kurulu	% 15,38
Yargıtay Yönetim Kurulu	% 16,4
Sayıştay Yönetim Kurulu	% 0
Danıştay Yönetim Kurulu (<i>Yüksek mahkemelerde eşit temsile en yakın oran</i>)	% 47,3

Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar siyasetin, bürokrasinin ve ekonominin yön verildiği, ülkeyle ilgili en önemli kararlarının alındığı organlarda temsil edilmemektedir.

Anayasada, siyasi partiler ve seçim kanunlarında değişiklikler yapılarak, eşit temsilin sağlanması yasal ve anayasal zorunluluk haline getirilmeli, en azından % 30'luk cinsiyet kotası kabul edilmelidir (Tüm yasama, yürütme, yargı organları, kamu kurumları, kamu

¹⁷⁴<http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

¹⁷⁵KGSM 2008 Politika Döküman Belgesi

kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sendikalar, siyasi partiler vb. ile kamu ve özel sektöre işçi alımları dahil).

Eşitlik çerçeve yasası çıkarılmalı ve Mecliste 'Kadın-Erkek Eşitliği Daimi Komisyonu' kurulmalıdır

6.4.KA-DER Kadın Siyaseti Programı

- KA.DER'in girişimiyle kadın örgütleri tarafından hazırlanan toplumsal cinsiyet ayrımcılığına son verme programı açıklandı.
- Kadın örgütleri bundan böyle siyasi partileri ve kadın milletvekillerini bu programı benimseme ve uygulama kıstasıyla değerlendirecek.
- 7 bölümden oluşan programda BM Sözleşmeleri, AB Eşitlik Müktesebatı ve TC Anayasa'sının 10. maddesi uyarınca devlet politikalarında ve kurumsal yapılarda köklü değişiklikler gündeme getiriliyor.
- Programda genel ve yerel seçimlerde tüm aday listelerindeki ilk üç kişiden en az birinin kadın olması talep ediliyor.¹⁷⁶

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA.DER) düzenlenen bir basın toplantısıyla Kadın Siyaset Programı'nı açıkladı. KA.DER'in girişimiyle kadın örgütleri tarafından hazırlanan programda cinsiyet ayrımcılığının sadece kadınları ilgilendirmediğine vurgu yapılıyor. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına son verilmesinin ülkenin demokratikleşmesi, insani kalkınması, sosyal adaletin gelişmesi, sağlıklı birey- toplum ilişkisi için de yaşamsal önem

¹⁷⁶ http://home.adrena.com.tr/ka-der/?p=kadin_program

taşıdığı belirtiliyor.

KA.DER ve kadın örgütlerinin hazırladıkları Kadın Siyaseti Programı'nın en acil programatik hedefleri 6 ana başlık altında sıralanıyor:

- Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı devlet politikaları ve bunları yaşama geçirecek kurumsal yapılar oluşturulmalıdır.
- Kadınların seçim ve atamayla belirlenen karar organlarında eşit temsili ve katılımı sağlanmalıdır.
- Kadın ve kız çocuklarının eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğine kavuşmaları sağlanmalıdır.
- Kadın istihdamı arttırılmalı, çalışma yaşamında fırsat eşitliği sağlanmalı ve kadın yoksulluğuyla mücadele edilmelidir.
- Sağlık hizmetlerinden yararlanmada kadınların yaşadıkları mağduriyete son verilmelidir.
- Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik yaygın şiddet¹⁷⁷

Türkiye'de mülksüz (araç ve gayrimenkul) kadın oranının % 80.2 olduğu ve çalışan kadınların yıllık kazancının erkek kazancının ancak % 34.4'üne ulaştığı belirtilen programda, Medeni Yasada gerekli değişikliklerin yapılarak boşanma durumundaki eşit mal paylaşımının 2002 öncesi evlilikleri de kapsamı isteniyor.¹⁷⁸

KA.DER ve kadın örgütleri bundan böyle siyasi partileri ve kadın milletvekillerini bu program ışığında değerlendireceklerini de

¹⁷⁷ http://home.adrena.com.tr/ka-der/?p=kadin_program

¹⁷⁸ http://home.adrena.com.tr/ka-der/?p=kadin_program

programın giriş bölümünde açıklıyorlar:

Bu programla siyasi partilere sesleniyorlar: Kadınlara karşı ayrımcılığa karşıysanız, bu programı benimsemeye ve uygulamaya SÖZ VERİN. Söz yoksa, oy da yok.”

“Kadın adaylara hazırlatma yapıyor: Kadın hareketi olarak, kadınların TBMM’de etkili temsili için mücadele ettik, edeceğiz. Alacağınız oyların yarısı kadınlarındır. Sizi bu programı uygulamak üzere, kadınların temsilcisi olarak TBMM’ye gönderiyoruz.

TABLO 4. Kadınların Parlamentodaki Toplam Milletvekili Sayıları ve Yüzdelerinin Yıllara Göre Dağılımına İlişkin Sayısal Veriler¹⁷⁹

SEÇİM YILI	PARLAMENTODAKİ MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	TOPLAM İÇİNDEKİ PAY (%)
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
1950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

- Türkiye çapında yapılan araştırmada her 10 kadından 4’ünün eşinden fiziksel şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır.
- Eşi/birlikte olduğu kişi(ler) tarafından şiddet yaşayan her 4 kadından biri yaralandıklarını ifade etmişlerdir.
- Her 10 kadından biri gebeliği süresince dayak yediğini ifade

¹⁷⁹ <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

etmiştir.

- Türkiye’de eşi/birlikte olduğu kişi(ler)den yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalmış kadınların oranı %39, cinsel şiddete uğrayanların oranı ise %15; yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel ya da cinsel şiddete uğramış kadınların yüzdesi ise %42’dir.¹⁸⁰

Türkiye’de sadece kayıtlara geçmiş 72 bin 643 kadına yönelik şiddet içerikli saldırı bilgisi var. ‘Dünya Ekonomik Forumu, 2008 Cinsiyet Uçurumu Raporu’ yayımlandı ve bu rapora göre kadın erkek eşitliğinde Türkiye 123. sıradadır.¹⁸¹

Kadınların tamamına yakını hayatlarında en az bir defa cinsiyet temelli ayrımcılığa uğruyor. Namus cinayetlerinin tamamı kadınlara yönelik.

Resmi rakamlara göre 2007 yılında bir önceki yıla göre töre/namus cinayetlerinde bir artış söz konusu. 2007 yılında toplam 330 namus cinayeti kaydedilmiştir. Türkiye’de yılda en az 25 töre cinayeti işlenmektedir. Namus ve töre adına kadınlara yönelik kötü muamele, işkence, öldürme, intihara zorlama oranı son yıllarda yüzde 25 oranında artmıştır. Aile Araştırma Kurumu tarafından 1997’de yayımlanan verilere göre Türkiye’de ülke genelinde kadına yönelik fiziksel şiddet sıklığı yüzde 16,5, sözel şiddet sıklığı yüzde 12,3. Bu sayıların gerçek oranların çok altında olduğu kabul edilmektedir. Malatya’da kırsal alanda yapılan bir araştırmada kadınların aile içinde

¹⁸⁰ <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

¹⁸¹ <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

yüzde 55 oranında sözel, yüzde 18 oranında ise fiziksel şiddete maruz kaldıkları gösterilmiştir. Psikiyatri polikliniklerine başvuranlarda aile içinde çeşitli şiddet türlerine maruz kalma oranının yüzde 29 ile yüzde 57 arasında değiştiği, en sık başvuru gerekçesinin fiziksel şiddete uğrama olduğu gösterilmiştir. Yine Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre 2001–2004 arasında aile içi şiddete maruz kalanlarda ölüm oranı yüzde 65’in üzerindedir.¹⁸²

TABLO 5. Kadınların Sendikalardaki Toplam Sayıları ve Yüzelik Oranlarına İlişkin Sayısal Veriler¹⁸³

SENDİKALAR	kadınların oranı(%)	kadınların sayısı
Sendikalara üye sayısı-Özel işyerleri	17,78	392.980
Sendikalara üye sayısı-Kamu	9,05	90.054
İşçi ve İşveren Konfederasyonlarının Yönetim Kurulu	4,09	2
KESK Genel Merkez Yönetim Kurulu	14,29	1
İşçi, İşveren ve Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonlarının Başkanları	0	0
KESK Genel Merkez Yönetim Kurulu	14,29	1
Sendika başkanlığı (İşçi Sendikaları)	7,45	7
Sendika başkanlığı (İşveren Sendikaları)	5,66	3
Sendika başkanlığı (Kamu Görevlileri Sendikaları)	9,38	6
Yönetim Kurulu Üyeliği (İşçi Sendikaları)	7,1	35
Yönetim Kurulu Üyeliği (İşveren Sendikaları)	2,57	9
Yönetim Kurulu Üyeliği (Kamu Görevlileri Sendikaları)	8,15	32

¹⁸² <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

¹⁸³ <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

Türkiye’de kadınlar seçme ve seçilme hakkını 1934 yılında, pek çok dünya ülkesinden önce elde etmişlerdir. Ancak şu anda Türkiye, parlamentosunu, yönetim ve karar organlarını kadınların yeri çok azdır. Türkiye, parlamentoda kadın temsil oranı bakımından 179 ülke içinde 140. sırada bulunmaktadır. Asya, Afrika, Avrupa ve Latin Amerika’daki ülkelerin çoğunluğundan geri; sadece bir ya da iki Arap ülkesinden biraz ilerdedir. Yerel yönetimlerdeki kadın temsil oranı ise % 1’dir. Bu verilerin sonunda KA-DER kendilerine çok ihtiyaç duyulan bir dönemde ortaya çıktıklarını ileri sunmaktadır. Kadın Adayları desteklemek ve eğitmek amacıyla sivil kuruluşların arasında yer almaktadır. Bu amaç için belli periyotlarla seminerler ve eğitimler düzenlemektedir. Kadın Siyasetçinin Elkitabı, Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı gibi yayınlarıyla halkı özellikle de kadınları bilgilendirmeyi hedeflemişlerdir. Medeni Yasa’nın çıkarılmasında 129 kadın kuruluşuyla işbirliği yaparak TBMM’yi etkilemişlerdir. Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin uygulanması için de çaba göstermektedirler.

Ayrıca bu araştırmada KA-DER’in daha etkili şekilde çalışabilmesi ve daha çok kadına ulaşabilmesi için yapılan basın yayın yollu bilgilendirmelerin çoğaltılması gerektiği de düşünülmektedir. Yapılan etkili bilgilendirmelerle özellikle kırsal kesimlerdeki kadınların KA-DER hakkında daha çok bilgi sahibi olmaları ve bu derneğe katılımlarının artırılması ayrıca bütün kadınların Türkiye’deki siyasal yaşam içindeki rollerinin artırılması amaçlanmaktadır.

Ancak STK'lara yönelik iyileştirmeleri politikalarının yetersiz oluşu, devletin STK'lara destek olamaması gönüllülük esasına dayanan KA-DER gibi derneklerin işleyişini güçleştirmektedir. Aynı zamanda, kadınlara seçme ve seçilme hakkının yasalarda belirtilmesine rağmen istenilen düzeyde uygulanamaması yine devletin çözemediği sorunu olmakta ve STK'lara da güçlükler yaratmaktadır. Büyük resmin yani Türkiye'nin inişli çıkışlı politik, ekonomik dönemlerin insanların demokratik sosyal devlette birey olabilmelerini sıkıntıya sokmuş, derneklere üye olmaları yolunda isteklerini kırmıştır. Dolayısıyla KA-DER de bu olumsuz koşullardan nasiplenmektedir.

Demokratik devletin olmazsa olmaz yardımcılarında STK özelinde KA-DER'in önündeki engellerin ortadan kaldırılması için devlet kurum ve kuruluşlarının programlarında etkin olarak kadın yer almalıdır.

Yine STK özelinde KA-DER'in çalışmalarının daha etkin olabilmesi için, resmi ve özel medya organlarında kadınların teşvik edilmeleri gerekmektedir.

Pozitif kadın ayrımcılığının gerekliliği devletin kurum ve kuruluşlarında ayrıntılı olarak anlaşılmalı ve uygulamaya konulmalıdır. Çünkü yasalar önünde eşitlik uygulamada kadın için eşitliği getirmemektedir.

Kadınların siyasal yaşamda etkin olabilmeleri, eril düşünmeden yetki sahibi olabilmeleri demokraside anlamlı rol oynamaktadır. KA-DER'in hassasiyet ve farkındalıkla hazırlamış olduğu programları devlet kurum ve kuruluşları tarafından model alınarak

yaygınlaştırılmalıdır.

Tekrar belirtmek gerekir ki STK özelinde KA-DER'in öneri ve uyarıları ilgili makamlarca dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

İnsanlık tarihinin temelinde kadınlar yer almaktadır. Binlerce, yüz binlerce yıl toplumun yapı taşını oluşturmuşlardır. Kurdukları toplum düzeninde insanlar, kardeşçe yaşamışlar, başkalarına karşı egemenlik kurmaya çalışmamışlardır. Üretilen bütün değerlerin eşit paylaşıldığı ya da tüketildiği bu tarihsel süreç Anasoylu toplum düzenini kapsar. Özel mülkiyetin doğuşuyla da kadının ikinci plana itildiği Ataerkil düzen ortaya çıkar.

İlkel kominal toplum yapılanmasının üst aşamasında köleci toplum düzeni doğar. Bu düzende kadın köle ticaretinin önemli bir satış ürünüdür. Bu durum tek tanrılı dinlerce de onaylanır. Her ne kadar erkeklerde köle olarak alınıp satılmaktaysa da bu, kadınların ticareti yanında hem daha sınırlı hem de kısa süreli olmuştur. Günümüzde bile beyaz kadın ticareti olarak yapılan şey, aslında köle ticaretinin günümüze değin sürmesinden başka bir şey değildir. Feodal toplumda da kadının aile içindeki yeri pek iç açıcı değildir. Toprak sahipleri istediği kadar kadınla evlenebilir, koskoca bir harem oluşturabilir. Kadın, bu toplum düzeninde kocasının isteklerine boyun eğmek zorundadır. Hiçbir ekonomik güvencesi olmadığından, kocasının isteklerine razı gelmek zorundadır. Tek tanrılı dinlerde bile erkek yüceltilmekte, kadın geride bırakılmaktadır. İki kadının şahitliği bir erkeğe eşittir sözleri, buna en iyi örneklerdendir.

Kapitalist toplumlarda ise kadının rolü giderek gerilemiştir. Siyaset dünyasında kadın pek etkili değildir. Kadın evrensel boyutta sömürülmektedir. Üretime katılması sömürülmesini, horlanmasını engelleyememiştir. Hemen hemen dünyanın her yerinde kadını rolü doğurmak, çocuk bakıcılığı ve hizmetçiliğinin ötesine gidememiştir. Bu rollerin tümü ona Ataerkil aile tarafından verilmiştir. Kapitalist düzende yer alan kadın, buna hazırlıklı olmalıdır. Ataerkil toplum yapılanmasında erkek, evlenmeden önce de sonra da cinsel özgürlüğe sahiptir. Toplumun yasaları, onun bu özgürlüğüne karşı hoşgörülüdür. Ama aynı yasalar, kadını sonsuz baskı altında tutar. Sınıflı toplumların tümünde aile, erkek egemen bir anlayış üzerine kurulur. Ailenin diğer bireyleri kadın ve çocuklar, erkeğin özel mülkiyeti konumundadır. Kapitalist toplumun kadın birey için yüklediği özveri kabiliyeti, kadının kendini ifade edebileceği sosyal alanlardan nispeten yoksundur. Paylaşımçılık aile içinde sınırlı bırakılmıştır.

Ataerkil düzenin cinsiyetçi işbölümü uyarınca kadın özel alanla, ilişkilendirildiği için kamusal yaşama kadını içermeyen ve hatta kadına karşı değersiz atfedilmiştir. Dünya genelinde yaklaşık iki yüzyıldır verilen savaşın, önemli bölümü yirminci yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen yasal değişikliklere neden olmuş, kadınların önündeki kamusal yaşama giril engeli bu sayede kısıtlanmıştır. Kadınların yasalarca güvence altına alınan seçme ve seçilme hakkını erkeklerle aynı oranda yaşama geçiremedikleri, kamusal alanın özellikle siyaset bileşeninde nicel açıdan kısıtlılıklarını, nitel açıdan yokluklarını sürdürdükleri gözlemlenmektedir. Özellikle siyasal temsil açısından değerlendirildiğinde, yirmi birinci yüzyılda, her şeyden çok

nicel bir eksiklik göze çarpmaktadır. Dünya geneliyle kıyaslandığında Türkiye’de kadının temsil oranı en alt basamaklarda yer almaktadır.

Siyasal katılım toplumsal ve bireysel olmak üzere iki şekilde değerlendirilmektedir. Oy verme ve siyaset partilere üye olma. Bu katılımlarda da cinsel farklılıklar göze çarpmaktadır. Türkiye’de erkeklerin kadınlara oranla daha sık ve daha düzenli oy kullandıkları gözlemlenmektedir. Kadınların büyük çoğunluğu kocalarına bağımlı oy kullanmakta, kocalarının partilerine oy vermektedir. Oy verme davranışındaki eğilim kadınların eğitim ve çalışma yaşamındaki oranların artışıyla değişiklik göstermekte, oran arttıkça bağımlılık azalmaktadır. Katılımı etkileyen yaş, cinsiyet, çevre gibi faktörlerin başında en etkilisi eğitim ve çevre olarak kendini göstermektedir.

Kadınların gerek siyaset katılımlarda, gerekse siyaset arenada yer almalarının pasif kalması sonucu bundan rahatsızlık duyan çevrelerce duruma müdahale etme isteğiyle gönüllü kuruluşların meydana geldiğini görmekteyiz. Bir gönüllü kadın kuruluşunun dünyanın herhangi bir yerinde çalışmaya başlaması, belli bir talebi karşılamak içindir. Bu talep kırsal kesimde kadınlara kredi sağlanması, üreme sağlığının korunması, tarımsal yerlere eğitimin ulaştırılması ya da kentlerde ekonomik ve sosyal sorunların giderilmesi gibi pek çok seçenekten biri olabilir. Bu taleplerin karşılanması için yapılan çalışmalar başarılı ise, önemli sayıda kadının güçlenmesine katkıda bulunduğu düşünülür. Ülkemizde bugün gönüllü kadın kuruluşlarının geldikleri nokta, bu açıdan önemli yol kat ettiklerini göstermektedir. Gönüllü kadın kuruluşlarının kadınların yaşamlarını değiştirmeye

çalışırken, ya engellerle yaşamayı ya da engelleri ortadan kaldırmaya çalışmayı öğrenmişlerdir. Bugün bürokratik kısıtlamalara ya da yönetim sisteminin koyduğu engellere aldirmeden çalışmak, kısa süreli olsa bir ilerleme sağlamakla birlikte, sürdürülebilir ve uzun soluklu olmamıştır. Çünkü gönüllü kadın kuruluşları bu çalışmalar için harcadıkları gücü yeniden toplamak ve soluklanmak amacıyla verdikleri her mola, yardım ettikleri, destek oldukları kesimle ilişkilerinin kopmasına neden olmuştur. İki binli yıllarda gönüllü kadın kuruluşları için tek hedef var o da kadınların sorunlarına yönelik çözümlerde daha fazla etkin olmak ve kalıcı çözümler üretmek. KA-DER örneğinde de bu hedefleri görmekteyiz. KA-DER yaptığı çalışmalarla bir çok kadını bilgilendirmiş ve destek olmuştur. Verdiği eğitimler ve çıkardığı yayınlar sayesinde sadece kadınlar bilinçlenmekle kalmamış, halkın ilgisini de toplamıştır. Kullanışlı ve kolay internet sitesinde aranılan bilgilere kolayca ulaşma imkanı sağlamıştır. Ancak STK'lara yönelik politikaların yetersiz oluşu, devletin STK'lara destek olmayışı, KA-DER gibi derneklerin işleyişini güçleştirmektedir. KA-DER'in daha etkili olabilmesi için resmi ve özel medya organları tarafından desteklenmelidir. KA-DER'in sunduğu öneri ve uyarılar makamlarca dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALTINDAL, Aytunç, Türkiye’de Kadın, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004
- ARAT, Necla, Feminizmin ABC’si, Sıy yayıncılık, İstanbul, 2010
- BARRY, P, Norman, Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003
- BERBEROĞLU, N, Güneş, Siyasi Parti Yönetimi, Eskişehir, 1997
- COPORAL, Bernard Kemalizm ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1982
- CÜ. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt2 , Sayı 1
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif, Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Çizgi Yayınları, Konya, 2002
- DONOVAN, Josephine, Feminist Teori, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007
- EROĞLU, Ömer, Feminist İktisat, Asil Yayınları, Ankara, 2006
- FROMM, Erich, Anaerkil Toplum ve Kadın Hakları, Arıtan Yayınevi, İstanbul,2002
- GÖKALP, Ziya, Türkçülüğün Esası, Kamer Yayınları, İstanbul, 2001
- GÖKSEL, Burhan, Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993
- GÖLE, Nilüfer, Modern Harem, Metis Yayınları, İstanbul, 1998
- GÜRİZ, Adnan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No.521
- İMANÇER, Dilek, Doğu Batı Dergisi Sayı:19 Yeni Düşünce Hareketleri, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları1990
- KA-DER ‘‘ Erkek Demokrasiden Kadın Demokrasiye’’, İstanbul, 2005
- KA-DER ‘‘ Kadın Siyasetçinin El Kitabı’’, İstanbul, 2002
- KA-DER ‘‘Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı’’, İstanbul,2004
- KALAYCIOĞLU, Ersin, Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Güray Yayıncılık, İstanbul,1983

- KAPLAN, Leyla, Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998
- KAROL, Sevinç, Atatürk ve Kadın Hakları, Türk Ticaret Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993
- KGSM 2008 Politika Döküman Belgesi
- KIŞLALI, Ahmet Taner, Siyaset Bilimi, İmge Yayınevi, İstanbul, 2002
- KIZILKAYA, Hüseyin, Anasoyluluktan Günümüze, İlyâ Yayınevi, İzmir, 2004
- KURNAZ, Şefika, Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını, MEB Yayınları, İstanbul, 1997
- ONUK, Taciser, Cumhuriyetin 80. Yılında Atatürk ve Ulusallıktan Evrenselliğe Türk Kadını Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 56, Cilt: XIX, Temmuz 2003, Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Yılı Özel Sayısı
- MACKINNON, Catharine A, Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, Metis Yayınları, İstanbul, 2003
- MICHEL, Andree, Feminizm, İletişim Yayıncılık
- MILLET, Kate, Cinsel Politika, Payel Yayıncılık, İstanbul, 1987 Na Yere H Tohidi, Ankara Üni İlahiyat Fak. Dergisi, sayı 11, 2004
- RAMAZANOĞLU, Yılmaz, Kadının Tarihi Dönüşümü, Pınar Yayınevi, İstanbul, 2000
- SAKA, Vedat, Dernekler Hukuku, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2010
- SARUP, Madan Post Yapısalcılık ve Post Modernizm Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1997
- TATAR, Taner, Siyaset Sosyolojisi, Turan Yayınları, İstanbul, 1997
- TURAN, İlter, Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, Güray Yayınevi, İstanbul, 1977 Türkiye Vakıflar ve Dernekler, 15. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı Yayınları
- TÜSİAD, "Dernekler Kanunu Taslağı", Ankara, 1997
- UYSAL, Birkan, Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi, Sevinç

Yayınları, Ankara, 1984

VINCENT, Andrew, Modern Politik İdeolojiler, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2006

YARAMAN, Ayşegül, Resmi Tarihten Kadın Tarihine, Bağlan Yayınevi, İstanbul, 2002

YÜKSEL, Mehmet, Modernite, Post Modernite ve Hukuk, Siyasal Yayınları, Ankara, 2004

YÜKSEL, Murat, Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2003

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Feminizm>

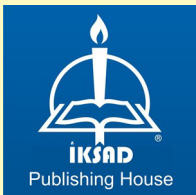
<http://www.bilbulpaylas.com/ii-mesrutiyetten-ataturk-donemine-kadar-turk-kadin-haklari-ve-statusu>

<http://www.ufukturu.net/haber/3240-ka-derden-aciklama.html>

<http://home.adrena.com.tr/ka-der/?p=tuzuk>

<http://www.anayasaplatformu.net/soz-sizde/9/1/102>

<http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

ISBN: 978-625-7279-98-7